

Programmabegroting 2026

Inhoudsopgave

Programmabegroting 2026	1
Inhoudsopgave	4
Begroting in één beeld	6
Voorwoord	7
1. Samenvatting	10
1.1 Inleiding.....	10
1.2 Financiële uitkomsten	14
2.0 Inleiding programma's.....	20
2.1 Samenleving en bestuur	22
Burgerzaken.....	23
Contact samenleving	23
Bestuur	25
Openbare orde en veiligheid	25
2.2 Ruimte	27
Ruimtelijke ordening	30
Wonen en bouwen	30
Duurzaamheid	32
Cultureel erfgoed	32
Afval, riolering en milieubeheer.....	33
Groen.....	34
Verkeer en vervoer	35
Economie.....	35
Toerisme	36
2.3 Sociaal	38
Jeugd	41
Onderwijs	42
Cultuur.....	42
Sport	43
Volksgezondheid.....	43
Maatschappelijke ondersteuning	44
Werk en inkomen.....	45
Minimabeleid en schuldhulpverlening	45
Nieuwkomers	45
2.4 Algemene dekkingsmiddelen	48
2.5 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur	51
2.6 Vennootschapsbelasting.....	53
2.7 Paragrafen	54
Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	54
Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen	59
Paragraaf C. Financiering	67
Paragraaf D. Bedrijfsvoering	70

Paragraaf E. Verbonden partijen	73
Paragraaf F. Grondbeleid.....	88
Paragraaf G. Lokale heffingen	92
Paragraaf H. Subsidies.....	96
Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)	98
3. Samenvatting voorstellen en vaststellingsbesluit.....	99
4. Bijlagen	100
4.1 Investeringsplan.....	100
4.2 (Vervangings)investeringen.....	100
4.3 Reserves en voorzieningen.....	101
4.4 Financiële gegevens	105
4.5 Overzicht incidentele baten en lasten	111
4.6 Taakvelden IV3	113
4.7 Motie afschrijvingstermijn wegen	117
4.8 Motie differentiatie verblijfsbelasting	117
4.9 Ombuigingen	117

Begroting in één beeld

Welkom op de begrotingswebsite van de gemeente Montferland. Voor de verkorte weergave, namelijk de begroting in één beeld, klikt u op de volgende link:

[Begroting 2026 in één beeld](#)

Voorwoord

Trots op het resultaat

Met trots bieden wij u hierbij de meerjarenbegroting 2026-2029 aan. Met deze meerjarenbegroting geven we invulling aan onze gezamenlijke ambitie om Montferland toekomstbestendig, leefbaar en krachtig te houden. Ondanks de nodige uitdagingen is het gelukt om een sluitende en positieve begroting op te stellen voor de komende jaren. Dit resultaat is tot stand gekomen door intensieve samenwerking en het tijdig inspelen op ontwikkelingen.

Met de middelen in deze begroting kunnen we blijven investeren in een groene, gezonde en veilige leefomgeving voor al onze inwoners. Daarbij richten we ons specifiek op een aantal belangrijke thema's:

Woningbouw is en blijft één van onze prioriteiten. We zetten stevig in op onze woningbouwprojecten: voor diverse nieuwe locaties zijn de grondexploitaties vastgesteld, zodat we circa 430 woningen kunnen realiseren. Daarbij is er bijzondere aandacht voor voldoende en betaalbare starterswoningen, zodat Montferland ruimte blijft bieden aan nieuwe generaties.

Een aantrekkelijke, veilige en gezonde **leefomgeving** blijft een belangrijk speerpunt. We investeren daarom in de verbetering van de verkeersveiligheid en in het versterken van onze groene en openbare ruimte. Door investeringen in infrastructuur, wegen, groen, recreatie en duurzame energievoorzieningen zorgvuldig af te stemmen met partners en nutsbedrijven, houden we onze dorpen en kernen bereikbaar, leefbaar en toekomstbestendig. In 2026 volgt een inhaalslag voor de wegen in onder andere Kilder en Zeddam. Bij alle plannen voor ons openbaar gebied behouden we verkeersveiligheid als een leidend principe.

De algehele **veiligheid** van onze inwoners staat voorop. Gezien de huidige geopolitieke situatie stellen we samen met de veiligheidsregio dit jaar een integraal veiligheidsplan op. Hiermee zorgen we dat we snel en effectief kunnen inspelen op nieuwe risico's, lokaal én regionaal.

Ook binnen **het Sociaal Domein** blijven we bouwen aan toegankelijke zorg en ondersteuning dichtbij huis. Door het aanbod in het voorliggend veld uit te breiden met initiatieven als de stads- en dorpskamer en begeleiding zonder indicatie, voorkomen we zwaardere zorg en lange wachtlijsten. Met de inzet van de Voorzieningenwijzer bieden we gerichte hulp bij armoede en, op advies van ervaringsdeskundigen, passen we de Meedoenregeling aan. Zo zorgen we dat iedereen in Montferland mee kan doen.

Bewegen en gezondheid vormt een ander belangrijk aandachtspunt. We zijn intensief bezig met de uitvoering van de sport- en gezondheidsnota. Via ketenaanpakken stimuleren we volwassenen en kinderen om bewust met hun gezondheid bezig te zijn. Hiermee dragen we niet alleen bij aan het welzijn van onze inwoners, maar ook aan het verminderen van de druk op de zorg. We zetten dit beleid voort en werken daarbij samen met onze buurgemeenten aan verdere concrete plannen.

De leefbaarheid van onze kernen krijgt ook volop aandacht. We werken continu aan het behoud en de versterking hiervan. De dorpsplannen in Loil en Nieuw-Dijk zijn in uitvoering, terwijl het dorpsplan voor Stokkum in voorbereiding is. Onze adviseurs Inwonerbetrokkenheid zijn inmiddels goed in de kernen ingeburgerd en ondersteunen inwoners bij hun initiatieven. De komende periode verkennen we daarnaast de mogelijkheden voor een initiatievenfonds om die betrokkenheid verder te stimuleren.

Op het gebied van **duurzaamheid** werken we intensief samen met de regio aan de energietransitie. In 2026 zetten we extra in op het verduurzamen van woningen, het vaststellen van het warmte- en koudeprogramma en de verdere uitvoering van de Regionale Energiestrategie. Ook starten we met het verduurzamen van het bedrijventerrein.

Deze verduurzaming is uiteraard een belangrijke stap naar een toekomstbestendige **lokale economie**, maar ook de algehele revitalisering van onze bedrijventerreinen zal onze aandacht hebben. De planvorming voor uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg is in volle gang. We werken samen met een ontwikkelaar aan nadere afspraken over de samenwerking en de verdere ontwikkeling van het terrein.

Met deze solide begroting leggen we een **stabiel fundament** voor het volgende college. Door samen zorgvuldig keuzes te maken, ondanks de soms beperkte financiële ruimte, hebben we

continuïteit en ruimte voor nieuwe ontwikkelingen geborgd. We kijken dan ook vol vertrouwen uit naar het vervolg en nodigen alle betrokkenen uit om samen Montferland toekomstbestendig, leefbaar en krachtig te houden.

Met vriendelijke groet,

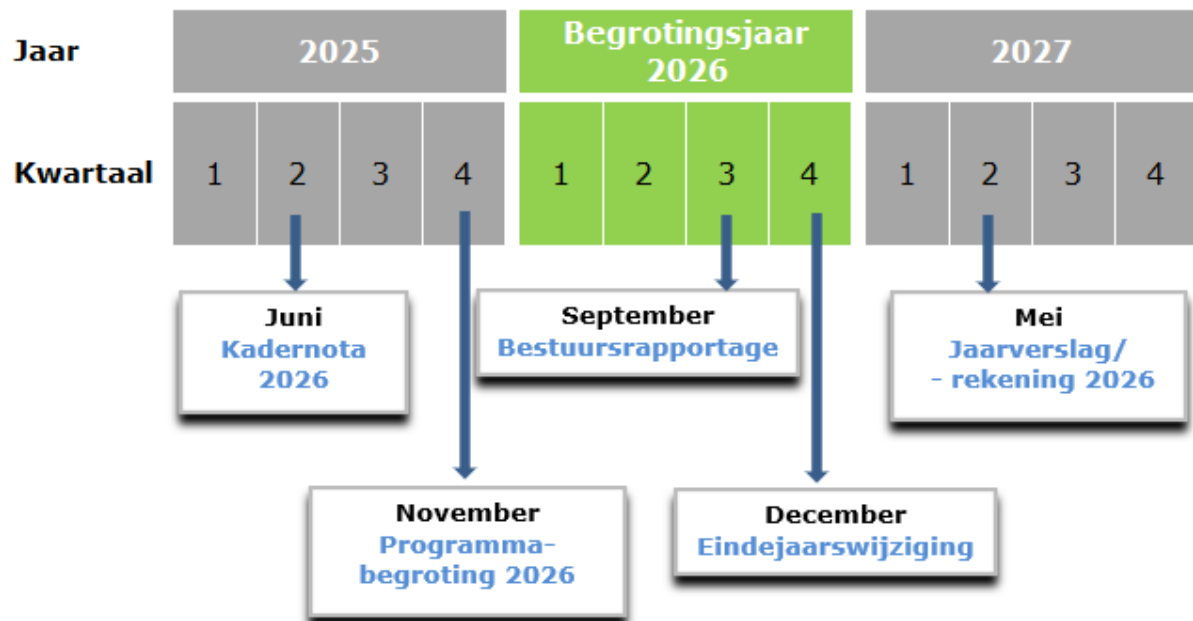
Burgemeester en wethouders van Montferland

1. Samenvatting

1.1 Inleiding

1.1.1 Planning & Control cyclus

In de volgende figuur is de begrotingscyclus 2026 weergegeven. De begroting 2026 is een (administratieve) uitwerking van de Kadernota 2026, de meicirculaire 2025, vastgestelde raadsbesluiten tot en met de raadsvergadering in juli 2025 en autonome en significante ontwikkelingen tot het moment van aanbieden van de begroting door het college aan de raad. De effecten van latere raadsbesluiten en de septembercirculaire 2025 worden (structureel) verwerkt in de eindejaarswijziging 2025.

1.1.2 Ontwikkelingen na Kadernota 2026

Op 12 juni 2025 heeft de gemeenteraad de Kadernota 2026 vastgesteld. Behalve de uitgangspunten voor de (meerjaren)begroting 2026-2029 zijn ook de te verwachten financiële ontwikkelingen voor de komende jaren vastgelegd.

De opgenomen voorstellen 'nieuw beleid' in de Kadernota zijn conform besluitvorming meegenomen in deze begroting. Het is aan de gemeenteraad om te bepalen welke nieuwe voorstellen aangenomen worden. Daarnaast zijn de aangenomen moties en amendementen over de Kadernota 2026 waar nodig financieel verwerkt in deze Programmabegroting.

Ontwikkelingen na de Kadernota 2026

Richting de Kadernota 2026 waren vanwege de financiële vooruitzichten ombuigingsmogelijkheden in kaart gebracht. Omdat de invloed vanuit de Voorjaarsnota vanuit het Rijk nog onbekend was, zijn bij de Kadernota nog geen ombuigingen ingezet. Wel is een lijst met ombuigingen met de gemeenteraad gedeeld. Inmiddels is de financiële situatie door de Voorjaarsnota vanuit het Rijk flink gewijzigd. Het voordeel uit de Voorjaarsnota wordt hieronder getoond.

Het college stelt voor om een aantal ombuigingen in te zetten. De voorgestelde ombuigingen staan in bijlagen 4.9 Ombuigingen. Deze zijn met de gemeenteraad besproken in een werksessie op 28 augustus 2025.

Algemene uitkering gemeentefonds

De Kadernota 2026 was gebaseerd op de decembercirculaire 2024. Deze begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2025.

Een toelichting op de ontwikkelingen in het gemeentefonds staan in hoofdstuk 2.4 Algemene dekkingsmiddelen.

Netto gevolgen meicirculaire 2025 ten opzichte van de Kadernota 2026

bedragen x € 1.000

	2026	2027	2028	2029
Netto resultaat	4.850	4.421	2.338	2.560

1.1.3 Begrotingssaldo 2026-2029

Onderstaand overzicht geeft het meerjarig begrotingsperspectief weer inclusief nieuw beleid. Verderop in paragraaf 1.2 geven we een nadere toelichting op de cijfers.

Begrotingssaldi 2026-2029

bedragen x € 1.000

	2026	2027	2028	2029
Saldo Kadernota 2026-2029	-6.387	-4.339	-3.753	-2.855
Nieuw beleid 2026-2029	-79	-159	-182	-206
Saldo Kadernota 2026-2029 incl. nieuw beleid	-6.466	-4.498	-3.935	-3.061
Effecten Bestuursrapportage 2025	4.217	3.862	1.778	-625
Bij Kadernota 2026 toegezegde ombuigingen	311	304	304	304
(Autonom) Bestaand beleid Begroting 2026-2029	1.409	327	327	3.093
Realistisch begroten uit lijst met ombuigingen	180	180	180	180
Motie verlenging afschrijvingstermijn wegen	2	124	131	139
Motie differentiatie verblijfsbelasting	-	101	101	101
Voorgestelde ombuigingen Begroting 2026-2029	160	160	160	160
Extra nieuw beleid 2026-2029 t.o.v. Kadernota 2026	-	-111	-109	-108
Begrotingssaldo	-187	449	-1.063	183
Correctie incidentele lasten en baten	1.622	1.074	-15	-15
Structurele begrotingssaldo	1.435	1.523	-1.078	168

We zien dat de jaarschijven 2026, 2027 en 2029 een positief structureel saldo laten zien. Enkel voor 2028 geldt dit niet.

Hoe verhoudt dit saldo zich ten opzichte van hetgeen wij hadden verwacht?

Ten opzichte van de Kadernota 2026 is het structureel saldo in 2026 positiever geworden. De analyse hiervan is te vinden in hoofdstuk 1.2 Financiële uitkomsten.

Beoordeling Provincie

Om, net zoals voorgaande jaren, voor repressief toezicht in aanmerking te komen, dient:

- De begroting 2026 reëel en structureel in evenwicht te zijn;
- Als dat niet het geval is, dient aangetoond te worden dat de meerjarenraming uiterlijk in 2029 reëel (=realistische ramingen) en structureel in evenwicht is. Vanaf 2020 is daarbij gekomen:
 - Bij de beoordeling van het structureel en reëel evenwicht, beoordeelt de provincie of er sprake is van een opschuivend perspectief. Daarmee wordt bedoeld dat het niet is toegestaan om ieder jaar opnieuw een (meerjaren)begroting aan te bieden waarbij uitsluitend de laatste jaarschijf in evenwicht is.

Concreet: de jaarschijf 2026 moet structureel sluitend zijn, dus na eliminatie van de incidentele baten en lasten. Het alternatief is een structureel sluitende meerjarenbegroting (geënt op de jaarschijf 2029) en aantoonbaar geen sprake van opschuivend perspectief.

1.1.4 Meerjarig structureel begrotingssaldo

Omschrijving <i>Bedragen x € 1.000</i>	2026			2027			2028			2029		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1. Samenleving en bestuur	-11.257	1.097	-10.160	-11.125	1.115	-10.009	-11.133	2.102	-9.031	-10.842	1.791	-9.051
Programma 2. Ruimte	-26.524	13.065	-13.460	-26.584	12.830	-13.754	-26.668	13.007	-13.660	-26.894	12.988	-13.906
Programma 3. Sociaal	-72.988	17.487	-55.501	-71.799	16.858	-54.940	-73.078	17.373	-55.705	-72.562	16.985	-55.577
Totaal programma's	-110.769	31.648	-79.121	-109.507	30.803	-78.704	-110.879	32.482	-78.396	-110.298	31.764	-78.534
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	-3.204	98.729	95.525	-3.542	99.475	95.933	-3.813	98.071	94.258	-3.813	99.541	95.728
Overzicht Overhead en ondersteuning	-17.846	1.266	-16.580	-17.498	728	-16.769	-17.379	465	-16.915	-17.434	433	-17.001
Bedrag heffing Vennootschapsbelasting												
Bedrag voor Onvoorzien	-10		-10	-10		-10	-10		-10	-10		-10
Subtotaal programma's incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien	-131.829	131.642	-187	-130.558	131.007	449	-132.081	131.018	-1.063	-131.554	131.738	183
Incidentele baten en lasten			1.622			1.074			-15			-15
Structureel begrotingssaldo			1.435			1.523			-1.078			168

1.2 Financiële uitkomsten

In hoofdstuk 1.1.3 is de totaaltabel met het begrotingssaldo voor de jaren 2026-2029 weergegeven. Hieronder gaan we dieper in op de regels uit de totaaltabel. Daarnaast tonen we het verloop in de Algemene Reserve en de Reserve Sociaal Domein. Tot slot geven we inzicht in de woonlasten voor de inwoners.

1.2.1 Bij Kadernota toegezegde ombuigingen

Bij de besluitvormende raadsvergadering van de Kadernota 2026 is toegezegd dat een aantal ombuigingen uit de getoonde lijst al direct kunnen worden doorgevoerd. Voorwaarde was dat deze geen effect hebben op de dienstverlening aan onze inwoners en het voorzieningenniveau van onze gemeente. Het gaat om de ombuigingen:

- Stoppen met Verwijsindex;
- Herziening Visie Sociaal Domein;
- Verlagen van de kosten Klanttevredenheidsonderzoek;
- BUIG inkomsten structureel verhogen;
- Meer inzet plegen op energiebeheer;
- Extra reisdocumenten voor niet-ingezetenen;
- Besparing virusscanner;
- Besparing contracten en abonnementen;
- Verhoging inkomsten Werkcafé.

Deze ombuigingen zijn in de Programmabegroting 2026-2029 verwerkt.

1.2.2 Bestaand beleid

In de volgende analyse geven wij de ontwikkelingen weer sinds de vaststelling van de Kadernota 2026. We richten ons hierbij op de jaarschijf 2026. De conclusie is dat het saldo van het bestaande beleid verbeterd is met € 5.626.000. Daarvan komt € 4.217.000 voort uit de Bestuursrapportage 2025. In de Programmabegroting 2026-2029 is het saldo verbeterd met € 1.409.000.

Van Kadernota 2026 naar Begroting 2026:

bedragen x € 1.000

Analyse	T.o.v. Kadernota 2026		
Verwacht saldo jaarschijf 2026		-6.466	N
Reeds voorzien in Bestuursrapportage 2025	4.217		V
Saldo na Bestuursrapportage 2025		-2.249	N
<i>Algemeen</i>			
Bedrijfsvoeringskosten	15		V
Kapitaallasten	727		V
Bijstelling rioolheffing om kostendekkend te zijn	360		V
Bijstelling afvalstoffenheffing om kostendekkend te zijn	203		V
Leges	214		V
Bijstelling reserves	190		V
<i>Programma 1: Samenleving en bestuur</i>			
Geen mutaties			
<i>Programma 2: Ruimte</i>			
Bijdrage RDL (Reinigingsdienst de Liemers)	-33		N
Bijdrage ODA (Omgevingsdienst Achterhoek)	-221		N

<i>Programma 3: Sociaal</i>			
Bijdrage Laborijn	129		V
Bijdrage GGD	-29		N
Bijdrage VNOG	-82		N
<i>Programma 40: Algemene dekkingsmiddelen</i>			
Rentelasten aan te trekken leningen op basis van verwachte investeringen	-113		N
Overige mutaties Begroting	49		V
Totaal mutaties		1.409	V
Saldo bestaand beleid begroting 2026		-840	N

Hieronder worden de afwijkingen toegelicht boven de € 50.000.

Reeds voorzien in Bestuursrapportage 2025:

De Bestuursrapportage 2025 laat een flink voordeel voor de begroting zien. Dit komt doordat de effecten vanuit de meicirculaire 2025 structureel in de bestuursrapportage zijn verwerkt. Meer informatie over de meicirculaire staat in hoofdstuk 2.4 Algemene dekkingsmiddelen.

Algemeen (alle programma's)

Kapitaallasten:

Het voordeel in de kapitaallasten komt doordat een aantal investeringen later worden gerealiseerd. De afschrijving en rente starten daardoor later. Dit levert een voordeel op in de begroting voor 2026.

Bijstelling rioolheffing om kostendekkend te zijn:

In de kadernota is bepaald dat de rioolheffing 100% kostendekkend moet zijn. Daarom zijn de kosten en opbrengsten weer in evenwicht gebracht. De opbrengsten vanuit de inwoners stijgen jaarlijks met 4% volgens het GWRP 2022-2026. Dit was al in de begroting verwerkt. De extra benodigde opbrengst komt nu dus vooral door een hogere onttrekking aan de egaliseringsreserve en voorziening.

Bijstelling afvalstoffenheffing om kostendekkend te zijn:

In de kadernota is bepaald dat de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend moet zijn. Daarom zijn de kosten en opbrengsten weer in evenwicht gebracht.

Leges:

Het voordeel ten opzichte van de Kadernota 2026 bedraagt € 241.000. Dit betreft met name de verhoging van de leges reisdocumenten en rijbewijzen, de aantallen zijn verhoogd op basis van de werkelijke verstrekkingen in de afgelopen jaren. Een en ander ook naar aanleiding van de motie kostendekkende leges.

Bijstelling reserves:

Administratieve correcties zijn uitgevoerd op de reserves, waaronder de rentetoevoegingen aan kapitaallastenreserves en actualisatie van de reserve Onderwijshuisvesting.

Programma 1: Samenleving en bestuur

Geen afwijkingen boven de € 50.000.

Programma 2: Ruimte

Bijdrage ODA (Omgevingsdienst Achterhoek):

Op het moment van schrijven is de begroting 2025 nog niet vastgesteld. De ODA heeft een drietal begrotingsvarianten aan de partners voorgelegd. In onze begroting hebben we voorshands variant 1 verwerkt, met een totale bijdrage van Montferland van € 1.010.177. In deze begrotingsvariant wordt uitgegaan van een minimale inzet door indexatie van lonen en prijzen. In dit scenario voldoet het Algemeen Bestuur niet aan eerder gedane toezeggingen op het gebied van informatiegestuurd werken, opleidingen en innovatie.

Programma 3: Sociaal

Bijdrage Laborijn:

De gemeentelijke bijdrage is verlaagd op basis van de Begroting 2026 van Laborijn. De gemeentelijke bijdrage aan Laborijn daalt, omdat de Rijksbijdrage Wsw toeneemt en Laborijn ervan uitgaat een kleiner aantal inburgeraars te bedienen. Daarnaast worden reserves ingezet met als doel de gemeentelijke bijdrage tijdelijk te verlagen.

Bijdrage VNOG:

De gemeentelijke bijdrage is verhoogd op basis van de Begroting 2026 van de VNOG. De gemeentelijke bijdrage stijgt met name als gevolg van de loon- en prijsindexering. Er is geen nieuw beleid voor 2026.

1.2.3 Realistisch begroten uit lijst met ombuigingen

De lijst met ombuigingen die in de Kadernota 2026 zijn getoond bevatte een aantal onderdelen die we kunnen kwalificeren als 'realistisch begroten'. Dat waren onderdelen waar de beschikbare budgetten niet volledig werden gebruikt óf waar de inkomsten jaarlijks hoger zijn dan begroot. Deze budgetten hebben we bijgesteld.

1.2.4 Motie verlenging afschrijvingstermijn wegen

Bij de behandeling van de Kadernota 2026 in de gemeenteraad is een motie aangenomen om te onderzoeken wat de structurele besparing is als de afschrijvingstermijnen voor nieuwe investeringen van de bestrating en de wegen met tien jaar wordt verlengd. Verdere financiële toelichting en beantwoording van de motie staat in bijlage 4.7 Motie afschrijvingstermijn wegen.

1.2.5 Motie differentiatie verblijfsbelasting

Bij de behandeling van de Kadernota 2026 in de gemeenteraad is een motie aangenomen om met een voorstel te komen voor differentiatie van de verblijfsbelasting. Het voorstel vanuit het college is om differentiatie van de tarieven in te voeren vanaf 2027. Verdere toelichting en beantwoording van de motie staat in bijlage 4.8 Motie differentiatie verblijfsbelasting.

1.2.6 Voorgestelde ombuigingen

Richting de Kadernota 2026 waren vanwege de financiële vooruitzichten ombuigingsmogelijkheden in kaart gebracht. Omdat de invloed vanuit de Voorjaarsnota vanuit het Rijk nog onbekend was, zijn bij de kadernota nog geen ombuigingen ingezet. Wel is een lijst met ombuigingen met de gemeenteraad gedeeld.

Inmiddels zijn de financiële inzichten flink gewijzigd. De voorgestelde ombuigingen staan in bijlagen 4.9 Ombuigingen. Deze zijn met de gemeenteraad besproken in een werksessie op 28 augustus 2025.

1.2.7 Nieuw beleid

Ieder jaar is er ook sprake van 'nieuw beleid'. Voor 2026 en verder heeft het college een aantal beleidswensen. Die komen voort uit:

- Het in werking treden van nieuwe of gewijzigde regelgeving;
- Noodzakelijk/aanvullende maatregelen om de beoogde doelstellingen te realiseren;
- Actualisatie/bijstelling van beoogde doelstellingen, bijvoorbeeld omdat deze niet meer actueel/realistisch zijn.

In onderstaand overzicht vindt u het nieuwe beleid, zoals ook opgenomen in de Kadernota 2026 met verdere toelichting. De infrastructuur van het Drieheuvelenpark in 's-Heerenberg is toegevoegd. Vooruitlopend op de definitieve besluitvorming van het Drieheuvelenpark door de gemeenteraad reserveren we in het kader van 'Besturen is vooruitzien' middelen in onze begroting en zijn de kapitaallasten opgenomen. Dit betekent dus niet dat door instemming met dit nieuw beleid direct wordt ingestemd met de plannen voor het Drieheuvelenpark.

Voorstellen nieuw beleid 2026-2029

bedragen x € 1.000

	2026	2027	2028	2029
Verkeersveiligheid	-	48	48	48
Beleid recreatie & toerisme	38	38	38	38
Speelbeleidsplan	41	73	96	120
Infrastructuur Drieheuvelenpark*	-	111	109	108
Totaal nieuw beleid	79	270	291	314

1.2.8 Algemene Reserve

De Algemene Reserve is een belangrijk component binnen onze weerstandscapaciteit. De actuele stand van de Algemene Reserve is als volgt:

bedragen x € 1.000

	2025	2026	2027	2028	2029
Stand per 1-1 (o.b.v. jaarrekening 2024)	15.743	12.532	10.969	10.692	9.003

Toevoegingen:					
Afwikkeling resultaat 2024	570				
Resultaat begrotingssaldo uit Begroting 2026-2029			449		183
Onttrekkingen:					
Motie Begroting 2022-2025 Energiebesparen door te ontzorgen	-50				
De bijdrage voor Energiebesparen door te ontzorgen voor 2025 wordt in 2024 uitgekeerd aan het Energieloket	53				
Overheveling vanuit 2024 naar 2025 voor Energie besparen door te ontzorgen	-115				
Onttrekking Algemene reserve ter dekking van structurele lasten	-500	-500	-500	-500	-500
Nieuw beleid 2025-2028: Actualisatie IVVP	-100	-100			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering mobiliteitsvisie	-100				
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in kunstmatige intelligentie (AI)	-100	-100	-100		
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in talentvol personeel	-500	-500			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitwerking acties voorkomende uit strategische personeelsplanning	-500				
Nieuw beleid 2025-2028: Regiodeal	-91	-91	-91	-91	
Amendement Kadernota 2025: CPO Woningbouwaanjager	-50	-50			
Overheveling vanuit 2024 naar 2025 voor Visie 's-Heerenberg-Oost	-145				
Overheveling vanuit 2024 naar 2025 voor bijdrage aan VV Montferland	-94				
Overheveling naar de bestemmingsreserve kapitaallasten Steak'm	-613				
Overheveling naar de reserve Grondexploitatie vanwege onderschrijding minimumsaldo van € 2.000.000	-876	-35	-35	-35	-35
Resultaat begrotingssaldo uit Begroting 2026-2029		-187		-1.063	
Totalen	12.532	10.969	10.692	9.003	8.651

Vanuit de Nota Reserves en Voorzieningen is het uitgangspunt een ratio weerstandsvermogen van minimaal 2,0 ('uitstekend'). Verdere toelichting op het weerstandsvermogen is te vinden in de paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

1.2.9 Reserve Sociaal Domein

De actuele stand van de Reserve Sociaal Domein is als volgt:

bedragen x € 1.000

	2025	2026	2027	2028	2029
Stand per 1-1 (o.g.v. Jaarrekening 2024)	5.074	4.040	4.363	4.787	5.164
Toevoegingen:					
Incidentele compensatie Jeugdhulp op basis van circulaire gemeentefonds	2.250	571	424	377	
Onttrekkingen:					
Informatiespecialist Sociale Zaken	-75				
Dekking sterk gestegen lasten Sociaal Domein	-2.000				
Dekking lasten Wmo en Jeugd in de Bestuursrapportage 2025	-868				
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering motie Kansen voor Kinderen. Cultuurverbinders via Welcom	-23*	-23			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering motie Kansen voor Kinderen	-75*	-75			
Inhuur voor lokale inzet nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	-200*	-150			
Regionale inzet nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	-43*				

Totalen	4.040	4.363	4.787	5.164	5.164
----------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

*Deze bedragen werden voorheen uit de Algemene Reserve onttrokken. Dit is in deze begroting voor het jaar 2026 gecorrigeerd naar de reserve Sociaal Domein. De correctie voor de bedragen in 2025 volgt in de Eindejaarswijziging 2025.

Ontwikkelingen

De egalisatiereserve Sociaal Domein mag alleen worden ingezet voor incidentele lasten. Om die reden is de jaarlijkse onttrekking van € 2 miljoen ter dekking van de structurele lastenstijging vanaf 2026 teruggedraaid. Ditzelfde geldt voor de structurele onttrekking van € 75.000 voor de inzet van een informatiespecialist Sociale Zaken. De reserve biedt na deze wijzigingen voldoende ruimte om incidentele tegenvallers op te vangen.

1.2.10 Woonlasten

De belastingverordeningen 2026 liggen in november 2025 aan de gemeenteraad ter vaststelling voor. De belastingopbrengsten in deze begroting zijn gebaseerd op de tariefvoorstellen uit deze belastingverordeningen 2026. In de Kadernota 2026 is aangegeven dat de rioolheffing en de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend zijn. De OZB mag met maximaal de inflatie worden verhoogd. Voor de overige tarieven wordt uitgegaan van een indexatie van 2,1% volgens de meest recente berekeningen van het CPB.

De totale woonlasten voor een gemiddeld huishouden (afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB) stijgen op jaarbasis in 2026 met 1,5% (€ 15) ten opzichte van de geraamde woonlasten gemiddeld huishouden voor 2025. De stijging in 2026 wordt veroorzaakt door een verhoging van de tarieven voor de rioolheffing (4%) en OZB (2,1%) en een verlaging van het tarief voor afvalstoffenheffing vastrecht (-2,6%).

Voor een nadere toelichting verwijzen we u graag naar de paragraaf G. Lokale heffingen.

2.0 Inleiding programma's

Binnen elk programma zijn verschillende subprogramma's opgenomen. In overleg met de auditcommissie zijn alleen voor die subprogramma's concrete doelstellingen geformuleerd waarop de gemeenteraad actief wil sturen. In de overige subprogramma's wordt uiteraard ook gewerkt aan maatschappelijke resultaten, maar deze zijn minder uitgebreid uitgewerkt in deze begroting. Sinds vorig jaar werken wij met een programmabegroting op basis van drie programma's:

1. Samenleving en bestuur;
2. Ruimte;
3. Sociaal.

Deze vernieuwde opzet is onderdeel van een verbetertraject om de programmabegroting doelgerichter, compacter en leesbaarder te maken. Deze koers zetten wij voort.

De drie programma's bevatten diverse subprogramma's. Omdat de auditcommissie heeft besloten om meer focus aan te willen brengen, bevatten niet alle subprogramma's concrete doelstellingen. De subprogramma's met doelstellingen zijn de onderwerpen waarvan de auditcommissie heeft aangegeven dat de gemeenteraad hierop concreet wil gaan sturen. Dit betekent uiteraard niet dat er in de andere subprogramma's niets gebeurt. Het is alleen geen onderwerp waar de gemeenteraad op wil focussen.

Zoals gebruikelijk zijn daarnaast de twee verplichte overzichten opgenomen:

- Algemene dekkingsmiddelen;
- Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur.

De bedrijfskosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de primaire taken, activiteiten en producten gericht op externe dienstverlening. Overheadkosten worden apart verantwoord in het daartoe bestemde overzicht.

Samenstelling programmabegroting

Missie

Hier wordt het beoogde maatschappelijke effect, steeds verwoord als een ambitieus *-er*-doel zoals *mooier, beter of duurzamer*. Voorheen stond deze formulering bij het kopje 'Context en achtergronden'.

Context en achtergronden

Onder dit kopje wordt het maatschappelijk effect (het *-er-* doel) toegelicht, worden belangrijke thema's benoemd en de belangrijkste ontwikkelingen geschetst.

Kaderstellende beleidsnota's

Hier staan de beleidsnota's opgesomd die voor het programma belangrijk zijn.

Verplichte beleidsindicatoren

In dit onderdeel zijn de verplichte indicatoren opgenomen zoals voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording. De beleidsindicatoren hebben in de meeste gevallen geen (directe) relatie met onze doelstellingen en activiteiten. De gegevens worden voor het grootste gedeelte via de website 'waar staat je gemeente' verzameld. Daar worden de nieuwste beschikbare cijfers gepubliceerd, net zoals de vergelijking met gemeenten met een vergelijkbaar inwoneraantal. De cijfers in deze bijlage zijn van augustus 2025.

1ste W-vraag "Wat willen we bereiken?"

In samenspraak met de auditcommissie is gekozen voor meer focus op sturingsdoelen van de raad. Alleen die doelen worden opgenomen waarop de raad concreet wil sturen, met indicatoren die SMART zijn geformuleerd en voorzien van duidelijke streefwaarden.

2e W-vraag "Wat gaan we daarvoor doen?"

Dit onderdeel beschrijft de belangrijkste activiteiten die bijdragen aan het bereiken van de hiervoor genoemde doelen. Het is geen uitputtende opsomming, maar richt zich op acties die rechtstreeks bijdragen aan de gekozen prioriteiten.

3e W-vraag "Wat mag het kosten?"

Dit onderdeel geeft de volledige kosten weer van het programma.

Met deze opzet willen we een duidelijke, overzichtelijke en sturingsgerichte programmabegroting presenteren, die recht doet aan de ambities en prioriteiten van de gemeenteraad.

2.1 Samenleving en bestuur

Missie

We willen een gemeente zijn waar inwoners zich veilig voelen, zich thuis en betrokken voelen, actief meedoen en vertrouwen hebben in het gemeentebestuur.

Context en achtergronden

We werken aan een veilig en prettig leefklimaat, investeren in goede samenwerking met onze inwoners en streven naar een duidelijk en toegankelijk gemeentebestuur waar inwoners vertrouwen in hebben. Ook bereiden we ons voor op een nieuwe dienstverleningsvisie, die waar nodig tot aanpassing van onze doelen en indicatoren leidt.

Belangrijkste actiepunten:

- Continu verbeteren van onze communicatie, met inzet van zowel traditionele als digitale kanalen op basis van het nieuwe communicatiebeleidsplan en het 'sociale media'-beleidsplan;
- Vergroten van participatie via uitrol van 'Mijn buurtje' in alle kernen en het opzetten van het participatieplatform 'Mijn Montferland';
- Onze twee adviseurs op het gebied van inwonerbetrokkenheid intensief inzetten als schakel tussen gemeente en wijk- en dorpsraden. Daarnaast stimuleren zij de kernen waar nog geen raad actief is;
- Uitvoeren en monitoren van de nieuwe dienstverleningsvisie vanaf 2026;
- We pakken ondermijnende criminaliteit aan. Dit doen we door strenge handhaving van drugshandel uit te voeren en nauwe samenwerking tussen handhaving, politie en zorg, met speciale aandacht voor kwetsbare inwoners op te zetten.

De volgende subprogramma's maken deel uit van het programma Samenleving en bestuur:

- Burgerzaken;
- Contact samenleving;
- Bestuur;
- Openbare orde en veiligheid.

Totaal programma 1: Samenleving en bestuur

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-8.850	-8.697	-8.685	-8.400
Baten	1.271	1.326	1.327	834
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-7.578	-7.370	-7.359	-7.566
Onttrekkingen	-174	-211	775	957
Stortingen	-2.407	-2.428	-2.447	-2.442
Mutaties reserves	-2.582	-2.639	-1.672	-1.486
Gerealiseerd resultaat	-10.160	-10.009	-9.031	-9.051

Overzicht kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026;
- College Uitvoeringsprogramma (CUP);
- Visie Dienstverlening;
- Communicatiebeleidsplan;
- Eindrapport 'Participatiekader gemeente Montferland 2021';
- Mediabeleid 2021-2025;
- Sociale media communicatiestrategie 2024;
- Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026;
- Regionaal Risicoprofiel en Regionaal Beleidsplan.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarin een gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. De verbonden partijen ondersteunen onze gemeente om de beleidsdoelstellingen te bereiken. Meer informatie over de (financiële) ontwikkelingen bij de verbonden partijen staat in paragraaf E. Verbonden partijen.

Voor dit programma gelden de onderstaande verbonden partijen:

- Regio Achterhoek;
- Euregio Rijn-Waal;
- Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers;
- Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (VNOG);
- Alliander N.V.;
- Vitens N.V.;
- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG).

Burgerzaken

In 2026 zitten we midden in de zogenaamde "paspoortpiek". Deze duurt van 2025 tot en met 2029. Er zijn extra mensen ingehuurd om deze tijdelijke piek op te kunnen vangen. De frontoffice van burgerzaken samen met het KCC, vormen het eerste aanspreekpunt voor inwoners. De uitgangspunten uit de nieuwe dienstverleningsvisie zijn leidend voor deze teams. In 2026 wordt actief gestuurd en gemonitord, onder meer met feedbackzuilen in de publiekshal.

Dit subprogramma omvat alle middelen voor uitvoering van de burgerlijke stand, de Basisregistratie personen (BRP), het verstrekken van rijbewijzen en reisdocumenten, straatnaamgeving en huisnummering en het bijhouden van Geo-informatie.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-1.657	-1.671	-1.653	-1.431
Baten	1.249	1.304	1.304	812
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-408	-367	-349	-619
Gerealiseerd resultaat	-408	-367	-349	-619

Contact samenleving

Wat willen we bereiken?

- We geven inwoners voldoende ruimte om met ideeën en initiatieven te komen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het aantal inwoners dat positief reageert op het betrekken bij ideeën en initiatieven	38%	40%	41%	43%

In 2024 is een nulmeting geweest en daarbij is het gescoorde percentage 31%. In 2025 is een nieuwe meting gedaan. Hierbij is een stijging te zien van 3%. In 2026 wordt een nieuwe meting uitgevoerd. De prognoses voor de aankomende jaren zijn in de tabel weergegeven.

Wat gaan we daarvoor doen?

- De participatievormen regelmatig afstemmen op de behoefte/wensen van de samenleving en het bestuur;
- De samenwerking en communicatie met wijk- en dorpsraden versterken;

- De twee adviseurs op het gebied van inwonersbetrokkenheid duidelijker positioneren en actiever inzetten in de samenleving van Montferland;
- Een fonds oprichten om leefbaarheidsinitiatieven te stimuleren of ondersteunen;
- In gesprek blijven met bestuur en samenleving over participatie(mogelijkheden);
- Participatie toepassen bij alle projecten, plannen en beleid;
- Participatieverordening opstellen en uitvoeren.

Wat willen we bereiken?

- De waarden vertrouwen, duidelijkheid, vriendelijkheid, bereikbaarheid en deskundigheid zijn herkenbaar in de dienstverlening van Montferland.

Indicator	2024*	2025*	2026	2027	2028	2029
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland vertrouwen uitstraalt	19%	22%	23%	25%	27%	29%
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland duidelijk is in haar handelen	20%	20%	22%	23%	24%	25%
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland goed bereikbaar is via verschillende contactmogelijkheden	60%	59%	60%	61%	62%	63%
Het aantal inwoners dat de gemeente Montferland als deskundig ervaart	22%	25%	27%	30%	33%	35%
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland duidelijk is in haar communicatie	32%	33%	35%	37%	39%	41%
Het aantal inwoners dat de zich vriendelijk behandeld voelt door de gemeente Montferland	74%	80%	82%	83%	84%	85%

Voor de bovengenoemde indicatoren is in 2024 een nulmeting uitgevoerd en in 2025 een nieuwe meting gedaan. Deze percentages zijn terug te vinden in de eerste twee kolommen. Ter vergelijking kunt u op [waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl) een soortgelijk onderzoek naar de relatie inwoner - gemeente vinden. Voor volgend jaar streven we ernaar om de indicatoren te laten stijgen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Actualiseren van het communicatiebeleid;
- De communicatiemiddelen nog meer uitbreiden met spraakberichten en video;
- De gemeente actiever profileren op basis van de kernwaarden uit de dienstverleningsvisie en daarbij een juiste mix van communicatiemiddelen inzetten;
- Inzetten van nieuwe technologieën.

Contact samenleving

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-327	-327	-327	-327
Gerealiseerd resultaat	-327	-327	-327	-327

Bestuur

Voor dit subprogramma zijn geen specifieke doelen opgesteld. Het budget wordt ingezet voor de bezoldiging van raadsleden en (voormalig) collegeleden, de rekenkamerfunctie, bestuurlijke samenwerking, planning & control, informatiebeveiliging, rechtsbescherming en verkiezingen.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-2.930	-2.858	-2.876	-2.784
Gerealiseerd resultaat	-2.930	-2.858	-2.876	-2.784

Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

- [We streven naar een hogere ervaren veiligheid in de eigen woonbuurt.](#)

Indicator	2022*	2026	2027	2028	2029
Het percentage inwoners dat zich zelden of nooit onveilig voelt in de eigen woonbuurt.	80%	82%			

*De veiligheidsenquête wordt niet jaarlijks gehouden. De volgende resultaten verwachten we in het voorjaar van 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bestuurlijk optreden tegen ondermijnende criminaliteit;
- Bewustwording vergroten door in te zetten op preventie en voorlichting;
- Inzichtelijk maken van uitvoeringskosten van het beleidskader huisvesting arbeidsmigranten;
- Samenwerken met ketenpartners voor signalering en integrale controles.

Openbare orde en veiligheid

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-3.920	-3.825	-3.814	-3.842
Baten	22	22	22	22
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-3.898	-3.803	-3.792	-3.820
Gerealiseerd resultaat	-3.898	-3.803	-3.792	-3.820

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld	Omschrijving	Eenheid	2023		2024	
			Montferland	Referentie-gemeente	Montferland	Referentie-gemeente
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Per 1.000 jongeren	5	8	7	9
1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Per 1.000 inwoners	0,3	1,5	0,4	1,3
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Per 1.000 inwoners	2,5	3,1	2,2	3,1
1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Per 1.000 inwoners	0,6	1,1	0,8	1,1
1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Per 1.000 inwoners	3,5	4,4	3,1	4,1
0. Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	9,4	geen data	9,4	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	8,6	geen data	9,0	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	952	geen data	1.056	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	16	geen data	7	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	13	geen data	13	geen data

2.2 Ruimte

Missie

In Montferland willen we dat iedereen prettig kan wonen, werken en recreëren. Daarom investeren we in passende woningen, een veilige en aantrekkelijke leefomgeving, duurzame oplossingen en een sterke lokale economie die banen biedt aan onze inwoners – steeds met respect voor ons unieke landschap en de natuur.

Hieronder zijn de speerpunten los van elkaar weergegeven:

- Voldoende en passende woningen;
- Veilige deelname aan het verkeer;
- Een aantrekkelijke omgeving om te wonen en recreëren;
- Duurzaamheid, klimaatadaptatie en milieu;
- Economische ontwikkeling ten bate van werkgelegenheid voor onze inwoners.

Context en achtergronden

In deze programmabegroting schetsen we onze koers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Montferland. Duurzaamheid, leefbaarheid en woningbouw zijn belangrijke pijlers. Het programma Ruimte speelt hierin een cruciale rol, waarbij financiële uitdagingen gecombineerd moeten worden met alle wensen.

Uitwerken Omgevingsvisie

Met het vaststellen van de Omgevingsvisie "Ons Mooie Montferland" heeft de gemeenteraad de richting bepaald voor de ruimtelijke toekomst. De komende jaren werken we de beleidsambities uit in integrale omgevingsprogramma's zoals het warmte- en koudeprogramma en het programma buitengebied. Deze integrale programma's vervangen de traditionele sectorale beleidsplannen.

Woningbouw

De vraag naar woningen blijft groeien, onder andere door demografische ontwikkelingen, economische groei en de aantrekkingskracht van onze gemeente. We zetten in op zowel uitbreiding van het woningaanbod én op herontwikkeling van bestaande (woningbouw)locaties, met blijvende aandacht voor kwaliteit, duurzaamheid en betaalbaarheid. Extra aandacht is er voor het bouwen in lagergelegen gebieden, waar slimme oplossingen voor hemel- en grondwater nodig zijn. Met een gevarieerd woningaanbod willen we voorzien in de behoefte van verschillende doelgroepen zoals starters, gezinnen, ouderen en mensen met speciale woonwensen. Duurzaam en innovatief bouwen helpt ons de ecologische voetafdruk te verkleinen en het wooncomfort te verhogen. Wel geldt: hoe meer eisen, hoe meer druk op de financiële haalbaarheid van plannen wordt gelegd.

Energietransitie

We werken samen met partners, zoals Energiecoöperatie Azum, aan de ontwikkeling van het windpark nabij Azewijn. De uitvoering van het warmte- en koudeprogramma start met (wijk)uitvoeringsplannen in 's-Heerenberg-Oost, Lengel en Didam. Rijksmiddelen vormen de belangrijkste financieringsbron voor deze transitie; specifieke subsidies worden benut om energiebesparing bij doelgroepen te stimuleren. Ontwikkelingen rondom netcongestie volgen we proactief en pakken we op waar mogelijk.

Instandhouding van de openbare ruimte

Een aantrekkelijke en goed onderhouden openbare ruimte is belangrijk voor de leefbaarheid en het karakter van Montferland. Naast beheer en onderhoud investeren we in nieuwe groene en recreatieve voorzieningen, waarbij klimaatadaptatie, biodiversiteit en sociale verbindingen centraal staan. De integratie van duurzame energieoplossingen vraagt extra investeringen in en werkzaamheden aan het elektriciteitsnet. Afstemming met nutsbedrijven is cruciaal om projecten efficiënt te plannen en middelen optimaal in te zetten. Door werkzaamheden te combineren, kunnen noodzakelijke investeringen uitgesteld of gespreid worden. We stellen voor om de investeringen in onze openbare ruimte (wegen) over een langere periode af te schrijven, zodat de financiële lasten evenwichtig worden gespreid.

Uitbreiding bedrijventerrein 's-Heerenberg

De planvorming voor uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg is in volle gang. Na de keuze voor de locatie en de verwerving van een deel van de benodigde gronden, werken we samen met een ontwikkelaar aan nadere afspraken over de samenwerking en de verdere ontwikkeling van het terrein.

Financiële uitdagingen

De financiële gezondheid van onze gemeente is de basis voor alle overige ontwikkelingen binnen Montferland. We kiezen voor scherp kostenbeheer, innovatieve financieringsmogelijkheden en efficiënt werken om binnen de beschikbare middelen maximale maatschappelijke waarde te bereiken. Ondanks dat zijn er investeringen nodig om de infrastructuur en openbare ruimte te onderhouden, uit te breiden en te vernieuwen. Daarom passen we de financiële systematiek van de rioolheffing aan en maken we meer leges kostendekkend, ook vanwege stijgende kosten en extra investeringen in klimaatadaptatie.

Opbouw programma Ruimte

Het programma Ruimte bestaat uit de volgende (voorgeschreven) subprogramma's:

- Ruimtelijke ordening;
- Wonen en Bouwen;
- Duurzaamheid;
- Cultureel erfgoed;

- Afval, riolering en milieubeheer;
- Groen;
- Verkeer en Vervoer;
- Economie;
- Toerisme.

Met het programma Ruimte werken we, stap voor stap, aan een toekomstbestendig Montferland dat ruimte biedt aan mens, natuur en ondernemerschap.

Totaal programma 2: Ruimte

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-26.502	-26.563	-26.647	-26.874
Baten	12.439	12.745	12.923	12.903
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-14.063	-13.818	-13.724	-13.971
Onttrekkingen	626	85	85	85
Stortingen	-22	-21	-21	-20
Mutaties reserves	604	63	64	65
Gerealiseerd resultaat	-13.460	-13.754	-13.660	-13.906

Kaderstellende (beleids)nota's

Onderstaande visies, nota's en plannen vormen de beleidsmatige en financiële kaders voor onze gemeentelijke doelen en taken. Deze maken integraal onderdeel uit van deze programmabegroting, met daarin opgenomen relevante doelen, voorschriften en begrotingen. Gedurende de looptijd van deze begroting zal een deel van deze nota's worden vervangen en/of geactualiseerd.

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026;
- College Uitvoeringsprogramma (CUP) Montferland 2023-2026;
- Woonvisie 2025-2035 (2025);
- Beleid Recreatie en Toerisme 2026-2031 *Ontdek, beleef en verblijf - Meerdaags genieten in Montferland*;
- Omgevingsvisie "Ons Mooie Montferland" (2025);
- Omgevingsverordening Gelderland (2025);
- Omgevingsvisie en -verordening provincie Gelderland (2025);
- Nota Grondbeleid - Nota Grondprijzenbeleid (2025);
- Beheerplan Civiele Kunstwerken 2025-2028;
- Beheerplan Openbare Verlichting 2025-2029 *Montferland Energiezuinig*;
- Beheerplan wegen (2025-2029);
- Gemeentelijk Water en Rioleringsplan Montferland (2022-2026);
- Visie Wonen, Welzijn en Zorg Montferland 2024-2030;
- Montferlandse Aanpak Huisvesting Arbeidsmigranten (2024);
- Regionaal Programma Werklocaties Achterhoek (2024) » Economische beleidsnota tot 2030 (2018);
- Uitvoerings- en handavingsstrategie VTH fysieke leefomgeving 2024-2028;
- Uitvoeringskader Montferland energieneutraal 2024-2027;
- Liemers Economische Visie 2024-2026;
- Woondeal 1.1 regio Achterhoek;
- Ruimtelijk kader opwekking duurzame energie (2023);
- Akkoord van Groenlo (2023);
- Groenbeleidsplan 'Waardering voor groen' (2023-2032, evaluatie in 2025);
- Visie 's-Heerenberg Oost en Lengel (2022);
- Beleidsnotitie woningbouw op inbreidingslocaties (2022);
- Prestatieafspraken wonen Plavei en Woonzorg NL 2022;
- Biodiversiteitsplan 'Ruimte voor biodiversiteit' (2022);
- Klimaatadaptatieplan Montferland 2021-2026;

- Grondstoffenvisie 2024-2027;
- Regionale Energiestrategie 1.0 Achterhoek (2021);
- Transitievisie Warmte (2021, actualisatie in 2025 gestart (warmte- en koude programma);
- Integraal Gemeentelijk verkeer en Vervoerplan 2020-2024;
- Bomenbeleidsplan (2020);
- Beleids- en uitvoeringsprogramma biodiversiteit provincie Gelderland (2020);
- Liemerse Woonagenda: de koers voor 2020-2025;
- Notitie woningbouwbehoefte 2019-2030 (2019);
- Beleidsplan zand- en halfverhardingswegen (2019-2028);
- Beleidsplan Toegankelijkheid Openbare Ruimte (2017-2021);
- Masterplan Didam (2016);
- Speelbeleid (2015-2030, actualisatie in 2025);
- Hondenbeleidsplan (2013);
- Cultuurhistorisch beleid voor Montferland (2012);
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012);
- Herijking Ruimte voor vernieuwing in het buitengebied (2012);
- Van nieuwe naobers en brood op de plank, landschapsontwikkelingsplan+ (Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek, 2008);
- Ruimte voor goed wonen; samen koersen naar een toekomstbestendige woonomgeving (provincie Gelderland);
- Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2024-2033.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn partijen waarin een gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. De verbonden partijen ondersteunen onze gemeente om de beleidsdoelstellingen te bereiken. Meer informatie over de (financiële) ontwikkelingen bij de verbonden partijen staat in paragraaf E. Verbonden partijen.

Voor dit programma gelden de onderstaande verbonden partijen:

- Omgevingsdienst Achterhoek (ODA);
- Reinigingsdienst de Liemers (RDL);
- Doelgroepenvervoer regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN);
- Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A.;
- Leasurelands B.V.;
- Warmtenetwerk Didam B.V.;
- Agem Gemeentelijke Energie B.V..

Ruimtelijke ordening

Voor dit (verplichte) subprogramma zijn geen specifieke doelen benoemd. Dit subprogramma bevat onder andere de middelen die besteed worden aan (begeleiding bij) het opstellen van het omgevingsplan. Zowel het omgevingsplan als de bijbehorende begeleiding zijn verplichte instrumenten onder de Omgevingswet. Met deze instrumenten zorgt de gemeente voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving voor onze inwoners.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-889	-639	-639	-639
Baten	159	159	159	159
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-730	-480	-480	-480
Gerealiseerd resultaat	-730	-480	-480	-480

Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?

- Voldoende en betaalbare woningen, met speciale aandacht voor verschillende doelgroepen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
We ondersteunen de bouw van gemiddeld 225 woningen per jaar	225	225	225	225
Tenminste 66 procent van deze woningen valt in de categorie 'betaalbaar' (max. € 405.000/€ 370.000 prijspeil 2025)	≥66%	≥66%	≥66%	≥66%

In de Woondeal 1.1 voor de regio Achterhoek is afgesproken om tot en met 2034 in totaal 2.118 woningen te realiseren, oftewel gemiddeld ruim 225 woningen per jaar. Deze doelstelling is vastgelegd in de Woonvisie 2025–2035, die op 3 juli 2025 is vastgesteld door de gemeenteraad.

De voortgang is goed, maar risico's als bezwaar- en beroepsprocedures kunnen tot vertraging leiden. In het derde kwartaal van 2025 wordt de woningbouwplanning opnieuw tegen het licht gehouden. Netcongestie kan effect hebben op de haalbaarheid van de planning. Voor de aanpak hiervan is door de provincie Gelderland in juli 2024 een actieplan vastgesteld, waarmee ook de gemeente aan de slag gaat.

Daarnaast wordt er in 2026 een landelijke invoering van het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting verwacht. Dit gaat over het opstellen van een verplicht volkshuisvestingsprogramma en een regionaal afgestemde huisvestings-/urgentieverordening.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We brengen de gemeentelijke woningbouwplannen tot ontwikkeling en sturen op voortgang;
- We faciliteren de bouw van gemiddeld 225 woningen per jaar, waarvan 66% betaalbaar. Van deze betaalbare woningen zijn 30% sociale huurwoningen en 10% sociale koopwoningen;
- We faciliteren de bouw van voldoende woningen voor ouderen en aandachtsgroepen en starten met de realisatie van acties uit het uitvoeringsprogramma 'Visie Wonen, Welzijn en Zorg Montferland 2024-2030';
- We faciliteren en ondersteunen 'Collectief Particulier Opdrachtgeverschap' in 2025 en 2026;
- We implementeren de WVRV en vertalen de woonvisie in een gemeentelijk volkshuisvestingsprogramma en stellen in regionaal verband een urgentieverordening op;
- We onderzoeken de mogelijkheden om de slaagkansen van starters op de woningmarkt te verbeteren en de doorstroming van oudere inwoners naar een passende woning te stimuleren;
- We verstrekken startersleningen;
- We werken de visie 's-Heerenberg Oost en Lengel uit in concrete (woningbouw)plannen voor 'De Bongerd' en het 'Drieheuvelenpark'.
- We zijn bezig met de realisatie van alternatieve woonvormen, bijvoorbeeld voor de locatie van de voormalig VVL-velden in Lengel;

Wonen en bouwen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-2.543	-2.360	-2.151	-2.148
Baten	998	998	998	998
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-1.544	-1.361	-1.153	-1.149
Gerealiseerd resultaat	-1.544	-1.361	-1.153	-1.149

Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

- Meer woningen met energielabel B of hoger.

Indicator	2026	2027	2028	2029
60 procent van de woningen heeft in 2026 energielabel B of hoger.	60%	62%	64%	70%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Aanpak energiearmoede: onder andere door de tijdelijke isolatiesubsidieregeling te promoten;
- Regionale aanpak voor de uitvoering van het Nationaal Isolatieprogramma (energiebesparing);
- Uitvoering warmtetransitie: we werken aan aardgasvrije woningen en energiebesparing;
- Uitvoeringskader Energieneutraal Montferland 2024-2027 uitvoeren en projectagenda jaarlijks vaststellen;
- We houden overzicht op provinciale en landelijke subsidieregelingen die we kunnen inzetten;
- Wijkaanpak: energie besparen op wijk- en buurtniveau.

Duurzaamheid

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-646	-646	-647	-651
Baten	0	0	0	0
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-646	-646	-647	-651
Gerealiseerd resultaat	-646	-646	-647	-651

Cultureel erfgoed

Dit subprogramma richt zich op het duurzaam behouden en de versterking van het cultureel erfgoed in onze gemeente. De belangrijkste activiteiten binnen dit programma zijn:

- Behoud van erfgoed door ontwikkeling;
- Cultureel erfgoed beleefbaar maken en versterken.

We ondersteunen eigenaren van beschermde gemeentelijke monumenten bij het onderhoud en het verduurzamen van hun panden. Dit doen we door het verstrekken van informatie en het bieden van financiële ondersteuning via de subsidieregeling instandhouding gemeentelijke monumenten. De gemeenteraad stelt hiervoor jaarlijks een budget vast, dat wordt aangevuld met een subsidiebijdrage vanuit de provincie.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-159	-154	-154	-154
Baten	20	20	20	20
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-139	-134	-134	-134
Gerealiseerd resultaat	-139	-134	-134	-134

Afval, riolering en milieubeheer

Wat willen we bereiken?

- Minder restafval, zodat de gemeente kan voldoen aan de VANG-doelstelling* (Van Afval Naar Grondstof).

Indicator	2026	2027	2028	2029
Daling restafval per inwoner (t.o.v. 2022: 97 kg)	-1%	-1,2%	-1,4%	-1,6%

*Doelstelling VANG: in 2030 minimaal 60% van het huishoudelijk afval recycleren. (Montferland 2022: 69,9%)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Opstellen van het zwerfvuilbeleid voor een schone openbare ruimte en het verminderen van illegale afvaldumping;
- Uitwerken en uitvoeren van het vastgestelde afval- en grondstoffenbeleid;
- Voorlichting, promotie en extra communicatie rondom afvalscheiding;
- We monitoren en optimaliseren de aanbestedingen.

Riolering

We investeren ook in riolering en waterbeheer om een gezonde leefomgeving en bescherming van grondwatervoorraden te waarborgen. Daarbij richten we ons op:

- Inzameling en afvoer van huishoudelijk- en bedrijfsafvalwater naar de rioolwaterzuivering van het Waterschap;
- Het afkoppelen van hemelwater van de gemengde riolering waar mogelijk, zodat er minder schoon water naar de zuivering gaat;
- Ruimtelijke ontwikkelingen aanpassen op klimaatverandering om problemen door wateroverlast te voorkomen;
- Vergroening en minder verharding op particuliere percelen stimuleren;
- Uitvoeren en actualiseren van het Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan (GWRP), met aandacht voor extreem weer;
- Het duurzaam en toekomstgericht beheren, onderhouden en verbeteren van riolering en andere afvalwatersystemen, waarbij projecten waar mogelijk worden gecombineerd.

Afval, riolering en milieubeheer

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-9.910	-9.820	-10.123	-10.321
Baten	10.610	10.905	11.083	11.063
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	700	1.085	960	742
Gerealiseerd resultaat	700	1.085	960	742

Groen

Wat willen we bereiken?

- Een klimaatadaptieve en meer biodiverse leefomgeving, met minder hinder van hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen én meer variatie aan planten, dieren en micro-organismen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Cumulatieve toename gebied (t.o.v. 2023) dat minder gevoelig is voor extreem weer (ha)*	25	35	50	

* in 2024 is de doelstelling van 10 ha ruim gehaald (11 ha).

De verwachting in 2023 was dat de wijk 's-Heerenberg-Oost op basis van de visie, waterrobuust en klimaatbestendig ingericht zou zijn in 2025/2026. De ontwikkeling en besluitvorming omtrent deze plannen duurt langer dan eerder gedacht. De geplande mijlpaal voor 2025 (20 ha) wordt waarschijnlijk niet gehaald. Dit betekent dat de doelstelling voor de volgende jaren toeneemt en de totale doelstelling naar verwachting in 2028 wordt behaald.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bij elke ruimtelijke ontwikkeling zetten we in op klimaatadaptatie en versterking biodiversiteit door dit vroegtijdig in het proces mee te nemen en te toetsen aan het afwegingskader woningbouw;
- Stimuleren van landschap en biodiversiteit door aanleg van landschapselementen en het gebruik van inheemse soorten;
- Uitvoeren motie '2000 extra bomen (en struiken)';
- Uitvoeren van de gebiedsgerichte vervangingsopgave openbaar groen en bomen volgens het groenbeleidsplan;
- Vergroenen van tuinen stimuleren met de subsidieregeling Water en Groen en de inzet van tuinrangers.

Groen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-3.908	-3.943	-3.911	-3.889
Baten	136	146	146	146
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-3.772	-3.797	-3.765	-3.743
Gerealiseerd resultaat	-3.772	-3.797	-3.765	-3.743

Verkeer en vervoer

We streven naar goede bereikbaarheid, verkeersveiligheid en vrije beweging van mensen. Veilige schoolroutes en veilige langzaam verkeer routes zijn daarbij belangrijk. We willen krachtige kernen met een groene, toegankelijke en gezonde openbare ruimte, die ook aantrekkelijk is voor recreatie. Extra aandacht gaat uit naar het aanpassen van bestaande wegen bij nieuwe woningbouw.

We hebben de volgende uitgangspunten en actiepunten:

- Uitvoeren van de mobiliteitsvisie, het parkeerbeleid en het omgevingsprogramma Mobiliteit;
- Uitvoering geven aan de laadvisie en het plaatsingsbeleid voor publieke laadinfrastructuur;
- Onderhoud zoveel mogelijk integraal uitvoeren om dubbel werk en extra kosten te voorkomen;
- Het aantrekkelijk maken van lopen en fietsen door goede fiets- en looproutes;
- Beheer en onderhoud van wegen volgens het wegenbeheerplan, met kwaliteitsniveau B in historische kernen en winkelgebieden en niveau C op overige wegen. We investeren in groot onderhoud om aan de wettelijke eisen te blijven voldoen;
- Toepassen van de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) bij (her)inrichtingsprojecten;
- Ondersteunen van de Regio-express en zorgen voor een goede inpassing in de gemeente.

Verkeer en vervoer

In 2026 richten we verschillende straten opnieuw in, met als grootste project een aantal straten in het buitengebied tussen Beek, Stokkum en 's-Heerenberg. Ook speelt aan de rand van onze gemeente de verbreding van de A12 en de aanleg van de nieuwe aansluiting Zevenaar-Oost. We voeren vaker onderhoud uit aan de wegen in de gemeente. Verder hebben we de huur van de parkeerplaats bij Gouden Handen en verkeerskundig advies bij (onder andere) evenementen opgenomen in dit subprogramma. Vanaf 2026 geven we steeds meer uitvoering aan de nieuwe beleidsplannen voor verkeer en vervoer, zoals de Mobiliteitsvisie, het Parkeerbeleid en de Laadvisie.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-6.610	-7.259	-7.344	-7.405
Baten	121	121	121	121
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-6.489	-7.138	-7.223	-7.284
Gerealiseerd resultaat	-6.489	-7.138	-7.223	-7.284

Economie

Wat willen we bereiken?

- Het aantrekken van nieuwe bedrijven die passen bij het arbeidsaanbod in onze gemeente, met als doel in 2026 1% meer nieuwvestigingen dan in 2025.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal nieuw gevestigde bedrijven in Montferland	10	10	10	10

Wat gaan we daarvoor doen?

- Economische visie herijken;
- Ondernemers (verenigingen) actief ondersteunen en de samenwerking versterken;
- Opstellen en uitvoeren van een plan van aanpak voor de revitalisering (opknappen) van bedrijventerreinen;
- Regelmatig bedrijfscontacten onderhouden vanuit bestuur en ambtelijke organisatie;
- Structureel overleg voeren met partners zoals provincie, regio en ondernemers (verenigingen) over werkgelegenheid. De focus ligt op MKB;
- Uitbreiden bedrijventerrein 's-Heerenberg.

Wat willen we bereiken?

- [Opknappen van bestaande bedrijventerreinen.](#)

Indicator	2026	2027	2028	2029
In 2028 is minimaal een deel van een bedrijventerrein opgeknapt/gerevitaliseerd.	0	0	1	0

In 2026 richten we ons vooral op de uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg. Tegelijkertijd bereiden we het opknappen van bestaande bedrijventerreinen voor. We bieden in 2026/2027 een plan van aanpak aan. De uitvoeringswerkzaamheden volgen later, met zichtbaar resultaat vanaf 2028.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Revitaliseren bestaande bedrijventerreinen door onderzoeken subsidiemogelijkheden, overleg met partners en opstellen van een plan van aanpak;
- Verduurzamen van bedrijventerreinen opnemen als mogelijk een project in het nieuwe Uitvoeringsprogramma en de bijbehorende projectagenda Montferland energieneutraal 2024-2027.

Economie

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-1.521	-1.424	-1.361	-1.360
Baten	202	202	202	202
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-1.319	-1.222	-1.159	-1.158
Gerealiseerd resultaat	-1.319	-1.222	-1.159	-1.158

Toerisme

Met het vaststellen van het nieuwe beleid Recreatie en Toerisme 2026 - 2031 is de basis gelegd voor ons toeristisch beleid van de komende jaren.

Er is veel geld geïnvesteerd in de promotie van het merk "Montferland" met als sterke punten de unieke natuurlijke ligging, de rijke cultuurhistorie en de diversiteit aan recreatiemogelijkheden.

Binnen de verblijfsrecreatie is een tekort aan bedden ontstaan. Dit vormt een uitdaging maar biedt ook kansen voor nieuwe initiatieven. Daarbij werken we volgens het 'Ja, mits' beleid.

Dankzij onze toetreding tot de regio Achterhoek ontstaan er nieuwe samenwerkingen. We onderzoeken momenteel met welke partners we de promotie van Montferland het beste kunnen versterken.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-317	-317	-317	-307
Baten	0	0	0	0
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-317	-317	-317	-307
Gerealiseerd resultaat	-317	-317	-317	-307

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld	Omschrijving	Eenheid	2023		2024	
			Montferland	Referentiegemeente	Montferland	Referentiegemeente
3. Economie	Functiemenging	Percentage	51,1	50,6	geen data	geen data
3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	148,	174,2	geen data	geen data
7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg per inwoner	102	118	geen data	geen data
7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	Percentage	geen data	geen data	geen data	geen data
8. Vhrosv	WOZ-waarde - Woningen totaal	x €1.000	282	361	295	376
8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	Per 1.000 woningen	8,4	8,4	2,5	7,3
8. Vhrosv	Demografische druk	Percentage	76,8	79,1	77	79,5
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens	Euro	790	867	847	geen data
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	Euro	962	949	1.022	geen data

2.3 Sociaal

Missie

In Montferland doet iedereen mee. Dit willen we vanuit onze visie op het Sociaal Domein in al onze kernen realiseren door:

- Gezond samenleven te versterken, door inwoners met elkaar te verbinden;
- Bestaanszekerheid te bieden, door onzekerheid te verminderen;
- Kansengelijkheid te vergroten, door ongelijk te investeren.

Samen met partners, verenigingen en inwoners zetten we ons in voor:

- Extra aandacht voor kwetsbare inwoners, met vroegtijdige en laagdrempelige ondersteuning samen met het voorliggend veld;
- Een inclusieve samenleving, waar iedereen meetelt en welkom is;
- Meer jongeren in aanraking laten komen met cultuur en creatieve ontwikkeling via cultuureducatie;
- Vergroten van het aantal jongeren met een startkwalificatie, zodat hun kansen op de arbeidsmarkt toenemen;
- Een sportieve en gezonde ontwikkeling voor alle inwoners;
- Tijdig en vertrouwde hulp en ondersteuning voor jongeren en ouderen, zodat zij zelfstandig kunnen blijven meedoen in de Montferlandse samenleving;
- Het versterken van een brede sociale basis, zodat jong en oud gebruik kunnen maken van een rijk aanbod aan cultuur, sport en welzijn;
- Ondersteunen en welkom heten van (tijdelijk) kwetsbare inwoners in het verenigingsleven en bij deelname aan de samenleving;
- Een veilige en prettige leefomgeving, waar iedereen zich thuis voelt in Montferland.

Context en achtergronden

Jeugd

Met de meeste jongeren in Montferland gaat het goed. Een aantal jongeren heeft (tijdelijk) extra steun en stimulans nodig. We bieden preventieve sportieve, welzijns- en culturele activiteiten aan en kopen verschillende vormen van jeugdzorg in. Door de coronajaren kampen nog altijd veel jongeren met eenzaamheid en psychosociale klachten. De wachtlijsten in de jeugdzorg zijn daardoor lang.

Ons doel is om jongeren zoveel mogelijk te ondersteunen via het voorliggende veld. Algemene voorzieningen in de wijk, kern of dorp waar geen indicatie nodig is. Via het onderwijs worden culturele en sportieve activiteiten georganiseerd. Ook de jeugdgezondheidszorg ondersteunt de weerbaarheid van jongeren. Door onze jeugd zo tijdig mogelijk geestelijk en sportief te stimuleren, voorkomen we bij een aantal van hen dat ze in de zorg terechtkomen.

Voor jongeren met meerdere problemen, of uit een kwetsbare gezinssituatie, is jeugdzorg altijd beschikbaar. Ouders en opvoeders krijgen waar nodig extra ondersteuning. Veel jeugdzorg blijkt het gevolg van problemen bij de ouders. Onze inzet is er steeds meer op gericht om de oorzaak aan te pakken en niet het gevolg.

Onderwijs

Een goede beheersing van de Nederlandse taal en andere vaardigheden zijn belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving. Een relatief groot deel van onze inwoners is laaggeletterd, mede door de toename van gezinnen met een migratieachtergrond. Ze kunnen niet goed lezen, schrijven en/of rekenen. We werken actief aan het verkleinen van leer-, taal- en sociaal-emotionele achterstanden. Met ons onderwijsachterstandenbeleid streven we naar kansengelijkheid voor iedereen.

Samen met netwerkpartners versterken we de educatieve doorgaande leerlijn, met talentontwikkeling en het behalen van een startkwalificatie (havo, vwo, mbo-niveau 2 of hoger) als uitgangspunt. Dit vergroot de arbeidsmarktkansen van jongeren, maar door de instroom van inwoners met een migratieachtergrond wordt het behouden van onze streefwaarden uitdagender.

Een ander doel is steeds meer ouders te betrekken bij de ontwikkeling van hun kinderen. We streven naar een rijke leer- en ontwikkelomgeving voor alle jongeren. Met de bouw van het Integraal Kind Centrum (IKC) in 's-Heerenberg bevorderen we eigentijds onderwijs én ontmoeting tussen verschillende groepen inwoners. In dit gebouw komen aanvullende voorzieningen zoals de bibliotheek, de kinderopvang en het consultatiebureau.

Cultuur

Culturele activiteiten zijn belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Ze stimuleren sociale vaardigheden, bevorderen ontmoeting en hebben zelfs een positief effect op het IQ. Voor volwassenen dragen culturele activiteiten bij aan sociale samenhang en het voorkomen van eenzaamheid. In 2026 presenteren we nieuw cultuurbeleid in de Nota Cultuurbeleid Montferland. Dit beleid wordt ter vaststelling aangeboden aan de gemeenteraad.

We zetten in op het behouden en versterken van de sociale basisstructuur in onze kernen door het verenigingsleven en dorpshuizen te ondersteunen. We helpen bij het opstellen en uitvoeren van dorpsvisies en -plannen, waarbij bewoners, verenigingen, fondsen, gemeente en provincie samenwerken. Zo zorgen we voor korte lijnen, duidelijke verwachtingen en een realistisch financieel kader.

Sport en volksgezondheid

Goede gezondheid vergroot de zelfstandigheid van inwoners en verkleint de kans op afhankelijkheid van eventuele (dure) zorg. We zetten in op preventie: meer bewegen, een gezonde leefstijl en een breed sportaanbod. Voorlichting en gerichte projecten stimuleren inwoners om gezonder te leven.

In Montferland hebben relatief veel inwoners een ongezonde leefstijl en een lagere gezondheid dan gemiddeld in Nederland. Vooral inwoners met een lage sociaal-economische status (SES) leven minder lang in goede gezondheid. We richten ons daarom extra op wijken en kernen met een lagere SES en besteden aandacht aan nieuwkomers en inwoners met beperkte gezondheidsvaardigheden. Via onze sociale teams, welzijnswerk en lokale organisaties ondersteunen we inwoners waar nodig. Zo heeft iedereen toegang tot gezondheidsinformatie, zorg

en hulp.

Met subsidies ondersteunen we een breed sportief en cultureel aanbod in alle kernen, voor jong en oud. Daarbij ligt de focus op preventie en 'het verkleinen van gezondheidsverschillen, onder andere via programma's zoals het Gezond Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA). De nieuwe 'Beweeg- en Gezondheidsnota 2025-2030' bepaalt de richting voor ons beleid de komende jaren.

Maatschappelijke ondersteuning

Door de sterke vergrijzing groeit het aantal inwoners van 75 jaar en ouder de komende jaren snel, wat leidt tot een groter beroep op de Wmo-zorg. Ons doel is dat inwoners zo lang mogelijk mee kunnen doen en zich gezond en veilig voelen in hun eigen omgeving. We organiseren ontmoetingsplekken en preventieve activiteiten zo dicht mogelijk bij inwoners.

Na de vaststelling van de Visie Sociaal Domein (2024) en de maatschappelijke agenda (2025), voeren we in 2026-2030 de bijbehorende activiteiten uit. De invoering van de nieuwe inkomens- en vermogensafhankelijke bijdrage voor de Wmo is uitgesteld, waardoor het Wmo-gebruik nog niet afneemt. Vanaf januari 2026 start een nieuw, gezamenlijk inkoopcontract voor Wmo-begeleiding en Jeugdhulp binnen de Achterhoekse gemeenten.

Gemeenten krijgen steeds meer verantwoordelijkheid voor inwoners met complexe problemen, onder andere door wetwijzigingen en landelijke hervorming. Dit vraagt om integrale samenwerking binnen het Sociaal Domein en nauwe afstemming met externe partners.

Werk en inkomen, minimabeleid, schuldhulpverlening en nieuwkomers

De arbeidsmarkt blijft vooralsnog gunstig. Wel is er een mismatch tussen de vraag van werkgevers en het aanbod van werkzoekenden. Opleiding, kennis, ervaring of vaardigheden sluiten vaak niet aan. Veel inwoners van Montferland met een bijstandsuitkering hebben moeite een passende baan te vinden en te behouden. Zij hebben een afstand tot de arbeidsmarkt. De gemeente ondersteunt hen actief bij het vinden en behouden van werk.

Daarnaast neemt het aantal statushouders toe. We begeleiden deze nieuwe inwoners met hun inburgering in onze samenleving en bij het vinden van een nieuwe baan. Door verschillende ontwikkelingen verwachten we de komende jaren een toename van het aantal uitkeringen.

Totaal programma 3: Sociaal

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-71.680	-71.330	-72.658	-72.517
Baten	14.421	14.731	15.348	15.337
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-57.260	-56.599	-57.310	-57.180
Onttrekkingen	3.066	2.127	2.025	1.648
Stortingen	-1.308	-469	-420	-44
Mutaties reserves	1.758	1.659	1.605	1.604
Gerealiseerd resultaat	-55.501	-54.940	-55.705	-55.577

Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026;
- College Uitvoeringsprogramma (CUP);
- Beweeg- en gezondheidsnota 2025-2030;
- Regionaal Preventie Akkoord: Gezondheid en geluk voorop in de Achterhoek 2020;
- Regionaal Beweeg- en Sportakkoord 2.0 2023-2030;
- Uitvoeringsagenda Achterhoek in Beweging;
- Bestuursagenda GGD Noord en Oost-Gelderland: NOG Gezonder 2023-2027;
- Integraal Huisvestingsplan Basisonderwijs 2025-2041;
- Visie Muziekonderwijs Montferland 2020;

- Convenant Cultuur & Onderwijs Gemeente Montferland 2023-2026;
- Beleidskader Subsidieverstrekking Montferland 2024 t/m 2027;
- Subsidieregeling sociale structuur 2024;
- Subsidieregeling Maatschappelijke ondersteuning 2024;
- Samenwerken door elkaar te versterken 2019;
- Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026;
- Regionaal Risicoprofiel en Regionaal Beleidsplan 2025-2028;
- De verordeningen Jeugd, Wmo, Participatiewet en Leerlingenvervoer (nieuwe verordeningen Jeugd en Wmo in voorbereiding);
- Het uitvoeringsplan re-integratie en inburgering 2025;
- Het beleidsplan integrale schuldhulpverlening 2020-2024 (nieuw plan in voorbereiding);
- Beleidskader Veranderopgave Inburgering 2021;
- Regiovisie 'Samen Veilig 2024-2028', aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling;
- Regiovisie Opvang en Bescherming 2017;
- Achterhoekse Visie Nationaal actieplan dak- en thuislozen 2024;
- Visie Wonen, Welzijn en Zorg 2024-2030;
- Uitvoeringsprogramma Wonen, Welzijn en Zorg 2024-2030;
- Visie Sociaal Domein gemeente Montferland 2025-2033;
- Maatschappelijke agenda 2025-2027;
- Beleidskader Onderwijsachterstanden en voorschoolse voorzieningen gemeente Montferland 2023-2027;
- Cultuur- en Erfgoed Akkoord Achterhoek 2025;
- Liemerse Ontwikkelvisie Kunstwerk! 2022-2025 (wordt herzien in 2026);
- Lokale Diversiteit en Inclusie Agenda Montferland 2025-2030 (vaststelling najaar 2025).

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarin een gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. De verbonden partijen ondersteunen onze gemeente om de beleidsdoelstellingen te bereiken. Meer informatie over de (financiële) ontwikkelingen bij de verbonden partijen staat in paragraaf E. Verbonden partijen.

Voor dit programma gelden de onderstaande verbonden partijen:

- Doelgroepenvervoer regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN);
- GGD Noord- en Oost Nederland;
- Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (GRHVOL);
- Laborijn;
- Stadsbank Oost Nederland (SON);
- N.V. Cultuur Centrum Amphion.

Jeugd

Wat willen we bereiken?

- [Meer jeugdigen en hun ouders maken gebruik van algemene voorzieningen.](#)

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het aantal jeugdigen en hun ouders die gebruik maken van een voorliggende voorziening neemt in 2029 toe met 1,50 procent ten opzichte van 2026.	1,25%	1,25%	1,50%	1,50%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Algemene maatschappelijke voorzieningen behouden en waar mogelijk uitbreiden;
- Extra activiteiten uitvoeren vanuit Hervormingsagenda Sociaal Domein;
- Overlastgevende jeugd aanpakken via straathoekwerk en inzet van extra jongerenwerkers.

Jeugd

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-20.723	-20.784	-20.733	-20.717
Baten	1.419	1.419	1.936	1.943
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-19.304	-19.365	-18.797	-18.774
Gerealiseerd resultaat	-19.304	-19.365	-18.797	-18.774

Onderwijs

Wat willen we bereiken?

- Meer jongeren halen een startkwalificatie.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het aantal jongeren met een startkwalificatie stijgt jaarlijks met 0,25 procent vanaf 2026.	0,25%	0,50%	0,75%	1,00%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Actief onderwijsachterstandenbeleid op onze peuterspeelzalen en de OAB-basisscholen;
- Inzetten van VoorleesExpres, Boekstartcoach op het consultatiebureau en "Voor jou en je kind" om ouders te stimuleren samen te lezen met hun kind(eren);
- Jaarlijks organiseren van de zomerschool.

Onderwijs

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-1.850	-2.020	-3.257	-3.205
Baten	366	456	556	538
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-1.483	-1.564	-2.701	-2.667
Gerealiseerd resultaat	-1.483	-1.564	-2.701	-2.667

Cultuur

Voor dit subprogramma zijn geen specifieke doelen vastgesteld. Het cultuurbeleid richt zich op alle inwoners, zowel als toeschouwer als deelnemer. We dagen vooral jongeren cultureel en creatief uit, onder andere via actief cultuurbeleid op basisscholen, talentontwikkeling, een breed culturaanbod via Welcom en subsidies voor lokale verenigingen.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-2.193	-2.084	-2.084	-2.084
Baten	150	150	150	150
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-2.043	-1.934	-1.934	-1.934
Gerealiseerd resultaat	-2.043	-1.934	-1.934	-1.934

Sport

Wat willen we bereiken?

- De Montferlandse jeugd gaat meer bewegen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het percentage jeugdigen dat voldoet aan de VNOG-beweegnorm stijgt van 36% (21%) naar 41% in 2028.	38%	39%	40%	41%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Activiteiten uitvoeren vanuit de Beweeg- en Gezondheidsnota en het lokaal sportakkoord;
- Bestaande sportprojecten voortzetten en doorontwikkelen in de kernen;
- Een pumptrackbaan op een vaste locatie realiseren voor jeugdigen van 4-13 jaar;
- Inzetten op preventie: bewegen en sport stimuleren een gezonde leefstijl.

Sport

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-4.305	-4.232	-4.256	-4.164
Baten	1.336	1.265	1.265	1.265
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-2.968	-2.967	-2.991	-2.899
Gerealiseerd resultaat	-2.968	-2.967	-2.991	-2.899

Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?

- Minder alcohol, roken en drugsgebruik. Meer gezond eten en drinken van water in 2025.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het percentage jongeren dat alcohol heeft gebruikt daalt van 40% (2021) naar 31% in 2029, dit is gelijk aan het Nederlandse gemiddelde.	37%	35%	33%	31%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Preventie-activiteiten doorontwikkelen binnen (sport)verenigingen;
- Uitbreiden van de NIX-18-campagne;
- We gaan door met het voorlichtingsbeleid vanuit de GGD op alle basis- en middelbare scholen.

Volksgezondheid

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-1.967	-1.843	-1.856	-1.856
Baten	168	3	3	3
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-1.799	-1.841	-1.853	-1.853
Gerealiseerd resultaat	-1.799	-1.841	-1.853	-1.853

Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?

- Steeds meer 65-plussers nemen deel aan activiteiten bij stichting Welcom.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het aantal 65-plussers dat deelneemt aan activiteiten bij stichting Welcom stijgt in 2028 met minimaal 2% ten opzichte van 2024.	0,5%	1%	1,5%	2%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Activiteiten van Welcom breed voortzetten in actieve samenwerking met ketenpartners, gericht op cultureel en creatief activeren van 65-plussers;
- Beschikbaarheid van dagactiviteiten, dagopvang en inloopactiviteiten voor ouderen vergroten;
- Laagdrempelige opvang bieden aan ouderen met (beginnende) cognitieve problematiek, ook ter ontlasting van mantelzorgers;
- Mantelzorgondersteuning en respijtzorg actief voortzetten, met extra aandacht voor mentale gezondheid;
- Welzijns- en zorgactiviteiten beter vindbaar en zichtbaar maken via website, lokale media, bijeenkomsten en regionaal het mentale gezondheidsnetwerk en platform ontwikkelen.

Maatschappelijke ondersteuning

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-19.640	-19.492	-19.655	-19.655
Baten	730	1.227	1.227	1.227
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-18.910	-18.264	-18.427	-18.427
Gerealiseerd resultaat	-18.910	-18.264	-18.427	-18.427

Werk en inkomen

Wat willen we bereiken?

- Het aantal mensen met een bijstandsuitkering blijft gelijk of neemt af.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Het aantal bijstandsuitkering blijft tot 2029 op 415 of lager (peildatum 1 januari 2027)	415	415	415	415

Wat gaan we daarvoor doen?

- Coachen en bemiddelen van de verschillende doelgroepen met inzet van re-integratievoorzieningen en opleidingen;
- Handhaving en fraudepreventie toepassen om misbruik te voorkomen;
- Implementeren van het uitvoeringsplan re-integratie 2024, waarbij verbinding wordt gelegd met sport-, jeugdbeleid en Wmo-beleid;
- Jobcoaching en loonkostensubsidie inzetten voor duurzame arbeidsparticipatie van inwoners met een arbeidsbeperking;
- Strikte poortwachtersrol: alleen inwoners die recht hebben op een uitkering ontvangen deze. Andere worden naar werk begeleid.

Werk en inkomen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-17.020	-16.840	-16.805	-16.826
Baten	9.110	9.070	9.070	9.070
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-7.910	-7.770	-7.735	-7.756
Gerealiseerd resultaat	-7.910	-7.770	-7.735	-7.756

Minimabeleid en schuldhulpverlening

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-2.480	-2.533	-2.535	-2.535
Baten	45	45	45	45
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-2.436	-2.489	-2.491	-2.491
Gerealiseerd resultaat	-2.436	-2.489	-2.491	-2.491

Nieuwkomers

Wat willen we bereiken?

- Mensen die onder de inburgeringswet vallen, halen binnen drie jaar een diploma.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Van de mensen die onder de inburgeringswet 2022 vallen, behaalt 90% binnen drie jaar een diploma (meting vanaf 2025)	90%	90%	90%	90%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Aanbieden van passende taallessen;
- Brede intake, leefbaarheidstoets en persoonlijke Plan Integratie en Participatie (PIP) opstellen;
- Financiële coaching en ondersteuning bieden;
- Lokaal participatieaanbod faciliteren;
- Maatschappelijke begeleiding verzorgen;
- Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) aanbieden;
- Participatieverklaringstraject (PVT) uitvoeren;
- Uitvoeren van het beleidskader Veranderopgave Inburgering.

Nieuwkomers

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-1.486	-1.484	-1.476	-1.476
Baten	1.096	1.096	1.096	1.096
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-389	-388	-380	-380
Gerealiseerd resultaat	-389	-388	-380	-380

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld	Omschrijving	Eenheid	2023		2024	
			Montferland	Referentiegemeente	Montferland	Referentiegemeente
6. Sociaal domein	Absoluut verzuim	Per 1.000 leerlingen	1,8	6	6	5,6
6. Sociaal domein	Relatief verzuim	Per 1.000 leerlingen	16	23	26	25
6. Sociaal domein	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	Percentage	2,6	2	1,9	2
6. Sociaal domein	Niet-sporters	Percentage	geen data	geen data	48,1	44,7
6. Sociaal domein	Banen	Per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	741	738,4	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	Percentage	1	1	geen data	geen data

6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	Percentage	4	4	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	Percentage	72,1	73,4	71,3	73,5
6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	Percentage	1	1	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Per 10.000 inwoners	172,2	230,3	178,5	232,1
6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	262	196,1	276,8	207,1
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	Percentage	13,3	13,9	14,1	13,9
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	Percentage	1,2	1,1	1	1
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	Percentage	0,2	0,3	0,2	0,3
6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Per 10.000 inwoners	840	685	860	711

2.4 Algemene dekkingsmiddelen

Toelichting

Het BBV schrijft voor dat het programmaplan een overzicht bevat van de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien. In de begroting presenteren we dit overzicht samen met de andere programma's.

Context en achtergronden

Het onderdeel 'Algemene dekkingsmiddelen' heeft een algemeen karakter. Het bevat een schatting van de opbrengsten uit onder meer algemene belastingen (zoals onroerende zaakbelasting en verblijfsbelasting) en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Hier tegenover staan geen directe uitgaven. Het zijn algemene middelen die vrij inzetbaar zijn.

Onder dit onderdeel vallen ook stelposten voor onvoorzien uitgaven en niet-benutte budgetten (onderuitputting).

We streven naar optimale middelenverwerving, al is de beïnvloedbaarheid hiervan beperkt:

- Afvalstoffen- en rioolheffingen mogen maximaal kostendekkend zijn (uitgangspunt Kadernota 2026);
- De algemene uitkering uit het gemeentefonds is afhankelijk van rijksmiddelen en lokale maatstaven (zoals het aantal inwoners);
- Inkomsten uit beleggingen zijn afhankelijk van bedrijfsresultaten.

Verbonden partijen

De gemeente is aandeelhouder in:

- Alliander: netwerkbedrijf voor gas en elektriciteit;
- Vitens: leverancier van drinkwater met zorg voor natuur en milieu;
- Bank Nederlandse Gemeenten: bank voor overheden met als doel behoud van marktaandeel en redelijk rendement.

Daarnaast bezit de gemeente aandelen in:

- Leisurelands B.V.: exploiteert 19 recreatiegebieden, waaronder De Nevelhorst en Stroombroek in Montferland.

Ontwikkelingen uitkering gemeentefonds

De uitkomsten van de meicirculaire 2025 zijn in deze begroting verwerkt.

Algemene mutaties

Gemeenten ontvangen extra geld van het Rijk om het zogenaamde "ravijnjaar" te dempen. Voor Montferland betekent dit jaarlijks ongeveer € 900.000.

BTW-Compensatiefonds

Het BTW-Compensatiefonds (BCF) heeft een plafond. Gemeenten zijn in 2024 € 332 miljoen onder dit plafond gebleven met declaraties. Op basis van de ruimte onder het plafond van het jaar 2024 van € 332 miljoen, wat overeenkomt met ongeveer 11 punten van de uitkeringsfactor, mogen we in de begroting 2026 een structurele stelpost voor dit onderdeel opnemen van circa € 616.000. De provinciaal toezichthouders gebruiken dit als richtlijn bij het beoordelen van de (meerjaren)begroting. Wel adviseert het ministerie van BZK, gezien de onzekerheid over de toekomstige ontwikkeling van de ruimte, om voorzichtig te zijn met het opnemen van een raming. Wij hebben in onze begroting een structurele raming opgenomen van € 500.000.

Jeugd en Wmo

De kosten voor de jeugdzorg blijven hoog, maar het Rijk draagt de komende jaren gedeeltelijk bij aan de tekorten. In 2026 € 2,6 miljoen en in 2027 € 2,4 miljoen. Vanaf 2028 treedt een nadeel op van € 0,7 miljoen. Hier tegenover zijn uitgavenverlagingen c.q inkomstenverhogingen opgenomen voor de jeugdzorg voor sturen op trajectduur jeugdzorg en eigen bijdragen jeugdzorg. Het Rijk blijft ervan uitgaan dat er op de langere termijn (vanaf 2028) op de jeugdzorg kan worden bespaard.

De invoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage Wmo is voor één jaar uitgesteld tot 1 januari 2027. De geplande uitname uit het gemeentefonds is daardoor ook teruggedraaid in 2026. Dit betekent binnen het gemeentefonds een incidenteel voordeel van € 483.000. Overigens zijn ook de reeds geraamde eigen bijdragen voor de jeugdzorg in 2026 afgeraamd in de Kadernota 2026.

Overzicht geraamde algemene dekkingsmiddelen (baten)

(Bedragen x1.000)

	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Algemene uitkering	85.830	86.145	84.399	85.834
Deelnemingen/beleggingen	396	396	396	396
Gemeentelijke belastingen*	570	671	671	671
OZB + WOZ	9.248	9.248	9.248	9.248
Treasury (rentevergoeding)	2.121	2.461	2.805	2.840
Overig	64	54	52	52
Totaal algemene dekkingsmiddelen	98.229	98.975	97.571	99.041

* De gemeentelijke belastingen bestaan uit verblijfsbelasting en reclamebelasting.

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-3.214	-3.552	-3.823	-3.823
Baten	98.229	98.975	97.571	99.041
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	95.015	95.423	93.748	95.218
Onttrekkingen	500	500	500	500
Stortingen	0	0	0	0
Mutaties reserves	500	500	500	500
Gerealiseerd resultaat	95.515	95.923	94.248	95.718

2.5 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Inleiding

Sinds 2017 schrijft het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) voor dat gemeenten alle organisatie- en personeelskosten zoveel mogelijk direct aan de betreffende programma's of taakvelden moeten toerekenen. Kosten die niet direct aan een specifieke taak voor de externe klant verbonden zijn, worden verzameld onder 'overhead'. Dit bevordert financiële vergelijkbaarheid tussen gemeenten.

Overhead definitie

Overhead omvat alle ondersteunende taken voor medewerkers in het primaire proces, zoals Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering, Communicatie en Huisvesting (PIOFACH), en de ondersteuning van bestuur en management.

Overheadkosten

De overheadkosten van Montferland, vastgesteld op basis van de definitie, zijn in de onderstaande tabel weergegeven.

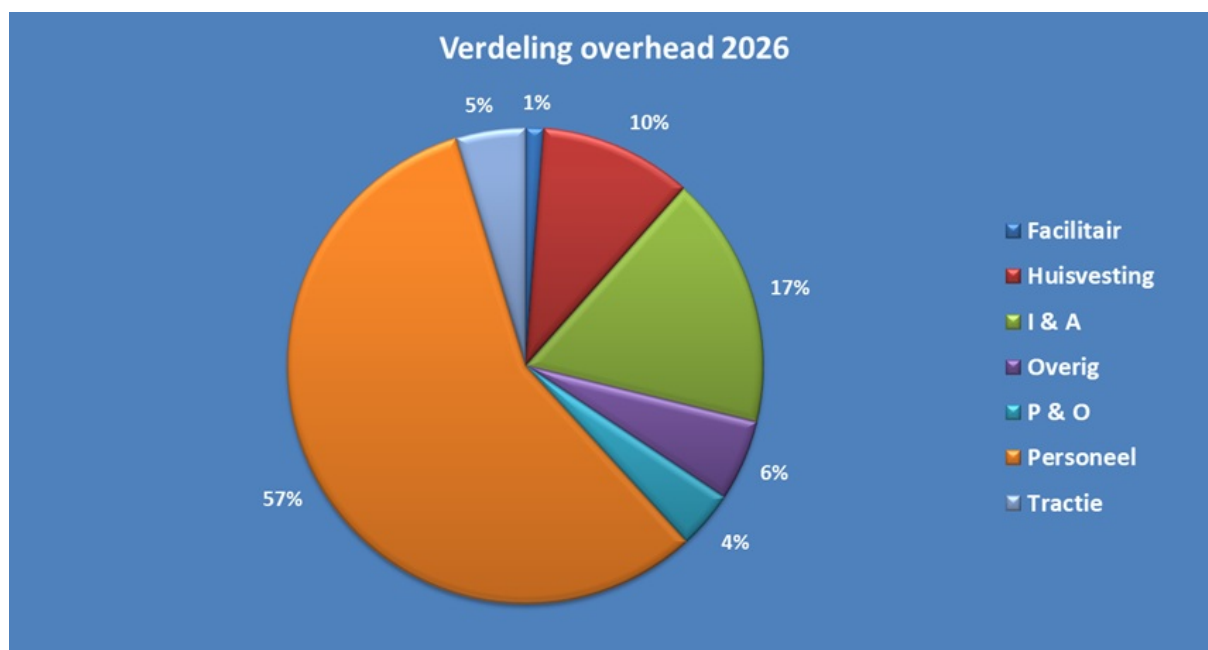
Kosten voor:	x € 1.000
• Eigen en ingehuurd personeel	9.454
• Facilitair	202
• Huisvesting	1.718
• ICT	2.850
• Overige	914
• P&O / HRM	648
• Tractie	782
Totaal	16.567

We kennen binnen onze begroting een programma Overhead en ondersteuning. De lasten en baten van het totale programma staan in de tabel onder 'Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur' hierna. Bovenstaande tabel toont de lasten binnen de verschillende categorieën van de Overhead en ondersteuning. Het verschil tussen de twee tabellen is te verklaren door de kosten van de Griffie. Deze kosten moeten we wel binnen het programma Overhead, ondersteuning en bestuur presenteren, maar volgens het BBV niet meenemen in de berekening van de overheadkosten van onze organisatie.

De onderstaande onttrekkingen aan de reserves zijn niet meegenomen in de overheadkosten in bovenstaande tabel:

- € 100.000 Investeren in kunstmatige intelligentie;
- € 500.000 Investeren in talentvol personeel;
- € 96.317 Dekking personeelslasten vanuit reserves.

De totale onttrekking bedraagt € 696.317 en komt overeen met de onttrekkingen in het overzicht onder "Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur".

Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026	MJB 2027	MJB 2028	MJB 2029
Lasten	-17.846	-17.498	-17.379	-17.434
Baten	570	532	465	433
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-17.276	-16.966	-16.915	-17.001
Onttrekkingen	696	196	0	0
Gerealiseerd resultaat	-16.580	-16.769	-16.915	-17.001

2.6 Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting

Sinds 2016 is de gemeente vennootschapsbelasting (VPB) verschuldigd over winst uit bedrijfsmatige activiteiten. Volgens het Besluit Begroting en verantwoording-voorschriften (BBV) wordt de VPB als apart onderdeel opgenomen in de begroting en jaarrekening. Voor 2026 en latere jaren wordt geen VPB geraamd. Eventuele betaling wordt pas na afloop van het jaar bepaald en verwerkt in de jaarrekening.

2.7 Paragrafen

Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen
 Paragraaf C. Financiering
 Paragraaf D. Bedrijfsvoering
 Paragraaf E. Verbonden partijen
 Paragraaf F. Grondbeleid
 Paragraaf G. Lokale heffingen
 Paragraaf H. Subsidies
 Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)

Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Missie

We beschikken over een weerstandsvermogen met een ratio van tenminste 2,0 ('uitstekend'). Dit betekent dat we twee keer het bedrag aan ingeschatte risico's aan vrij beschikbare middelen moeten hebben.

De definitie van weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om substantiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit betekent dat het beleid veranderd moet worden. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen kijken we naar de:

- Verhouding tussen risico's en beschikbaar weerstandsvermogen;
- Omvang van de algemene reserves;
- Ontwikkeling van de financiële kengetallen.

2. Context en achtergronden

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen van de gemeente wordt bepaald door de mate waarin de gemeente in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Waardering	Ratio weerstandsvermogen	Kwalificatie
A	Groter dan 2,0	Uitstekend
B	1,4 tot 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 tot 1,4	Voldoende
D	0,8 tot 1,0	Matig
E	0,6 tot 0,8	Onvoldoende
F	Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Ons financieel beleid is gebaseerd op drie kernindicatoren voor het nastreven van een gezonde financiële gemeente:

- Een (materieel) sluitende meerjarenbegroting;
- Uitstekend weerstandsvermogen;
- Een houdbare schuldpositie.

Dankzij de onbegrensde leencapaciteit bij de BNG Bank is er altijd liquiditeit. Daardoor kan er per definitie bij gemeenten geen onzekerheid bestaan over de continuïteitsveronderstelling.

Wij definiëren een risico als: de impact (kans x effect) van een onzekerheid (gebeurtenis) op het behalen van doelstellingen. In de Nota reserves en voorzieningen is beschreven dat een risico moet worden meegenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing (W&R) bij de begroting en jaarstukken, indien er een kans is dat een risico zich zal voordoen en de omvang van het risico niet goed is in te schatten. Beleidswensen waarover nog geen besluiten zijn genomen en waarvoor geen structurele financiële middelen zijn vrijgemaakt in de begroting, nemen we niet mee in de risico-inschatting. Een dergelijk voorstel met bijbehorende risicoafweging wordt eerst afgewogen in het keuzeprocess van de kadernota/begroting.

Wij hebben binnen onze gemeente nog geen structureel proces van 'risicomanagement'. Op dit gebied zal nog een ontwikkeling nodig zijn om de kwaliteit van de risico-inschatting verder te vergroten.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

De door de raad vastgestelde beleidsnota's voor de paragraaf weerstandsvermogen zijn:

- Nota reserves en voorzieningen (2022);
- Financiële verordening gemeente Montferland 2025.

4. Beschikbare weerstandcapaciteit

Volgens de Nota reserves en voorzieningen 2022 bestaat onze weerstandscapaciteit uit de volgende onderdelen:

1. De Algemene Reserve en de reserve "Verkoop aandelen Nuon";
2. De reserve grondexploitatie (voor zover boven de minimale buffer van € 2 miljoen);
3. Begrotingsruimte en de post onvoorzien.

De weerstandscapaciteit is daarmee als volgt:

Verwachte weerstandscapaciteit (* € 1 miljoen)	2029
Algemene Reserve	€ 8,7
Reserve verkoop aandelen Nuon	€ 14,3
Reserve grondexploitatie	€ 0,0
Begrotingsruimte en post onvoorzien (€ 0,5 miljoen per jaar voor vier jaar)	€ 2,0
Totaal	€ 25,0

Het verwachte saldo van de Algemene Reserve bedraagt per eind 2029 € 8,7 miljoen. Het saldo van de reserve verkoop aandelen Nuon bedraagt ultimo 2029 € 14,3 miljoen.

Het saldo van de Reserve Grondexploitatie bedraagt per ultimo 2029 € 2,0 miljoen. Deze reserve dient als buffer voor specifieke risico's in de grondexploitatie. In de Nota reserves en voorzieningen 2022 is de minimale omvang van deze reserve bepaald op € 2,0 miljoen. Dit betekent dat we geen bedrag kunnen meenemen in de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit, omdat de reserve niet boven de minimale buffer uitkomt.

De structurele begrotingsruimte (€ 0,5 miljoen per jaar) en de post onvoorzien (€ 10.000 per jaar) is structurele dekking voor structurele risico's. Deze structurele ruimte is voor een periode van vier jaar meegenomen.

Op basis van de genoemde nota nemen we de onbenutte belastingcapaciteit niet meer mee bij de bepaling van de weerstandscapaciteit, omdat deze niet direct beschikbaar is. Hierbij sluiten we aan bij de lijn die de provincie hanteert.

5. Benodigd weerstandsvermogen

Voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen hebben we een inventarisatie van individuele risico's gedaan. Het weerstandsvermogen kan betrekking hebben op het begrotingsjaar zelf (het statisch weerstandsvermogen). Het kan ook betrekking hebben op de consequenties voor meerdere begrotingsjaren (het dynamisch weerstandsvermogen). Wij beoordelen het benodigd weerstandsvermogen zowel voor de begroting (dynamisch) als voor de jaarrekening (statisch). Bij de risico-inventarisatie nemen wij risico's mee die zich hebben voorgedaan als risico of die zich kunnen voordoen.

Aangezien niet alle risico's zich in de praktijk gelijktijdig en in volle omvang zullen voordoen is een reëel risicobedrag berekend. Om het reële risicobedrag te bepalen hebben we drie uitgangspunten gehanteerd, die hieronder worden toegelicht. Wij maken met de risico-inventarisatie een impactanalyse, waarmee wij inzicht krijgen in de gevoeligheid van de begroting voor structurele risico's en de gevoeligheid van de algemene reserves voor incidentele risico's.

1. Bepalen risicoscore

De omvang van het risico wordt bepaald door:

- De hoogte van de inschatting van het maximaal risico;
- De kans dat het risico zich kan voordoen.

De risicoscore van kans wordt berekend over de inschatting van het maximaal risico. Met de klasse-indeling hebben we in een risicokaart verderop in deze paragraaf de risico's inzichtelijk gemaakt. Klasse 1 is het minst risicovol en klasse 5 het meest risicovol.

Klasse	Inschatting max. risico
1	< € 50.000
2	€ 50.000 - € 200.000
3	€ 200.000 - € 500.000
4	€ 500.000 - € 1.000.000
5	> € 1.000.000

Klasse	Kans op risico	Risicoscore kans
1	< of 1x per 10 jaar	10%
2	1x per 5-10 jaar	30%
3	1x per 2-5 jaar	50%
4	1x per 1-2 jaar	70%
5	1x per jaar of >	90%

2. Structurele risico's relateren aan incidentele beschikbare weerstandscapaciteit

Structurele risico's doen zich meerdere jaren voor. Het heeft de voorkeur om deze risico's op te vangen met structurele ruimte in de begroting. Met andere woorden: in de begroting een bedrag opnemen om risico's op te vangen. Deze ruimte is veelal niet beschikbaar. Om de structurele risico's op te vangen en enigszins gelijkwaardig te relateren aan beschikbare incidentele middelen vermenigvuldigen we het structurele risico in de berekening van het benodigd weerstandsvermogen voor een periode van vier jaar, overeenkomstig de periode van de meerjarenbegroting.

3. Bepalen van de waarschijnlijkheid dat alle risico's tegelijk optreden

Gemeenten gebruiken vaak specifieke software om met statistische kansberekeningen het mogelijke financiële gevolg van het risicoprofiel van alle risico's tezamen door te rekenen. Het voordeel van deze rekenmethodiek is dat rekening gehouden kan worden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voor zullen doen. Daardoor is het bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit lager dan de optelsom van alle risicobedragen bij elkaar. Aangezien wij dergelijke software (nog) niet tot onze beschikking hebben hanteren wij gemakshalve een afslag tot 90% op het berekende risicobedrag.

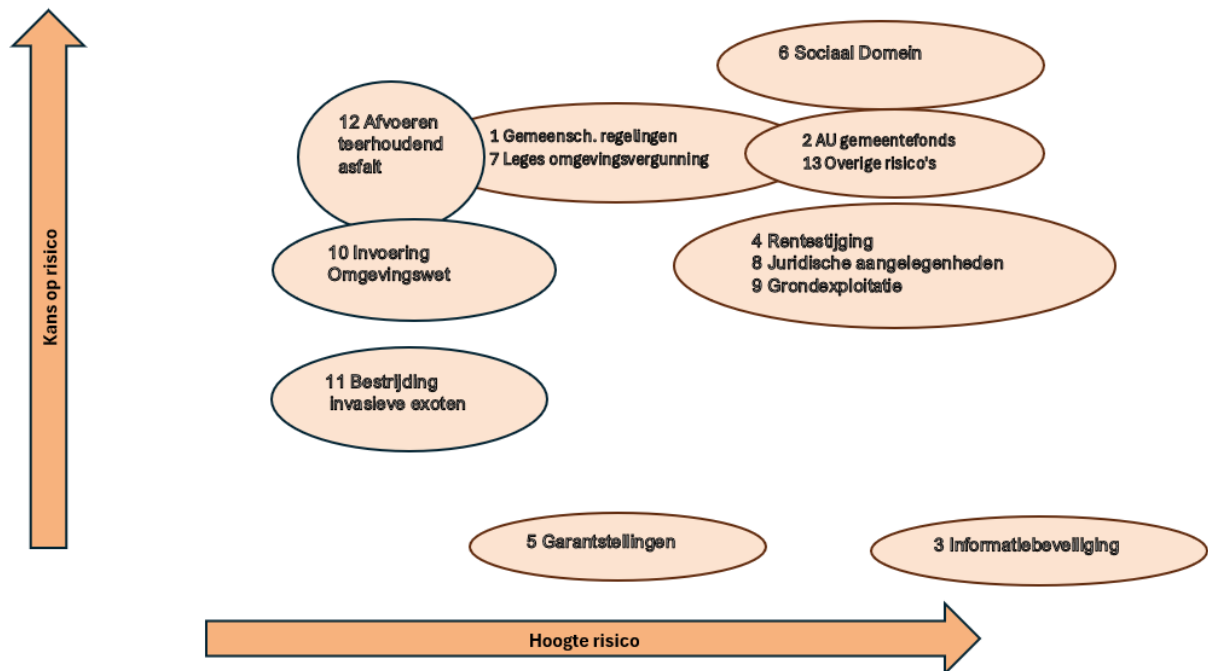
Wij benadrukken dat het inschatten van risico's met daarbij behorende bedragen en kansen per definitie geen exacte wetenschap is. Ook de berekeningen die op basis daarvan plaatsvinden zijn dat niet. Ze zijn een hulpmiddel om in totaliteit een bedrag te bepalen om als buffer voor risico's aan te houden. Enige relativisering van de waarde van dit gegeven is zeker op zijn plaats. Daarnaast kunnen ingeschatte risico's ook meevallen en zelfs een positief effect opleveren. Het is daarom van belang om de financiële kengetallen in onderlinge samenhang te bezien en niet uit te gaan van één enkel kengetal als de weerstandsfactor.

Overzicht benodigd weerstandvermogen		Impactanalyse incidentele en structurele risico's			
nr.	Risico's (bedragen * € 1.000)	Max. risico	Risicoscore kans	Incidenteel	Structureel
1.	Gemeenschappelijke regelingen	400	70%		280
2.	Algemene uitkering gemeentefonds	1.000	70%		700
3.	Informatiebeveiliging	4.000	10%	400	
4.	Rentestijgingen	440	50%		220
5.	Garantstellingen	400	10%	40	
6.	Sociaal domein	850	90%		765
7.	Leges omgevingsvergunning	350	70%	245	
8.	Juridische aangelegenheden	700	50%	350	
9.	Grondexploitatie	1.000	50%	500	
10.	Invoering omgevingswet	200	50%	50	50
11.	Bestrijding invasieve exoten	150	30%	45	
12.	Afvoeren teerhoudend asfalt	130	70%	91	
13.	Overige risico's	1.000	70%	500	200
Totaal risico's		10.620		2.221	2.215
Structureel risico's maal factor 4 (jaar)					8.860
Waarschijnlijkheidsfactor 90%				1.999	7.974
Benodigd weerstandsvermogen					9.973
Beschikbare weerstandscapaciteit					25.000
Ratio weerstandscapaciteit					2,51

Dit betekent dat de weerstandscapaciteit in deze begroting het predicaat 'uitstekend' krijgt. De omvang van het eigen vermogen is op uitstekend niveau om alle mogelijke risico's op te vangen en boven de minimale ratio van 2. Dit komt vooral omdat wij over een reserve verkoop aandelen Nuon beschikken van € 14,3 miljoen. Exclusief de reserve Nuon bedraagt de ratio weerstandsvermogen 1,07.

6. Risicokaart

De risicokaart op basis van de klasse-indeling van de risico's geeft het volgende beeld. Linksonder bevinden zich de risico's, die laag worden ingeschat (garantstelling) en rechtsboven de risico, die hoog worden ingeschat (Sociaal Domein).

7. Financiële kengetallen

Toelichting financiële kengetallen

De vijf financiële kengetallen geven samen een beeld van de financiële ontwikkelingen in de gemeente. Eén los kengetal zegt echter weinig over de totale financiële positie. Of een hoge schuldquote voor een gemeente nadelig is, hangt bijvoorbeeld af van het eigen vermogen en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Onderstaande een toelichting op de verschillende kengetallen.

Weerbaarheid: kan de gemeente tegen een stootje?

Netto schuldquote (ongecorrigeerd): De niet gecorrigeerde netto schuldquote geeft het risico voor de gemeente weer als derden niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Denk bijvoorbeeld aan een woningcorporatie, die geld heeft geleend bij de gemeente. Hoe lager, hoe beter.

Netto schuldquote (gecorrigeerd): De netto schuldquote geeft aan of de gemeente in staat is de schulden terug te betalen waarvoor zij volledig zelf aan de lat staat. Ook hier geldt: hoe lager, hoe beter.

Solvabiliteit: De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger, hoe beter.

Grondexploitatie: Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Hier geldt: hoe lager, hoe minder risicovol.

Wendbaarheid: kan de gemeente zich relatief snel aanpassen aan veranderende omstandigheden?

Hierbij zijn de volgende kengetallen van belang:

- **Belastingcapaciteit:** De belastingcapaciteit geeft aan hoe de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. Hoe lager, hoe beter;

- Structurele exploitatieruimte: Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, door de structurele baten en structurele lasten te vergelijken met de totale baten. Hoe hoger, hoe beter.

		Indeling categorieën (%)		
	Kengetal	A 'Voldoende'	B 'Matig'	C 'Onvoldoende'
1a	Netto schuldquote	< 90%	90-130%	> 130%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90-130%	> 130%
2	Solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
3	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
4	Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
5	Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

	Financiële kengetallen Montferland (%)						
	Kengetal	Rek. 2024	Begr. 2025 na w.	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028	Begr. 2029
1a	Netto schuldquote	54,4%	69,4%	89,9%	101,2%	104,2%	100,5%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	47,1%	60,8%	81,1%	92,2%	95,0%	91,6%
2	Solvabiliteitsratio	34,4%	28,8%	24,4%	22,5%	21,5%	21,5%
3	Structurele exploitatieruimte	-2,7%	-5,3%	0,4%	1,2%	-0,8%	-0,3%
4	Grondexploitatie	0%	0%	3%	-1%	-1%	-1%
5	Belastingcapaciteit	101%	101%	97%	97%	97%	97%

Voldoende
Matig
Onvoldoende

De financiële kengetallen dienen in samenhang te worden gezien om onze financiële positie te beoordelen. In de jaren na 2026 worden onze schuldquotes matig door de stijging van onze vaste schulden. Dit is het gevolg van de grote investeringen die er in de komende jaren te verwachten zijn. In de jaren 2028 en 2029 wordt onze structurele exploitatieruimte onvoldoende. Dit wordt veroorzaakt door een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds ten opzichte van de jaren 2026 en 2027. In de jaren 2026 en 2027 ontvangen we (incidentele) compensaties voor de tekorten in de jeugdzorg.

In 2026 vallen vier kengetallen in de categorie voldoende (netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd, structurele exploitatieruimte en grondexploitatie) en twee in de categorie matig (solvabiliteitsratio en belastingcapaciteit). Rekening houdend met ons uitstekende weerstandsvermogen kunnen we concluderen dat we de financiële positie van onze gemeente als voldoende kunnen kwalificeren.

Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen

Missie

De gemeente Montferland beheert een groot oppervlak aan openbare ruimte waar bewoners kunnen wonen, werken en recreëren. Hiervoor zijn voorzieningen nodig zoals wegen, rioleringen, bruggen en tunnels, openbaar groen, verlichting en gebouwen. De kwaliteit en het onderhoudsniveau van deze voorzieningen bepalen in belangrijke mate hoe inwoners de openbare ruimte ervaren en de jaarlijkse onderhoudskosten.

We streven naar onderhoud dat voldoet aan vastgestelde kwaliteitseisen en willen de levensduur van onze voorzieningen optimaal benutten.

Context en achtergronden

De beleidsplannen stellen we minstens een keer in de vijf jaar vast, volgens de Financiële verordening 2025. Ze beschrijven het onderhoudsniveau voor alle bovengenoemde voorzieningen. Minimaal één keer per vier jaar worden de beheerplannen beoordeeld en waar nodig bijgesteld.

In de beheerplannen wordt per kapitaalgoed inzicht gegeven in de uitvoering van het beleid. Hierin staan het geplande onderhoud, de bijbehorende kosten en relevante ontwikkelingen en risico's beschreven.

Kaderstellende beleidsnota's

- Gemeentelijk Water en Rioleringsplan Montferland (2022–2026);
- Mobiliteitsvisie 2025;
- Hondenbeleidsplan (2013);
- Speelbeleid (2015 - 2030) (herijking in najaar 2025);
- Beheerplan wegen (2025-2028);
- Beleidsplan zand- en halfverhardingswegen (2019-2028);
- Beleidsplan Civiele Kunstwerken (2025-2028);
- Beleidsplan Openbare Verlichting (2025-2029);
- Bomenbeleidsplan 2020;
- Groenbeleidsplan 'Waardering voor groen' (2023-2032);
- Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2024-2033.

Ontwikkelingen

Hieronder volgt een toelichting per onderdeel.

Wegen en bermen

De gemeente Montferland beheert ruim 500 kilometer aan wegen en (fiets)paden, met een totaal oppervlak van meer dan 2,7 miljoen m².

Areaal (totale oppervlakte wegen)

Onderdeel	Lengte (km)	Oppervlakte (m ²)
Verharde wegen	387	
Onverharde wegen	68	
Fietspaden	54	
Asfaltverharding		1.036.630
Elementenverharding		1.487.810
Betonverharding		32.018
Onverhard/halfverhard		193.844

De totale vervangingswaarde van het areaal bedraagt meer dan € 200 miljoen. De vervangingswaarde geeft aan wat het ongeveer kost als we het bestaande areaal opnieuw aan moeten leggen.

Wegen

Om wegbeheer op een juiste manier te kunnen uitvoeren, is het belangrijk dat we weten:

- Het totale te onderhouden areaal;
- De technische kwaliteit ervan;
- De benodigde middelen om het kwaliteitsniveau te handhaven.

Het beheerplan wegen is opgesteld met de door de gemeenteraad vastgestelde beeldkwaliteit als uitgangspunt. Winkelgebieden en het historisch centrum worden onderhouden op beeldkwaliteit B. Alle overige gebieden onderhouden we op beeldkwaliteit C (het minimumniveau in verband met aansprakelijkheid).

Om het onderhoudsniveau te waarborgen is het budget in de begroting (conform het wegenbeheerplan) verhoogd. Om achteruitgang te voorkomen, zijn de komende jaren zowel groot onderhoud (gedekt via een voorziening groot onderhoud) als reconstructies en rehabilitatiemaatregelen (deels vernieuwen van wegen,) noodzakelijk. Voor sommige maatregelen wordt voorgesteld een langere afschrijvingstermijn te hanteren, zodat de financiële druk over een langere periode wordt verdeeld.

Toelichting:

- Groot onderhoud: asfalt: vervangen van de bovenste laag / elementen: herstraten met hetzelfde materiaal
- Reconstructie: volledig verwijderen van de bestaande constructie (eventueel inclusief fundatie) en aanleggen van een nieuwe fundatie en asfaltconstructie
- Rehabilitatie: asfalt: vervangen bovenste laag en dieperliggende lagen / elementen: herstraten met nieuw materiaal

Verouderde verhardingen

De voorziening voor groot onderhoud wegen dekt niet de volledige vervanging van verouderde verhardingen. Door de toenemende veroudering van het wegenareaal is vervanging van het asfalt en de elementen noodzakelijk. Het beheerplan bevat een inschatting van de jaarlijkse kapitaalinvesteringen voor vervanging. Op dit moment worden per wegvak de resterende levensduur en de benodigde maatregelen in beeld gebracht. Zo kunnen aanpassingen in de toekomst beter worden gepland en begroot.

Onderhoud onverharde wegen

Een groot deel van de onverharde wegen is voorzien van de Padvast-bovenlaag. Deze bovenlaag geeft minder stofoverlast dan een onverharde weg zonder deze laag. Deze wegen krijgen jaarlijks een onderhoudsronde, aangevuld met incidenteel onderhoud op basis van meldingen.

Bermen en bermsloten

Het onderhoud van bermen en bermsloten gaat over meer dan alleen maaien. Hierbij hebben we het ook over het uitvullen van gaten, het verhogen of verlagen van de berm, het herprofilen van sloten of andere reparaties.

Door het natte najaar 2023 en voorjaar 2024 bleek de afwatering op sommige plekken niet voldoende. Dit leidt tot schade aan wegen en overlast voor gebruikers en omwonenden.

Daarom passen we het bermbeheer aan. We letten extra op maaien op een manier die goed is voor de natuur (biodiversiteit). Ook bekijken we hoe vaak en op welke manier we maaien.

Voorbeeld van het afroven (verlagen) van de berm

Rioleringen

Het huidige Gemeentelijk Water en Rioleringsplan (GWRP) loopt van 2022 tot 2026. Dit plan vormt de basis voor het uitvoeren van onze wettelijke taken op het gebied van afvalwater, grondwater en hemelwater. In deze begroting stellen we ook voor om de rioolheffing opnieuw te bekijken, zodat we kunnen blijven voldoen aan onze doelen en de daarbij behorende kosten.

Areaal (het totale oppervlakte rioleringen)

Onderdeel	Lengte (km)	Aantal
Gemengde riolen	136	
Vuilwaterriolen (dwa)	107	
Regenwaterriolen (rwa)	34	
Infiltratieriolen	38	
Inspectieputten		6.130
Kolken		13.737
Drukriolering	140	
Persleidingen gemalen	13	
Overstorten		36
Interne bergingen		1
Randvoorzieningen		10
Stelselgemalen		39
Pompunits drukriolering		611
Tunnelgemalen		2
Waterelementen/vijverpomp		1
Grondwatergemaal		1
IBA's		45
Wadi's		20
Retentievijvers		3
Groene bergingen		2
Helofytenfilter/veld		1

We hebben de wettelijke plicht om te zorgen voor:

1. Het inzamelen en afvoeren van afvalwater uit stedelijke gebieden (1993 Wet Milieubeheer, artikel 10.33);
2. Het inzamelen en verwerking van regenwater (2009 Waterwet, artikel 3.5);
3. Het nemen van maatregelen tegen grondwateroverlast en het verwerken van opgevangen grondwater (2009 Waterwet, artikel 3.6).

Daarnaast moeten alle gemeenten volgens het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie ervoor zorgen dat ze in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn.

Grondwater (drainage)

Regenwater (afkoppelen)

Afvalwater (rioolgemaal)**Civiltechnische kunstwerken**

In 2025 is het beheerplan civiltechnische kunstwerken vastgesteld.

Areaal (totale oppervlakte civiltechnische kunstwerken)

Onderdeel	Aantal
Bruggen	10
Tunnels	2
Viaducten	2*
Vlonders	3
Duikers	3

Om de civiele kunstwerken veilig en beschikbaar te houden is het van belang te weten:

- Welke kunstwerken onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen;
- Wat de technische staat van deze kunstwerken is;
- Hoeveel geld er nodig is om deze kunstwerken te onderhouden.

Elke vijf jaar voeren we een technische inspectie uit. Zo weten we steeds hoe de kunstwerken ervoor staan. In 2023 zijn alle kunstwerken opnieuw geïnspecteerd. Op basis daarvan is een nieuw beheerplan voor de kunstwerken opgesteld.

We hebben beide viaducten over de Drieheuvelenweg overgenomen van de provincie. In het verkeerscirculatieplan 's-Heerenberg uit 2019 is opgenomen dat het viaduct in de Oude Doetinchemseweg komt te vervallen en dit is ook onderdeel van het voorstel voor het Drieheuvelenpark. Daarom is alleen het viaduct in De Zandakkers opgenomen in het beheerplan. Blijft het viaduct aan de Oude Doetinchemseweg toch bestaan, dan nemen we de kosten voor het onderhoud daarvan alsnog op in het beheerplan en de begroting.

Groen

Het onderhoud aan het openbaar groen gebeurt volgens het beeldniveau dat de gemeenteraad heeft vastgesteld. Dit betekent dat we het groen zo onderhouden dat het aan de afgesproken kwaliteit voldoet.

Areaal (totale oppervlakte groen)

Onderdeel	Oppervlak (m2)	Lengte (m)	Aantal
Bomen			20.043
Gazon	361.020		
Bermen	1.299.986		
Bodembedekkers	33.229		
Hagen/Blokhagen		40.056	
Sierheesters	101.167		
Bosplantsoen + houtwal	321.833		
Bos	106.061		
Rozen	9.025		
Vaste planten + prairiebeplanting	19.567		
Bloembakken	245		

Openbaar groen

Het openbaar groen in Montferland wordt steeds verder uitgebreid, onder andere door herinrichtingen, klimaatdoelen, het toevoegen van bomen vanuit de motie 2000 extra bomen en uitbreidingsplannen. Al het groen vertegenwoordigt een bepaalde waarde. Goed onderhoud is nodig om deze waarde te behouden. Net als andere voorzieningen moet ook groen soms vervangen worden als het 'afgeschreven' is.

In 2025 hebben we het groenbeleid geëvalueerd, omdat het lastig bleek de gestelde doelen binnen het beschikbare budget te halen. Deze evaluatie heeft geleid tot een actuele inventarisatie van het groen en een voorstel voor bijstelling van het beleid.

Bomen

De gemeente is verantwoordelijk voor het veilig houden van bomen. Als er schade ontstaat door een boom of tak, en de gemeente heeft onvoldoende onderhoud gepleegd, kan zij aansprakelijk worden gesteld. Zorgplicht betekent dat bomen regelmatig deskundig gecontroleerd en onderhouden moeten worden, en dat alles goed wordt vastgelegd.

We controleren regelmatig (elke drie jaar) en systematisch het bomenbestand; bij bomen met extra risico gebeurt dit jaarlijks. Of vaker controleren nodig is, hangt af van de plek en de omstandigheden. Worden er gebreken geconstateerd die gevaarlijk kunnen zijn, dan volgt verplicht aanvullend onderzoek.

Ziektes en klimaatveranderingen, zoals droogte, vormen risico's voor het bomenbestand. Sommige ziektes, zoals kastanjabloedingziekte, Massaria, iepziekte en essentaksterfte, zijn lastig te bestrijden en kunnen leiden tot extra kosten.

Openbare verlichting

In 2025 heeft het college het beheerplan voor de openbare verlichting vastgesteld.

Areaal (totale oppervlakte verlichting)

Onderdeel	Aantal
Lichtmasten	7.986
Armaturen	8.015

Op 2 november 2023 heeft de gemeenteraad de 'Motie straatverlichting LED' aangenomen. Het college heeft besloten om vooruitlopend op de evaluatie van het beleid 'Licht in de openbare ruimte 2020-2024' alvast 3.000 oude armaturen versneld te vervangen door LED-armaturen. Hier zijn we in 2025 mee gestart en we verwachten in 2026 klaar te zijn. Als het nodig is, vervangen we ook de lichtmasten. Zo zetten we een grote stap richting energieneutraliteit en verbeteren we de gemiddelde kwaliteit van de lichtmasten. Door deze vernieuwing verwachten we dat zowel de energiekosten als de onderhoudskosten voor de openbare verlichting flink gaan dalen.

Speelvoorzieningen

In 2015 stelde de gemeenteraad het beleidsplan 'Spelen in Montferland' vast voor de periode 2015-2030. Hierbij is een beheerplan opgesteld waarin het onderhoud en de kosten zijn uitgewerkt.

Het beleid verschuift naar meer avontuurlijke, toegankelijke en natuurlijke plekken zoals Cool Nature. Speelplaatsen bieden iedereen, jong en oud, de mogelijkheid om te spelen, bewegen en elkaar te ontmoeten. Daardoor verdwijnen sommige bestaande traditionele speellocaties. Door hoge vervangingskosten en veranderingen in de bevolking is het beleidsplan in 2025 opnieuw bekeken. Het voorstel is meegenomen in hoofdstuk 1.2.7 Nieuw beleid en wordt nog dit jaar aan de gemeenteraad aangeboden.

Areaal (totale oppervlakte speellocaties)

Kern	Aantal speellocaties
Azewijn	2

Beek	4
Braamt	3
Didam	30
Kilder	2
Loil	2
Nieuw Dijk	2
's-Heerenberg	17
Stokkum	2
Zeddam	3
Totaal	69

Sportvelden

De gemeente heeft een aantal sportvelden en accommodaties in eigendom en voert het beheer en onderhoud daarop uit.

Areaal (totale oppervlakte sportvelden)

Kern/ccomodatie	Aantal natuurgrasvelden	Aantal kunstgrasvelden
Azewijn (Den Dam)	1,3	
Lengel (VVL)	2*	
Braamt (St. Joris)	1*	
Stokkum	1*	
Kilder (SV Kilder)	3,5	
Zeddam	2	0,5
's-Heerenberg (FC Montferland)	1	2
Beek ('t Peeske)	3	
Didam (DVC '26)	3	2,5
Nieuw Dijk (Sprinkhanen)	2	
Loil (SV Loil)	1	1

* Deze accommodaties zijn niet meer in gebruik door de fusie van clubs.

Naast het reguliere en groot onderhoud dat we elk jaar uitvoeren op de natuurgrasvelden, is soms een renovatie nodig. Door extra aandacht te besteden aan het onderhoud, kunnen we renovaties vaak uitstellen.

Het dagelijks onderhoud van de kunstgrasvelden is een verantwoordelijkheid van de sportclubs zelf.

In 2025 zijn we begonnen met het herzien van het sportaccommodatiebeleid. We verwachten het nieuwe beleid eind 2025 aan de gemeenteraad voor te leggen.

Gemeentelijke gebouwen

Areaal (totale oppervlakte gemeentelijke gebouwen)

Functie gebouw	Naam gebouw	Adres	Plaats
Kantoorgebouw	Gemeentehuis Infopunt	Bergvredestaat 10 Raadhuisstraat 14	Didam Didam
Bedrijfsgebouw	Gemeentewerf Afvalbrengstation	Leigraaf 9 Nijverheidstraat 10	Loerbeek 's-Heerenberg
Binnensport locaties	Sportzaal 't Raland Sporthal de Muizenberg Sportzaal Kilder Sportzaal Azewijn	Reinskamp 2a Lupinestraat 11 Hoofdstraat Leppestraat	Didam Didam Loerbeek Azewijn
Brandweer kazernes	Brandweerpost Didam Brandweerpost 's-Heerenberg	Vincwijkstraat 1 c Zeddamseweg 77b	Didam 's-Heerenberg

Woningen		Vincwijkweg 6	Didam
Schoolgebouwen	Bredeschool Zuid Bredeschool Noord	Reinskamp 2a Lupinestraat 11	Didam Didam
Maatschappelijke gebouwen	Willem van den Berghcentrum Finally 't Neije Reathuys Bibliotheek Muziekschool	Willem van den Berghstraat 1 Willem van den Berghstraat 1a Hofstraat 1 Oudste Poortstraat 24 Plantsoensingel Zuid 36	's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg
Gebouw in ontwikkeling	IKC 's-Heerenberg	Zeddamseweg 84	's-Heerenberg
Zwembad	Sportcomplex Montferland	Oude Doetinchemseweg 43	's-Heerenberg
Ammovatie gebouw	Oude werf Didam Oude Brandweerkazerne	Burgemeester Kronenburglaan 6	Didam Didam
Kapellen en begraafplaats gebouwen	Bergingen en Urnenmuur begraafplaats Didam Begraafplaats 's-Heerenberg Kapel Didam Koningin van de Vrede Kapel Vethuizen Mariakapel Kapel Didam Martinus begraafplaats	Kerkwijkweg 1 Plantsoensingel Noord 25 Tatelaarweg 16 Holthuiserstraat 2 Deken Reuvekamplaan	Didam 's-Heerenberg Didam Vethuizen Didam

Projectplanning 2026

Voor 2026 staan een aantal grotere projecten op de planning:

- Herstel van het metselwerk aan de Kapel Didam (Martinus Begraafplaats);
- Vervanging van de draaideurautomaat bij de Brede School Zuid (Reinskamp);
- Algemene revisie van de noodstroom aggregaat bij het gemeentehuis in Didam;
- Onderhoud aan de CV-installatie en vervanging van de loodslabben aan de buitenzijde van het Willem van den Berghcentrum;
- Revisie van de lift bij de Bibliotheek en Speel-o-theek;
- Vervanging van de warmtepompen en klimaatregeling op de gemeentewerf.

Daarnaast worden enkele projecten uit 2025 doorgeschoven naar 2026:

- Vervanging klimaatregeling en revisie en conserveren van de buitenkozijnen op het gemeentehuis in Didam;
- Conserveren van de gevels van de Brede School Noord.

Paragraaf C. Financiering

1. Missie

Voor de uitvoering van de programma's zijn financiële middelen nodig. Binnen de treasuryfunctie wordt gestuurd op het beperken van financiële risico's en de bijbehorende lasten.

Treasury betekent letterlijk schatkist. Treasury gaat over het sturen, beheersen en verantwoorden van de financiële vermogenswaarden, geldstromen, financiële posities en de daarbij behorende risico's.

2. Context en achtergronden

De missie en doelstellingen van het financieringsbeleid zijn vastgelegd in het treasurystatuut. De wettelijke basis wordt gevormd door de Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO). Daarmee is de beleidsvrijheid van de gemeenten aan strenge regels gebonden. Aanvullende treasury-regels zijn opgenomen in de financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet).

Sinds 2013 geldt de regeling Schatkistbankieren. Overtollige middelen moeten, binnen bepaalde drempels, worden ondergebracht bij de schatkist of andere overheden zoals andere gemeenten of provincies.

Daarnaast geldt de wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF). Deze sluit aan bij Europese afspraken over het beperken van het EMU-saldo tot maximaal -3% van het Bruto Binnenlands Product. Voor alle Nederlandse gemeenten samen geldt daarbij een maximaal aandeel van -0,27% BBP.

Het gezamenlijke netto-financieringssaldo van alle gemeenten mag dit plafond niet overschrijden. Structurele overschrijdingen kunnen leiden tot landelijke maatregelen. Individuele gemeenten hebben een eigen referentiewaarde, maar overschrijding hiervan leidt niet direct tot sancties.

3. Kaderstellende (beleids) nota's

- Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO);
- Wet Houdbare Overheidsfinanciën;
- Wet Schatkistbankieren;
- Financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet);
- Treasurystatuut 2016.

4. Ontwikkelingen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op:

- Renteontwikkeling;
- Financieringsbehoefte;
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

a. Renteontwikkeling en rentetoerekening

De afgelopen jaren is de inflatie sterk opgelopen. Dit komt vooral door de situatie in Oekraïne en de gestegen energieprijzen. Als reactie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de rente verhoogd om de inflatie tegen te gaan. Dit heeft geleid tot hogere kort- en langlopende rentetarieven.

Voor 2025 wordt een inflatie van circa 3,0% verwacht. De exacte hoogte van de ECB-rente voor 2025 is nog niet bekend. De verwachting is dat de rente geleidelijk verder gaat dalen, mits de inflatie onder controle blijft. De rentetarieven bewegen dan richting het ECB-doel van ongeveer 2%. Hoewel het moeilijk is om voor 2026 en verder te voorspellen, is het aannemelijk dat de rente zich op termijn gaat stabiliseren. In de kadernota 2026 zijn de volgende percentages vastgesteld voor de berekening van de rentelasten.

Wijze van financiering	Rente	Toelichting
Rente over het financieringstekort tot aan de kasgeldlimiet	2,1 %	Tekort zal worden gefinancierd met korte financieringsmiddelen (m.n. rekening-courant; daggeld; kasgeld)
Rente op te nemen vaste leningen	3,3 %	Op basis van gemiddelde rente LL BNG (medio 2025)
Rentelast over het eigen en vreemd vermogen (reserves en voorzieningen)	2,2 %	Gelijk aan de raming voor het gemiddelde rentepercentage van totaal van geldleningen.

De verwerking van de rentetoerekening is terug te vinden in bijlage 4.4 Financiële gegevens, tabel Rentescema Begroting.

b. Financieringsbehoefte

In 2025 hebben we een langlopende lening van € 25 miljoen afgesloten. Op basis van de huidige liquiditeitspositie verwachten we op middellange termijn een verdere stijging van de financieringsbehoefte tot ongeveer € 44 miljoen. Dit komt voornamelijk door investeringen zoals het IKC, IHP en maatregelen omtrent verkeersveiligheid. Als aanvullende financiering nodig is, gaan we op het meest geschikte moment de kapitaalmarkt op. We volgen de renteontwikkelingen op de voet met als doel om zo economisch mogelijk aan onze financieringsbehoefte te voldoen.

c. Kasgeldnorm

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) stelt duidelijke regels voor gemeente om het renterisico op korte termijn financiering te beheersen. De kasgeldlimiet vormt hierbij het wettelijk plafond voor kortlopende leningen (call- en kasgeldtransacties). Deze zijn vastgesteld op 8,5% van het totale lastenpakket van de gemeentebegroting.

Voor 2026 bedraagt de begroting van de gemeente Montferland ongeveer €128 miljoen. Daarmee komt de kasgeldlimiet uit op €11,0 miljoen. Gemeenten mogen maximaal gebruikmaken van deze meestal gunstige financieringsvormen zolang de limiet niet wordt overschreden. Overschrijding van deze limiet moet pas aan de toezichthouder worden gemeld als dit drie achtereenvolgende kwartalen gebeurt. De gemeente Montferland stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

d. Renterisiconorm

Het renterisico is het risico dat de gemeentebegroting te maken krijgt met hogere rentelasten. Een voorbeeld hiervan is het herfinancieren van bestaande leningen of herziening van rente op lopende leningen.

De renterisiconorm is bedoeld om dit risico te beperken tot een aanvaardbaar niveau. Een goed gespreide leningenportefeuille zorgt ervoor dat eventuele renteaanpassingen geleidelijk plaatsvinden en binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

Volgens de Wet FIDO mag jaarlijks maximaal 20% van het totale lastenpakket van de gemeentebegroting (peildatum 1 januari) worden geherfinancierd of een herziening van de rente ondergaan.

Voor Montferland geldt de renterisiconorm alleen voor de herfinanciering van aflopende leningen. Er zijn namelijk geen leningen met periodieke renteherziening. Het actuele renterisico van gemeente Montferland blijft daarmee binnen de wettelijke norm (zie 'Ruimte onder renterisiconorm' in onderstaand overzicht).

Bedragen x € 1.000

	2026	2027	2028	2029
Renteherziening op vaste schuld o/g (1a)	0	0	0	0
Renteherziening op vaste schuld u/g (1b)	0	0	0	0
Netto renteherziening op vaste schuld (1) = (1a-1b)	0	0	0	0
Te betalen aflossingen (2a)	6.692	6.871	7.173	7.225
Te ontvangen aflossingen (2b)	274	105	107	109
Herfinanciering (2) = (2a-2b)	6.418	6.767	7.067	7.117
Renterisico op vaste schuld (3) = (1+2)	6.418	6.767	7.067	7.117
Begrotingstotaal	127.956	127.626	129.185	129.049
Het vastgesteld percentage	20	20	20	20
Renterisico norm (4)	25.591	25.525	25.837	25.810
Toets renterisico norm				
Renterisico norm (4)	25.591	25.525	25.837	25.810
Renterisico op vaste schuld (3)	6.418	6.767	7.067	7.117
Ruimte onder renterisiconorm	19.173	18.759	18.770	18.693
Overschrijding renterisiconorm	-	-	-	-

e. Overige risico's

Kredietrisico:

Kredietrisico ontstaat wanneer overtollige middelen tijdelijk worden uitgezet. De gemeente verstrekt geen leningen aan derden, behalve aan gelieerde partijen; in die gevallen wordt het risico afzonderlijk beoordeeld.

Herfinancieringsrisico:

Dit is het risico dat bij het aflopen van bestaande leningen de gemeente afhankelijk is van de dan geldende marktomstandigheden voor nieuwe financiering, mogelijk tegen minder gunstige voorwaarden.

Risico's bij verbonden partijen:

Wanneer leningen worden verstrekt aan partijen waarin de gemeente deelneemt, bestaat het risico dat deze niet volledig kunnen worden terugbetaald.

Wet- en regelgevingsrisico:

Veranderingen in wet- en regelgeving rondom financiering kunnen impact hebben op het gemeentelijk financieringsbeleid.

Paragraaf D. Bedrijfsvoering

Inleiding

Het overzicht 'Overhead, Ondersteuning Organisatie en Bestuur' is een verplicht onderdeel van de programmabegroting. Het bevat een groot deel van de bedrijfsvoeringskosten. In dit kader is de paragraaf bedrijfsvoering teruggebracht tot de kern.

Formatie en budget ambtelijke organisatie

De omvang van het salarisbudget en de formatie van de gehele ambtelijke organisatie is:

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026
Budgetten (x € 1.000):		
• Salariskosten eigen personeel (inclusief Griffie)	33.333	33.766
• Kosten inhuur tijdelijk/extern personeel	2.211	1.467
Loonsom	35.544	35.233
Formatie in fulltime eenheden (fte's):		
• Vaste formatie	380	374
• Tijdelijke formatie	18	17

De loonkosten van vast personeel stijgen door cao-loonindexeringen en werkgeverslasten. De lagere raming voor inhuurkosten in 2026 heeft een ramingstechnische oorzaak. Gedurende het jaar worden budgetten voor salarissen soms verschoven naar inhuur.

De loonkostenraming is gebaseerd op het arbeidsvoorwaardenakkoord voor de sector Gemeenten 2025 (geldig van 1 april 2025 tot en met 31 maart 2027). Voor 2026 is uitgegaan van een loonstijging van 1,8% conform de Kadernota 2026 en gebaseerd op prognoses van het CPB.

Apparaatskosten

De apparaatskosten zijn alle personele en materiële kosten die samenhangen met het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur. De post 'loon- en overige personeelskosten' bestaat uit de salariskosten (zoals vermeld in de voorgaande tabel) en overige personeelskosten, zoals opleidingskosten, bedrijfsgezondheidszorg en dienstkleding.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026
• loon- en overige personeelskosten	33.713	34.031
• kosten externe inhuur	2.211	1.467
• huisvestingskosten	1.769	1.718

**Verdieping van
enkele onderwerpen**

• kosten ICT	2.999	2.850
• tractiekosten	779	782
• facilitaire kosten	195	202
• overige organisatiekosten	908	914
Totaal	42.574	41.964
Per inwoner	€ 1.138	€1.122

Organisatieontwikkeling

Sinds 1 januari 2024 werkt de gemeente Montferland met een nieuwe organisatiestructuur op basis van drie domeinen. Hierdoor zijn beleid en uitvoering dichter bij elkaar gebracht. De organisatie richt zich op de thema's Team Montferland, De inwoner centraal, Vertrouwen, Lef en Plezier. In 2025 zijn deze thema's verder uitgewerkt, onder andere via een leiderschapsprogramma, inspiratiesessies en intervisie. In 2026 wordt deze ontwikkeling voortgezet.

De Strategische PersoneelsPlanning (SPP) 2025-2026 is vastgesteld om goed voorbereid te zijn op toekomstige personele ontwikkelingen. SPP bevat instrumenten voor het aantrekken van nieuwe medewerkers (instroom), het laten doorstromen binnen de organisatie (doorstroom) en het goed laten beëindigen van dienstverbanden (uitstroom). Het SPP geldt voor de jaren 2025 en 2026.

Arbeidsmarktkrapte

De krapte op de arbeidsmarkt blijft aanhouden. De gemeente investeert in haar werkgeverspositie. Dit doen we door gerichte arbeidsmarktcommunicatie, inloopbijeenkomsten, traineeships (Werken in Gelderland) en maatwerkvacatureteksten. Deze inzet zorgt ervoor dat vrijwel alle vacatures, buitenom een aantal specialistische functies, vervuld worden. Ook de komende periode zet Montferland zich actief neer als aantrekkelijke werkgever om nieuw talent aan te trekken.

Accountantscontrole en (verbijzonderde) interne controle

2024 was het eerste jaar met Stolwijk Kelderman als accountant. De interne beheersing en de accountantscontrole stonden in het teken van gewenning, maar resulteerden in een goedkeurende verklaring. Positief is het lage bedrag aan onzekerheden binnen het Sociaal Domein. Dit is met name het gevolg van het zelf oppakken van controles op de zorglevering Wmo en Jeugd. Ook de rechtmatigheidsverantwoording door het college van B&W maakte deel uit van de goedkeurende verklaring van de accountant.

Ter herinnering: conclusie van de rechtmatigheidsverantwoording over het verslagjaar 2024 was dat de rechtmatigheidsgrens was overschreden. Belangrijkste veroorzaker was de overschrijding op het begrotingscriterium (werkelijke uitgaven overschreden de ramingen hiervoor). Dit is in de jaarstukken 2024 toegelicht. Hoewel het hierbij hoofdzakelijk ging om overschrijdingen van technische aard zonder financiële gevolgen (uitgaven Grondexploitatie die werden verrekend met de balans), hebben we hiervan geleerd dat we ook deze ontwikkelingen in de tussentijdse rapportages nauwgezet moeten gaan monitoren.

Een andere grote pijler binnen de rechtmatigheidsverantwoording betreft het volgen van de juiste aanbestedingsregels (lees: Europese wetgeving). Hoewel in 2024 niet alle inkopen (omvang ruim € 50 mln.) volgens de vereisten zijn aanbesteed, zijn de processen en de controles in de organisatie inmiddels dermate georganiseerd dat weinig inkopen buiten de scope blijven. Overigens kan het een bewuste keuze van het bestuur zijn om andere belangen te laten prevaleren boven het volgen van de juiste aanbestedingsregels.

Door wetswijzigingen zijn de goedkeuringstoleranties en verantwoordingsgrenzen vanaf 2025 aangepast: voor de jaarrekening 2025 wordt gewerkt met een tolerantie van 2% van de uitgaven (exclusief reserveringen) voor afwijkingen en onzekerheden. Dit was 1% voor fouten en 3% voor onzekerheden van de totale uitgaven (inclusief toevoegingen aan reserves). Dezelfde (maximale) grenzen gelden voor de rechtmatigheidsverantwoording. De gemeenteraad moet hiervoor de financiële- en controleverordening actualiseren vóór de start van de accountantscontrole 2025.

Informatiebeveiliging en privacy

Door verdere digitalisering en strengere wetgeving blijven informatiebeveiliging en privacy een belangrijk aandachtspunt. Informatiebeveiliging ziet op alle data; privacy richt zich op persoonsgegevens. De gemeente waarborgt beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van data en biedt betrouwbare dienstverlening aan inwoners en ondernemers.

Recente ontwikkelingen, zoals implementatie van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming), WPG (Wet Politiegegevens) en binnenkort de Europese Cyberbeveiligingswet (NIS2), verhogen de eisen aan ICT-beveiliging, audit en verantwoording. Jaarlijks wordt via ENSIA (Eenduidig Normatiek Single Information Audit) verantwoording afgelegd over diverse systemen; ook wordt vierjaarlijks extern gecontroleerd op uitvoering van de WPG.

Het gebruik van kunstmatige intelligentie vraagt extra aandacht in het kader van de nieuwe

Europese AI Act, die strikte eisen stelt op het gebied van transparantie, risicobeheersing, data en non-discriminatie.

Bewustwording bij medewerkers blijft essentieel – om die reden wordt voortdurend geïnvesteerd in voorlichting, training en structurele bewustwordingscampagnes. Ook wordt blijvend aandacht gegeven aan crisismanagement en herstelmaatregelen, zoals periodiek oefenen van crisissituaties en het verbeteren van back-up- en recoveryprocessen.

De conclusie is dan ook dat bewuste medewerkers, robuuste techniek en stevig beleid de pijlers blijven onder betrouwbare informatiebeveiliging en privacybescherming binnen de organisatie.

Paragraafgegevens

Prestatiegegevens / indicatoren	Begroting na wijz. 2025	Begroting 2026
Vaste formatie per 1.000 inwoners	10,2 fte	10,0 fte
Bezetting per 1.000 inwoners	9,6 fte	10,0 fte
Apparaatskosten per inwoner	€ 1.138	€ 1.122
Externe inhuur (% van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	6%	4%
Overhead (% van totale lasten)	12%	13%
Ziekteverzuim */**	8,8% (8,3%)	< 6% (4%)
Uitstroom medewerkers *	26	-
Doorstroom medewerkers *	9	-
Instroom medewerkers *	47	-
Factuurbetaling binnen 2 weken */***	59%	> 75%

* In de kolom 'Begroting na wijz. 2025' zijn de werkelijke gegevens over het eerste halfjaar 2025 opgenomen.

** Het ziekteverzuimpercentage is inclusief het verzuim van het personeel met een WSW-dienstverband (voormalig Laborijn). Het percentage tussen haakjes gaat over het verzuim van het ambtelijk personeel, exclusief WSW'ers.

*** Sinds 2023 worden alle facturen volgens het '4-ogenprincipe' geaccordeerd en gekoppeld aan inkoopordernummers. Door de invoering van dit nieuwe proces en de instroom van veel nieuwe medewerkers, ontstond er eerst vertraging bij de factuurafhandeling. In 2025 is hierin verbetering zichtbaar (betaling binnen twee weken: 1e kwartaal 52%, 2e kwartaal 67%). Vanaf 2026 wordt gewerkt met een verplichtingenadministratie en wordt, na opstartfase, structureel gestreefd naar een stabiele factuurbetaling binnen 2 weken.

Paragraaf E. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn, volgens artikel 1 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), die partijen (privaat- of publiekrechtelijk) waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Van een financieel belang is sprake als aan de verbonden partij een bedrag beschikbaar is gesteld dat we niet kunnen terughalen als de partij failliet gaat of wanneer de gemeente aansprakelijk is voor een bepaald bedrag in de situatie dat de verbonden partij zijn verplichtingen jegens derden niet nakomt.

Van een bestuurlijk belang is sprake indien een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente plaatsneemt in het bestuur van de verbonden partij of namens de gemeente stemt in bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering.

Opdrachtgever en eigenaar

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen namelijk de rol van opdrachtgever en de rol van eigenaar.

- *Opdrachtgever*: de gemeente is afnemer/opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten, is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Vaak gaat dit in de vorm van een basispakket dat alle deelnemers in de samenwerking afnemen. Daarnaast is er een aanvullend (maatwerk) pakket voor afzonderlijke deelnemers. Daarin zijn op maat afspraken gemaakt;
- *Eigenaar*: in de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede-eigenaar van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De rol van eigenaar richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking)organisatie.

Het is belangrijk dat onze (beleids)doelstellingen ook via de verbonden partijen worden gerealiseerd. We blijven uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor het behalen van de doelen in de programma's in de begroting. In de programma's is al aangegeven welke bijdrage een verbonden partij hieraan levert. Telkens moeten we beoordelen of een taak wordt uitgevoerd zoals ons dat voor ogen staat en of er voldoende inhoudelijk en financieel toezicht is op het uitvoeren van deze taak.

Kaders

De Wgr (Wet gemeenschappelijke regeling) maakt (publiekrechtelijke) samenwerking mogelijk tussen gemeenten, provincies en waterschappen. De Wgr is per 1 juli 2022 gewijzigd. Met deze wijziging krijgen volksvertegenwoordigers, zoals raadsleden, meer invloed op de besluitvorming van dit soort samenwerkingen en kunnen ze die beter controleren. Het deel van de Wgr dat rechten geeft aan volksvertegenwoordigers is direct ingegaan. Een ander deel gaat over verplichtingen om bestaande gemeenschappelijke regelingen aan te passen, om zo scherpere afspraken te maken over bijvoorbeeld uittreding of evaluatie. Voor dat deel geeft de wet twee jaar de tijd voor uitwerking. Enkele belangrijke punten zijn:

- De algemene en financiële kaders voor het volgende begrotingsjaar moeten door het samenwerkingsverband uiterlijk vóór 30 april aangeboden worden aan de raden van de deelnemers (artikel 34b Wgr). Voor de gemeente Montferland betekent dit dat deze informatie beschikbaar is tijdens de behandeling van de Kadernota;
- De jaarrekening en het verslag van de accountant moeten eveneens uiterlijk 30 april worden aangeboden aan de gemeenteraad;
- De termijn waarbinnen de gemeenteraad een zienswijze kan indienen op de ontwerpbegroting van een samenwerkingsverband is twaalf weken. De vastgestelde begroting van het samenwerkingsverband moet daarom uiterlijk 15 juli toegezonden worden aan de provincie.
- Lokale rekenkamers en rekenkamercommissies kunnen ook onderzoek doen bij samenwerkingsverbanden die op grond van de Wgr zijn ingesteld;
- Een bestuur van een samenwerkingsverband kan de overgedragen bevoegdheden niet zelf uitbreiden.

Nota Verbonden partijen

De nota Verbonden Partijen is in 2024 is vastgesteld. Dit was één van de aanbevelingen uit het Rekenkamerrapport "Kiezen of delen:...rendement op regionale samenwerking". Hierdoor hebben we een actueel kader dat aansluit bij de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen.

Indexeringsmethodiek begroting gemeenschappelijke regelingen

De afgelopen jaren bepleitten de Achterhoekse gemeenten één gemeenschappelijk systeem van indexering voor de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen. In de praktijk leidde dit onvoldoende tot het gewenste resultaat. Dat had twee redenen: iedere gemeenschappelijk regeling kende zijn eigen dynamiek waardoor een generieke indexering 'te kort door de bocht' bleek. En de stem van de Achterhoekse gemeenten bleek een minderheidsbelang te vertegenwoordigen. Op dit moment ontbreekt een collectief standpunt, maar loopt wel de afspraak dat indexpercentages kritisch worden beoordeeld, zo veel als mogelijk aan de voorkant.

Huidige procedure zienswijzen begrotingen gemeenschappelijke regelingen

Bij alle gemeenschappelijke regelingen stelt het algemeen bestuur de begroting vast. College en gemeenteraad hebben vooraf de mogelijkheid een zienswijze op de begroting te geven. De verschillende procedures van de diverse gemeenschappelijke regelingen lopen qua tijdsperiode niet gelijk op met elkaar en met de reguliere besluitvorming van de gemeenteraad. We bundelen dan ook de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen in een raadsnotitie. Die leggen we medio juni aan de gemeenteraad voor. Hieraan vooraf adviseert de Auditcommissie de gemeenteraad om al dan niet een zienswijze in te dienen.

De Auditcommissie en uiteindelijk de gemeenteraad doen dit op basis van een door het college vastgestelde notitie waarin kort en bondig geïnformeerd wordt over:

- Belangrijke beleidsinhoudelijke ontwikkelingen die aanleidingen geven tot aanpassing van de koers van de regeling;
- De gevolgen voor de financiën en/of financiële bijdrage;
- Financiële kerngegevens als verdeelsleutel financiële bijdrage, het bedrag per eenheid en het totaal, de reserve- en schuldpositie en de risico's en de beheersing daarvan;
- Concept-advies zienswijze.

Op 3 juli 2025 heeft de gemeenteraad ingestemd met de voorgelegde begrotingen 2026 (en jaarstukken 2024). Wel zijn voor de GGD, ODA en de VNOG zienswijzen ingediend.

Bestuurlijk belang - bezetting bestuurszetels

De benoeming van een bestuurslid kan een bevoegdheid van de raad (raadsregeling) zijn of van het college (collegeregeling).

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester Fellingier	Wethouder Derksen	Wethouder Nijland	Wethouder Eleveld	Wethouder Wolsing	Raadslid
1a. Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen (C)	1	Uitgetreden per 1-1-2025					
1b. Regio Achterhoek	1	AB + DB				plv AB	
2. Euregio Rijn-Waal (R)	1	lid euregioraad				plv lid euregioraad	euregioraad 2 leden
3. Omgevingsdienst Achterhoek (C)	2		plv AB	AB			
4. Reinigingsdienst de Liemers (R)	2		AB + DB	plv AB			
5. Doelgroepenvervoer regio Arnhem Nijmegen (C)	3		Bestuur	plv Bestuur			
6. GGD Noord- en Oost-Nederland (C)	3				AB	plv AB	
7. Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (C)	1				AB + BC	plv AB	
8. Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (C)	3				AB	plv AB	
9. Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (C)	1	AB				plv AB	
10. Laborijn (C)	3		AB		plv AB + DB	AB + DB	
11. Stadsbank Oost Nederland (C)	3				plv AB	AB	
Vennootschappen en coöperaties							
Alliander N.V. (C)	1		AA	plv AA			
Vitens N.V. (C)	1		AA	plv AA			
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (C)	1		AA	plv AA			
Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A.. (C)	2				plv AL	AL	
Agem Gemeentelijke Energie B.V.	2				plv AA	AA	

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester Fellingier	Wethouder Derksen	Wethouder Nijland	Wethouder Eleveld	Wethouder Wolsing	Raadslid
Leisurelands B.V.	2		plv AA	AA			
N.V. Cultuur Centrum Amphion (C)	3				AA	plv AA	
Warmtenetwerk Didam B.V.	2				plv AA	AA	

Legenda

AA	Afgevaardigde algemene aandeelhoudersvergadering
AB	Algemeen bestuur
AL	Afgevaardigde algemene ledenvergadering
BC	Bestuurscommissie
(C)	Benoemd door het college
DB	Dagelijks bestuur
(R)	Benoemd door de raad
plv	Plaatsvervangend

Gemeenschappelijke regelingen

Bedragen x € 1

1a. Openbaar Lichaam Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen			Programma 1
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners. Montferland is uitgetreden per 31 december 2024.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 190.937	€ 118.084	N.v.t.
gerealiseerd resultaat	€ 197.682	€ 244.427	N.v.t.
eigen vermogen	€ 380.937	€ 371.783	N.v.t.
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	N.v.t.
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per inwoner	€ 6,94	€ 7,33	N.v.t.
idem totaal	€ 252.262	€ 243.375	N.v.t.
Risico's	Er zijn geen financiële risico's meer omdat er met ingang van 2025 niet meer deelgenomen wordt aan de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Er bestaat alleen nog een verplichting inzake participatie in The Economic Board Arnhem Nijmegen t/m 2025 voor een bedrag van € 37.000.		

Bedragen x € 1

1b. Samenwerkingsverband regio Achterhoek		Programma 1	
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners. Gemeente Montferland is pas in 2024 toegetreden. De begroting 2026 is nog niet aangeboden. De inwonerbijdrage 2026 is gebaseerd op de "Kaderbrief programmabegroting 2026" en zijn dus voorlopige cijfers..		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ -342.000	€ -73.000	nnb
gerealiseerd resultaat	€ 97.000	€ 28.000	nnb
eigen vermogen	€ 6.808.000	€ 6.736.000	nnb
vreemd vermogen	€ 5	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per inwoner	N.v.t.	€ 7	€ 8,24
idem totaal	N.v.t.	€ 274.032	€ 303.834
Risico's	Onder andere door de dalende renteopbrengsten en het wegvallen van de bijdrage van de provincie Gelderland vanaf 2025 was in de begroting 2025 een structureel oplopend tekort zichtbaar in de meerjarenraming in de jaarschijven 2026-2028. Ondanks dat het tekort werd opgevangen door een bestemmingsreserve toekomstbestendige organisatie, heeft het algemeen bestuur opdracht gegeven om te zorgen voor een structureel sluitende begroting voor alle jaarschijven. Hiervoor dient een structurele kostenbesparing van 10% (€ 331.000) gerealiseerd te worden.		

Bedragen x € 1

2. Euregio Rijn-Waal gevestigd te Kleve (Duitsland)			Programma 1
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ -11.942	€ -145.629	N.n.b.
eigen vermogen	€ 1.734.760	€ 1.588.996	N.n.b.
vreemd vermogen *	€ 1.542.608	€ 1.250.975	N.n.b.
oordeel accountant	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Bedragen x € 1

bijdrage per inwoner	€ 7.425	€ 7.750	€ 7.900
Risico's	De Euregio valt niet onder de Nederlandse wetgeving en voor hen geldt dan ook niet de verplichting tot het opnemen van een Risicoparaagraaf. (Financiële) verantwoording moet worden afgelegd aan de Bezirksregierung Düsseldorf. Financiële tekorten komen voor rekening van de deelnemers.		

Bedragen x € 1

3. Omgevingsdienst Achterhoek gevestigd te Hengelo (Gld)			Programma 2
Financieel belang	Met ingang van 2017 is er sprake van outputfinanciering op basis van af te nemen / afgenomen diensten/producten. De jaarstukken 2024 zijn nog in concept. Het voorstel is om het negatief resultaat ten laste van de reserves van de ODA te brengen. Een definitief oordeel van de accountant is nog niet beschikbaar.		
	Geadviseerd wordt om een zienswijze in te dienen op de begroting. De ODA heeft het AB drie begrotingsscenario's voorgelegd. Het AB heeft besloten (afwijkend van de stem van Montferland) te komen tot begrotingsscenario 1 zonder bijgestelde/gewijzigde begroting van 2025. De begroting 2026 die de ODA nu voorlegt is scenario 1, wél gebaseerd op de bijgestelde/gewijzigde begroting van 2025 en vertaald naar de meerjarenbegroting op basis van de gebruikelijke indexaties. Geen van de drie scenario's voldoet nu aan de wens en de strekking van de besluiten van het AB, door het ongewenst verwerken van de begrotingswijziging 2025 in elke scenario voor de begroting 2026.		
	Vanuit Montferland heeft het college het standpunt ingenomen om te komen tot begrotingsscenario 2, dit scenario geeft namelijk gevolg aan de eerder gedane besluiten door het AB in het kader van het interbestuurlijk programma. Scenario 1 voldoet hier niet aan.		
	Concluderend adviseren wij de zienswijze in te dienen als volgt: - het aanpassen van de begroting 2026 naar begrotingsscenario 2 gebaseerd op de oorspronkelijke begroting 2025, zonder verwerking van de begrotingswijziging; - het benadrukken van het belang van een mogelijke fusie ter vervulling van het robuustheidscriterium.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 335.000	€ -98.000	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 335.000	€ -98.000	€ 0
eigen vermogen	€ 500.000	€ 516.000	€ 165.000
vreemd vermogen	€ 2.609.000	€ 1.889.000	€ 1.514.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
overige bijdrage	€ 744.000	€ 872.000	€ 1.010.177
Risico's	Outputfinanciering is rechtvaardig maar herbergt ook het risico van grote fluctuatie jaarlijkse gemeentelijke bijdrage (grotendeels open-einderegeling), mede als gevolg van verandering economische en/of onvoorziene omstandigheden (bijv. milieucalamiteiten, ondermijning/ontdekking drugslabs, toenemende gemeentelijke bouwplannen, toenemende aanvragen). In de begroting 2026 geeft de ODA aan dat het financieel effect van hun risico's uit de risico-inventarisatie € 393.750 bedraagt.		

Bedragen x € 1

4. Reinigingsdienst de Liemers gevestigd te Zevenaar			Programma 2
Financieel belang	De kosten van de RDL worden toegerekend op basis van nacalculatie. De kosten in de begroting vormen de basis voor de voorschotten die de gemeenten Montferland en Zevenaar betalen; de uiteindelijke afrekening volgt op grond van de jaarrekening. De concept-jaarrekening 2024 heeft een positief saldo van € 88.887. Hiervan ontvangt gemeente Montferland € 214 en de gemeente Zevenaar ontvangt € 88.673. In 2024 zijn er minder uren gemaakt voor incidentele werkzaamheden dan verwacht in de begroting. Dat geldt vooral door de gemeente Zevenaar afgenomen uren. De raming 2026 is gebaseerd op de concept-begroting.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026

Bedragen x € 1

saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
vreemd vermogen 1	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage totaal	€ 1.752.664	€ 1.906.386	€ 1.986.968
Risico's	De RDL is een uitvoerende regeling. Een exploitatieoverschot of -tekort wordt verrekend met de deelnemende gemeenten. De regeling beschikt daarom niet over een algemene reserve.		

Bedragen x € 1

5. Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen		Programma 3	
Financieel belang	BVO DRAN organiseert voor genoemde gemeente het Wmo vraagafhankelijk, routegebonden vervoer en het leerlingvervoer. Gemeente Montferland heeft het Wmo vervoer bij de BVO DRAN ondergebracht en het LLV zelf aanbesteed. Deelnemers dragen bij op basis van aantal beschikkingen/inwoners die gebruik maken van vervoer. 95% van de kosten is te relateren aan vervoer, minder dan 5% is overhead. Er is een concept jaarrekening 2024 ontvangen. Onderstaande cijfers zijn gebaseerd op een ambtelijk concept.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.	€ 0
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
bijdrage totaal	€ 617.414	€ 618.658	€ 721.133
Risico's	De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een "open einde" systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een gemeente meer inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee. Op de toename van deze vervoerskosten is door gemeentelijk beleid invloed uit te oefenen (knoppenplan 218)		

Bedragen x € 1

6. GGD Noord- en Oost-Gelderland gevestigd in Warnsveld		Programma 3	
Financieel belang	Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage per inwoner. Voor 2026 is de bijdrage per inwoner begroot op € 23,442, te weten € 11,137 vanuit publieke gezondheid en € 12,304 vanuit jeugdgezondheid. In het AB van november 2019 zijn afspraken gemaakt over de nieuwe indexeringsystematiek. Deze afspraken zijn toegepast. Het indexeringspercentage bedraagt 4,57%. Zowel op Achterhoeks niveau als op regioniveau heeft afstemming plaatsgevonden voor het indienen van eenzelfde zienswijze op hoofdlijnen op de Concept Programmabegroting 2026. De zienswijze bevat de volgende punten. 1. Een zienswijze in dienen om waardering uit te spreken voor de veerkracht en de in gang gezette goede ontwikkelingen. 2. Een zienswijze in dienen om een voorkeur uit te spreken voor een bezuiniging om het verschil tussen de index van het Gemeentefonds (3,6%) en die van de GGD (4,57%) te compenseren. 3. Een zienswijze in dienen met het verzoek aan de GGD NOG om (meer) focus aan te brengen in de dienstverlening op het gebied van de mentale gezondheid van de jeugd.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 525.000	€ -1.222.000	€ 28.000

Bedragen x € 1

gerealiseerd resultaat	€ 910.000	€ -170.000	€ 0
eigen vermogen	€ 3.182.000	€ 1.921.000	€ 2.050.000
vreemd vermogen	€ 373.000	€ 464.000	€ 300.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per inwoner structureel	€ 18,76	€ 20,37	€ 23,44
Totale bijdrage structureel	€ 691.872	€ 771.389	€ 867.205
Risico's	Het algemeen bestuur heeft de onderstaande risico's als belangrijkste risico's voor de GGD in het kader van het risicomanagement vastgesteld. 1. Inhoudelijke risico's en risico's met betrekking tot opbrengsten: a. Wijziging wetgeving b. Uitbraak infectieziekte/tbc c. Gemeenten laten taken niet door de GGD uitvoeren d. Omzetsdaling/minder opdrachten e. Morele verplichting voor uitvoering van taken die niet kostendekkend zijn 2. Risico's vanwege personele omstandigheden: a. Ziekteverzuim boven 4% b. WW-verplichting c. Arbeidsmarktkrapte/leeftijdsopbouw 3. Risico's vanuit de bedrijfsvoering: a. Imago risico b. Technologische ontwikkeling c. Aanbestedingsrisico ICT d. Informatieveiligheid		

Bedragen x € 1

7. Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers gevestigd te Doetinchem			Programma 1
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is op basis van het aantal meters overgedragen of nog over te dragen archief bepaald. De bijdrage voor de jaren 2023 tot en met 2026 is vastgesteld op € 143,625 per meter per jaar. Het aantal meters is 1.158,735. Afgelopen jaar is deze bijdrage, ondanks de vastgestelde meterprijs uit de meerjarenbegroting, verhoogd naar € 162,875 per meter vanwege tekorten bij het ECAL. Hierop hebben we een zienswijze ingediend. Bij de definitieve vaststelling van de begroting bleken wij de enige deelnemende gemeente te zijn die tegenstemde. Voor 2025 wordt wederom afgeweken van de meerjarenbegroting en de bijdrage verhoogd naar € 167,75. Dit betekent dat de jaarbijdrage met 3% stijgt; in euro's een toename van € 5.648,75. In het algemeen bestuur is de stijging van kosten besproken. De stijging wordt met name veroorzaakt door onoverkomelijke stijging van energielasten. Met de pandeigenaar wordt gesproken over verduurzamingsmaatregelen. Daarnaast is op verzoek van het bestuur een onderzoek naar alternatieve huisvesting opgestart. De niet-wettelijke taken van het ECAL zijn allemaal minimaal kostendekkend.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ -30.606	€ 232.739	€ 9.698
gerealiseerd resultaat	€ -30.606	€ 232.739	€ 9.698
eigen vermogen	€ 75.758	€ 308.497	€ 345.635
vreemd vermogen	€ 585.930	€ 460.292	€ 352.250
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
bijdrage per meter archief (= inclusief omzetbelasting)	€ 143,63	€ 162,88	€ 167,75
idem totaal (inclusief compensabele omzetbelasting)	€ 183.937	€ 180.877	€ 198.500

Bedragen x € 1

Risico's	Er wordt gewerkt met een verhoogd weerstandsvermogen in verband met volatiliteit van de energiekosten. Het ECAL ziet mogelijk haar subsidie inkomsten dalen, aangezien deze voor voorliggende periode nog niet zijn vastgesteld en geen wettelijke verplichting ten grondslag ligt aan de hoogte hiervan. Tenslotte is de ICT-beveiliging kwetsbaar en houdt het ECAL rekening met een kostenstijging van de ICT-aanbieder.
----------	--

Bedragen x € 1

8. Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers gevestigd te Zevenaar			Programma 3
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is afhankelijk van het aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs dat in de gemeente is gehuisvest op de teldatum 1 oktober van het voorgaande kalenderjaar. Jaarlijks wordt bij de begroting het aantal leerlingen voor het begrotingsjaar vastgesteld. Daarbij wordt de weging van de soort voortgezet onderwijs in acht genomen. Onder weging wordt verstaan de factor die het Rijk hanteert bij de berekening van de vergoeding per leerling voor huisvestingslasten in de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds.		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage	€ 422.877	€ 399.296	€ 397.051
Risico's	De verrekening van de werkelijke kosten met de door de afzonderlijke gemeenten Montferland, Duiven en Zevenaar verschuldigde bijdragen aan de gemeenschappelijke regeling geschiedt o.b.v. werkelijke kosten.		

Bedragen x € 1

9. Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland gevestigd te Apeldoorn			Programma 1
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van een verdeelmodel dat éénmaal in de vier jaar wordt geactualiseerd. Het aandeel van Montferland is vastgesteld op 4,33%. Besluitvorming over de bestemming van het jaarresultaat 2024 volgt separaat in juni (AB 26 juni 2025).		
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 1.666.045	€ 2.842.652	€ -4.025.400
gerealiseerd resultaat	€ 2.831.788	€ 1.792.945	€ 0
eigen vermogen	€ 18.989.958	€ 22.716.712	€ 17.135.000
vreemd vermogen	€ 23.976.940	€ 20.705.481	€ 76.777.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage	€ 2.163.000	€ 2.305.000	€ 2.545.679
Risico's	Het managen van risico's is een continu proces waarbij zich steeds weer andere risico's kunnen voordoen. De groeiende onzekerheid in de wereld op allerlei vlakken, zoals grondstofprijzen, sterk stijgende energiekosten, klimaatverandering, (geopolitieke) instabiliteit, heeft en zal (grote) effecten hebben op de realisatie en kostenontwikkeling van de begroting. Vanwege de mondiale militaire en hybride dreiging staat, ook landelijk, het thema 'weerbare en veerkrachtige samenleving' hoog op de agenda. Het is mogelijk dat de veiligheidsregio's, vanuit het Rijk, hierin aanvullende taken krijgen met effecten op de nu voorliggende begroting. Het Rijk dreigt de rijksbijdrage aan de veiligheidsregio's met ingang van 2026 structureel te korten met 10%. Dit is in de Kadernota 2026-2029 aangekondigd. Het AB heeft eind 2024 besluiten genomen om (voorlopig) deze korting te kunnen dekken. Zodra meer bekend is vanuit het Rijk, zal aan het AB worden voorgelegd hoe met deze situatie verder om te gaan.		

Bedragen x € 1

	In voorgaande kadernota's en begrotingen is reeds gewezen op de stijgende kapitaallasten dat deze op enig moment niet meer gedekt kunnen worden door een onttrekking aan de beschikbare egaliseringsreserve. Op termijn is een stijging van de gemeentelijke bijdrage noodzakelijk. De verwachte stijging bedraagt structureel € 3 miljoen in 2027 en € 1,5 miljoen in 2028, dus cumulatief € 4,5 miljoen structureel.
--	--

Bedragen x € 1

10. Laborijn gevestigd te Doetinchem		Programma 3	
Financieel belang	De gemeente Montferland is een 'smalle' deelnemer in de GR en heeft alleen de uitvoering van de Wsw aan Laborijn overgedragen, dit in tegenstelling tot de andere deelnemende gemeenten. Voor de verdeling van de uitvoeringskosten zijn er daarom 2 verdeelsleutels: 1. Sociale werkvoorziening (Wsw): op basis van het aantal Wsw'ers in fte per gemeente, 2. Niet-Wsw activiteiten voor Aalten en Doetinchem: • 50% op basis van aantal personen dat een uitkering ontvangt uit de gemeente en • 50% op basis van het aantal inwoners uit de gemeente. De budgetten voor Wsw worden via het gemeentefonds aan de gemeenten toegekend. De deelnemende gemeenten stellen deze budgetten één op één ter beschikking aan Laborijn die voor de uitvoering van het betreffende programma en verantwoording van deze gelden zorgt. De budgetten in de begroting zijn gebaseerd op de laatst bekende circulaire's.		
	Jaarrekening 2024	Jaarrekening 2024	Begroting 2026
saldo van baten en lasten	€ 849.000	€ 1.410.000	€ -1.558.000
gerealiseerd resultaat	€ 1.276.000	€ 627.000	€ 0
eigen vermogen	€ 11.380.000	€ 12.790.000	€ 9.268.000
vreemd vermogen	€ 1.116.000	€ 5.462.000	€ 11.096.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
doorbetaling rijkssubsidie	€ 4.227.869	€ 4.657.335	€ 4.186.499
bijdrage in dekkingstekort uitvoeringslasten	€ 154.145	€ 223.418	€ 24.219
Risico's	De Wsw-populatie krimpt sterk in de komende jaren met als verwachting een afname van minimaal 20% tot eind 2027. De afname van het aantal Wsw'ers betekent een vermindering van de omzet in het programma Wsw. De omzetvermindering leidt tot het bedrijfseconomisch uithollen van het bedrijf, omdat er minder grondslag is voor financiering van algemene kosten. Bovendien vergrijst de SW-populatie in dit proces, met als gevolg dat de gemiddelde productiviteit daalt en het ziekteverzuim waarschijnlijk stijgt.		

Bedragen x € 1

11. Stadsbank Oost Nederland gevestigd te Enschede				Programma 3
Financieel belang	De gemeente betaalt vanaf 1 januari 2016 aan de Stadsbank a. Voor het programma Algemeen bestuur (de bestaanskosten) naar rato van de afgenomen dienstverlening (75%) en het aantal huishoudens (25%); b. Voor de afgenomen diensten tegen het vastgestelde tarief dus P x Q.			
	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2026	
saldo van baten en lasten	€ 20.700	€ 383.200	€ 75.300	
gerealiseerd resultaat	€ 288.900	€ 656.800	€ 75.300	
eigen vermogen	€ 1.369.900	€ 2.235.700	€ 2.347.400	
vreemd vermogen	€ 2.162.900	€ 5.059.000	€ 4.200.000	
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.	

Bedragen x € 1

bijdrage / kosten:			
standaard dienstverlening	€ 112.737	€ 124.819	€ 132.816
bestaanskosten	€ 172.547	€ 206.485	€ 221.396
additionale dienstverlening	€ 16.540	€ 15.502	€ 18.410
demping herijking 40%		€ 3.855	
totaal	€ 301.824	€ 350.661	€ 372.623
Risico's	Na toevoeging van het saldo van de jaarrekening 2024 ad € 656.800 komt de weerstandsratio uit op 2,14 De ratio wordt hiermee gekwalificeerd als "uitstekend"). Als de weerstandsratio volgend jaar weer uitstekend is, kan deze worden afgebouwd.		

Overig

**Vennootschappen
en coöperaties**

Bedragen x € 1

Alliander gevestigd te Arnhem			Programma 1
Financiën	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024
aandelen			
aantal	491.120 st. = 0,36%	491.120 st. = 0,36%	491.120 st. = 0,36%
waarde	€ 5,00	€ 5,00	€ 5,00
jaarresultaat	€ 205.000.000	€ 265.000.000	€ 976.000.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 0,59	€ 0,62	€ 0,70
totaal	€ 292.000	€ 303.000	€ 343.000
extra dividend ivm verkoop Kenter		€ 136.000	
eigen vermogen	€ 4.570.000.000	€ 4.749.000.000	€ 6.038.000.000
vreemd vermogen	€ 5.098.000.000	€ 5.296.000.000	€ 6.092.000.000
solvabiliteit	49%	46%	48%

Bedragen x € 1

Vitens gevestigd te Zwolle			Programma 1
Financiën	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024
aandelen			
aantal	34.716 st. = 0,601%	34.716 st. = 0,601%	34.716 st. = 0,601%
waarde	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
jaarresultaat	€ 8.200.000	€ 27.200.000	€ 34.500.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 0	€ 0	€ 0
totaal	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 650.000.000	€ 678.000.000	€ 714.000.000
vreemd vermogen	€ 1.144.000	€ 1.284.000	€ 1.297.000.000
solvabiliteit	31,0%	30,3%	29,8%

Bedragen x € 1

Bank Nederlandse Gemeenten gevestigd te Den Haag			Programma 1
Financiën	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024
aandelen			
aantal	19.756 st. = 0,035%	19.756 st. = 0,035%	19.756 st. = 0,035%
waarde	€ 2,50	€ 2,50	€ 2,50
jaarresultaat	€ 300.000.000	€ 254.000.000	€ 294.000.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 2,50	€ 2,16	€ 2,51
totaal	€ 49.390	€ 42.675	€ 49.588
eigen vermogen (exclusief hybride kapitaal)	€ 4.600.000.000	€ 4.700.000.000	€ 4.800.000.000
vreemd vermogen	€ 107.459.000.000	€ 110.819.000.000	€ 123.100.000.000
solvabiliteit (Trier 1-ratio conform de Basel II regelgeving)	35%	43%	40%

Bedragen x € 1

Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A.			Programma 2
--	--	--	--------------------

**Vennootschappen
en coöperaties**

Financieel belang	Sinds 2023 is er een nieuwe entiteit ontstaan, Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A. De Achterhoekse gemeenten zijn hier lid van, vanuit deze gemeente wordt een bestuur gevormd door 3 gemeentebestuurders. Dit bestuur stuurt het Achterhoeks Energieloket B.V. aan. Het Energieloket BV is het aanspreekpunt voor inwoners in de Achterhoek bij het verduurzamen van hun woning. De gemeenten nemen via een DAEB (dienst van algemeen economisch belang) diensten van het Energieloket af.		
	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024
jaarresultaat	€ 32.975	€ 66.810	€ 12.390
eigen vermogen	€ 174.422	€ 241.025	€ 251.696
vreemd vermogen	-	-	-
oordeel accountant	Vrijgesteld	Vrijgesteld	Vrijgesteld

Bedragen x € 1

Agem Gemeentelijke Energie BV			Programma 2
Financieel belang	Dit is een zelfstandige besloten vennootschap, met 8 gemeenten rechtstreeks als aandeelhouder. In 2020 hebben we als aandeelhouder in de Agem Gemeentelijke Energie BV (beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water) 38 aandelen met een nominale waarde van €0,01/ aandeel ontvangen. In 2023 is het Zonnepark Braamt overgedragen aan de Agem. Het aandeel van de gemeente Montferland hierin bedraagt € 149.435.		
	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024
jaarresultaat	€ 17.777	€ 19.962	€ 17.565
eigen vermogen	€ 8.548	€ 581.416	€ 46.080
vreemd vermogen	€ 668.150	€ 1.059.265	€ 2.833.187
oordeel accountant	Vrijgesteld	Vrijgesteld	Vrijgesteld

Bedragen x € 1

Leisurelands BV		Programma 2	
Financieel belang	Gemeente Montferland was deelnemer in de GR Recreatieschap Achterhoek-Liemers (RAL). In 2013 is besloten de activiteiten van RAL deels over te dragen aan de Vennootschap en de RAL te ontmantelen en te liquideren. In 2020 heeft de voorgenomen akte van levering van aandelen plaatsgevonden. Aan de vm. RAL gemeenten zijn 15.107 aandelen overgedragen met een nominale waarde van € 1,00/aandeel. Voor Montferland gaat het om 1.225 aandelen.		
	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024
jaarresultaat	Nvt	Nvt	Nvt
eigen vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
vreemd vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
oordeel accountant	Nvt	Nvt	Nvt

Bedragen x € 1

N.V. Cultureel Centrum Amphion te Doetinchem		Programma 3		
Financiën	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024	
aandelen				
aantal	22 st.	22 st.	22 st.	
waarde	€ 450	€ 450	€ 450	
jaarresultaat	€ -16.032	€ 106.884	€ 234.150	
eigen vermogen	€ 2.350.718	€ 2.350.718	€ 2.457.602	
vreemd vermogen	€ 290.038	€ 298.007	€ 53.235	

Bedragen x € 1

Warmtenetwerk Didam B.V. (per 15 februari 2021)		Programma 2		
Financiën	Jaarverslag 2022	Jaarverslag 2023	Jaarverslag 2024	
aandelen				
aantal	5.000	5.000	5.000	

**Vennootschappen
en coöperaties**

waarde	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
jaarresultaat	€ -3.000	€ 23.000	€ -9.000
eigen vermogen	€ 993.000	€ 1.016.000	€ 1.007.000
vreemd vermogen	€ 265.000	€ 0	€ 0

Paragraaf F. Grondbeleid

Missie

Gemeentelijk grondbeleid

Grondbeleid is een belangrijk instrument waarmee de gemeente Montferland actief kan sturen op ontwikkelingen in de leefomgeving zoals woningbouw, bedrijvigheid, groen en duurzaamheid. Daarbij wordt niet alleen naar de financiële gevolgen gekeken, maar ook naar bredere sociale en maatschappelijke effecten (brede welvaart). De Nota Grondbeleid 2025 beschrijft deze visie, de sturing bij ruimtelijke ontwikkeling en de bijbehorende kaders.

Het grondbeleid heeft veel invloed op programma 2: Ruimte. De in het programma geformuleerde ambities leiden vaak tot een grotere vraag naar ruimte en afwegingen over de verdeling van gronden. Daarnaast heeft het grondbeleid een aanzienlijke financiële impact. De mogelijke opbrengsten, maar vooral de financiële risico's, zijn van groot belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

Context en achtergronden

Planning & control grondexploitatie

Gebiedsontwikkeling en het voeren van een grondexploitatie gaat in fasen en heeft een (door)looptijd van meerdere jaren. Het past daardoor niet goed in de jaarlijkse budgetcyclus. Gelet op de grote financiële impact is planning & control binnen de grondexploitatie essentieel. In verband hiermee zijn in zowel de nota Grondbeleid 2025 als het Budgetkader College de volgende afspraken gemaakt:

1. De gemeenteraad stelt voorafgaand aan de realisatie grondexploitaties en bijbehorend budget vast;
2. De vastgestelde grondexploitaties worden jaarlijks geactualiseerd en verwerkt in de jaarrekening;
3. Voor het in ontwikkeling nemen van gronden is in de begroting een budget ten aanzien van voorbereidingskosten opgenomen;
4. Het college beschikt over een 'strategisch verwervingsbudget' en een 'proactief verwervingsbudget' van respectievelijk 2 mln. en 10 mln.;
5. Binnen de grondexploitatie wordt actief risicomanagement gevoerd door:
 - o Opstellen risicoanalyse bij nieuwe grondexploitaties;
 - o De uitgangspunten van de planexploitatie continu te monitoren en zo nodig voorstellen tot bijstelling te doen;
 - o Risicobeheersing standaard onderwerp van gesprek te maken bij projectgroep-overleg;
 - o De onderdelen van de planontwikkeling realistisch in te schatten;
 - o Activiteiten in het planontwikkelingsproces te toetsen aan vastgestelde financiële kaders en het planresultaat te toetsen aan de mogelijkheden en onmogelijkheden met betrekking tot het weerstandsvermogen van de gemeente.

Grondprijzenbeleid

Grondprijzenbeleid is een gemeentelijk beleid dat de principes en methoden vastlegt voor het bepalen van de prijzen van grond die de gemeente verkoopt of uitgeeft. Het doel is om een transparant, functioneel en marktconform systeem te hanteren, waarbij rekening wordt gehouden met de locatie, functie en marktomstandigheden.

Voor woningbouw wordt bijvoorbeeld de residuele grondwaardemethode toegepast, waarbij ter controle ook de comparatieve methode wordt gebruikt. Per situatie wordt beoordeeld welke methode het meest geschikt is om een marktconforme prijs te bepalen. In de Nota Grondprijzenbeleid worden deze methoden nader toegelicht.

Weerstandsvermogen

Voor de grondexploitaties is een aparte reserve ingesteld: De reserve Grondexploitatie.

De toevoeging aan de reserve vindt plaats door tussentijdse winstneming volgens de methode "Percentage of Completion" en bij het afsluiten van een complex (respectievelijk de winst of vrijval voorziening verliesgevend complex). Daarentegen vindt een onttrekking van de reserve plaats als gevolg van een dotatie aan de voorziening van een verliesgevend complex. De reserve kent een ondergrens van € 2 mln. en een bovengrens van € 4 mln. Als de grenzen worden overschreden vindt een verrekening met de Algemene Reserve plaats.

Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 2023;
- Nota Grondbeleid;
- Nota Grondprijzenbeleid;
- Budgetkader College;
- Nota reserves en voorzieningen;
- De vigerende bestemmingsplannen.

Ontwikkelingen

Economische groei Nederland

De Nederlandse economie groeit in 2025 met 1,1%. Door aanhoudende onzekerheid en handelsspanningen blijft de economische groei ook in de daaropvolgende twee jaar beperkt tot ongeveer 1% per jaar. De inflatie daalt geleidelijk, maar blijft hoger dan in de rest van het eurogebied.

Woningmarkt Nederland

Vanaf juli 2022 zijn de huizenprijzen een jaar lang gedaald. Deze daling was het gevolg van een combinatie van stijgende hypotheekrentes en slechtere economische vooruitzichten. In de zomer van 2023 kwam aan deze daling een einde, mede doordat de rente niet verder opliep en de inkomens begonnen te stijgen. Met een hoger inkomen kunnen mensen meer lenen voor de aankoop van een woning. Daarnaast worden er weinig nieuwe woningen opgeleverd en bestaat er nog altijd een aanzienlijk woningtekort. Hierdoor stijgen de huizenprijzen weer, en liggen de prijzen inmiddels ruim boven de piek van juli 2022.

In 2024 waren de huizenprijzen gemiddeld 8,7% hoger dan in 2023. Voor 2025 en 2026 wordt verwacht dat deze stijging doorzet, met respectievelijk 7,5% en 4%.

Het aantal nieuwgebouwde woningen blijft al geruime tijd achter bij de vraag. Door de hogere rente zijn de bouwkosten gestegen en komen minder projecten van de grond. Prijzen van bouwmaterialen zijn flink toegenomen en het is lastig om voldoende vakmensen te vinden. Stikstofregels en andere procedures bemoeilijken de bouw van nieuwe woningen. Voor de toegankelijkheid van de Nederlandse woningmarkt is het van groot belang dat er de komende jaren voldoende woningen worden gebouwd (bron: DNB).

Woningbouw Montferland

In Montferland wordt al geruime tijd gewerkt aan de voorbereiding van een groot aantal nieuwbouwplannen. In 2024 en 2025 zijn negen nieuwe grondexploitaties vastgesteld, waarmee de realisatie van circa 430 nieuwe woningen mogelijk wordt gemaakt. Inmiddels worden concrete stappen gezet om deze woningen daadwerkelijk te realiseren. In de tabel onder het kopje 'Prognose totaalresultaat grondexploitatie' zijn deze nieuwe grondexploitaties weergegeven. Alleen de grondexploitatie van Kerkwijk loopt al langere tijd.

In de komende periode zullen nog meer plannen volgen. Hieronder zijn de grotere woningbouwplannen weergegeven.

- P435 – St. Jansgildestraat Beek – circa 69 woningen;
- P445 – Vinkwijkseweg Zeddam – 50 woningen;
- P510 – Drieheuvelenpark 's-Heerenberg – circa 180/200 woningen;
- P515 – De Bongerd 's-Heerenberg – circa 100 woningen plus overige functies;
- P685 – Uitbreiding Loil zuidoost – circa 40/70 woningen;
- P715 – Didam noordoost – 300/400 woningen;
- P930 – Lakermaat Lengel – gemengde vorm gemeentelijk deel circa 35 woningen;
- P950 – Bosstraat Nieuw-Dijk – circa 75/150 woningen.

Naast dat de gemeente actief voorbereidingen treft voor nieuwe woningbouwplannen worden ook voorbereidingen getroffen door derden op basis van 'facilitair grondbeleid'. Hieronder de grotere en meer concrete plannen:

- Geitenhouderij – Loil – circa 50 woningen;
- Katjaterrein – 's-Heerenberg – circa 40 woningen;
- Marssestraat Azewijn – circa 22 woningen;
- Lakermaat Lengel – gemengde vorm ontwikkelaar ruim 300 woningen;
- Heereboer Zeddam – circa 69 (zorg)wooneenheden.

Samenvattend worden op korte termijn circa 400 woningen in ontwikkeling genomen. Daarnaast werkt de gemeente aan de voorbereiding van nog eens circa 1.000 woningen en werken derden aan plannen voor circa 500 woningen. Ook zijn er enkele minder concrete plannen voor zo'n 600 woningen. In totaal kunnen er in de komende tien jaar ongeveer 2.500 nieuwe woningen gerealiseerd worden in Montferland.

Bedrijventerreinen

Montferland

In Montferland zijn er momenteel geen gemeentelijke bedrijfskavels beschikbaar. Alleen op het bedrijventerrein in 's-Heerenberg loopt nog één grondexploitatie. Op de laatst beschikbare kavel op dit terrein is de huisvesting van 300 à 400 arbeidsmigranten gepland. Deze kavel wordt in 2025/2026 op de markt gebracht, waarbij ontwikkelaars aan specifieke voorwaarden moeten voldoen om huisvesting voor arbeidsmigranten te ontwikkelen.

De gemeente bereidt ook de uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg voor. De uitbreiding omvat vijf hectare voor het MKB (met kleinere percelen tot 5.000 m²) en 20 hectare voor XXL-logistiek met onder andere een truckparking en Clean Energy Hub. De planning is om het omgevingsplan in 2026 vast te stellen, zodat de werkzaamheden in 2027 kunnen starten.

West Achterhoek

Op regionaal niveau werkt Montferland samen met Bronckhorst, Doetinchem en Oude IJsselstreek aan de ontwikkeling van het A18 bedrijvenpark en DocksNLD. De gemeente Montferland heeft een aandeel van 25%. DocksNLD is inmiddels volledig uitgegeven. De exploitatie van het A18 Bedrijvenpark loopt door tot en met 2029. Daarnaast wordt binnen het Regionaal Programma Werklocaties Achterhoek gewerkt aan de verkenning van een nieuw regionaal bedrijventerrein voor de periode 2030-2040.

Risico's - kansen

Een belangrijk risico is netcongestie: het elektriciteitsnet kan door capaciteitsgebrek een vertraging van woningbouwprojecten veroorzaken, zowel tijdens de bouw als bij de aansluiting van nieuwe woningen. Op dit moment zijn de gevolgen nog beperkt van omvang. Bij enkele woningbouwplannen ontstaat vertraging doordat de woningen later worden aangesloten dan gepland, maar verder verstrekt Liander als netbeheerder voorlopig nog 'gewoon' kleinverbruiksaansluitingen. Er bestaat echter een reëel risico dat Liander op termijn geen kleinverbruiksaansluitingen meer kan afgeven. In tegenstelling tot eerdere berichtgeving van Liander/Tennet is in juni 2025 aangegeven dat de verzwaring van het elektriciteitsnet in plaats van 2029 op zijn vroegst in 2033 zal zijn gerealiseerd. Indien kleinverbruiksaansluitingen niet meer kunnen worden afgegeven dan zal op dat moment moeten worden bekeken of de woningen alsnog kunnen worden aangesloten door duurdere technische oplossingen toe te passen. Als dat niet mogelijk is, kan dit leiden tot langdurige vertraging of een bouwstop. Hierdoor kunnen plankosten en rentelasten oplopen. In de risicoparagraaf wordt met dit risico rekening gehouden.

Tegelijk biedt het landelijke doel om 100.000 nieuwe woningen per jaar te bouwen kansen. Via de Realisatiestimulans vanuit het Rijk ontvangen gemeenten € 7.000 per betaalbare woning waarvan de bouw gestart is. Deze bijdragen worden in de lopende grondexploitaties verwerkt.

Meerjarenprogramma Grondexploitatie (MPG)

De gemeente legt jaarlijks verantwoording af over het grondbeleid met een MPG. Hierin staan de financiële voortgang en risico's van alle grondexploitaties overzichtelijk op een rij, wat bijdraagt aan actuele en transparante informatie richting de gemeenteraad. Het MPG wordt samen met de jaarrekening aangeboden en jaarlijks geactualiseerd volgens de regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Prognose totaalresultaat grondexploitatie

Het totaalresultaat van de grondexploitaties is op dit moment een negatief saldo van € 888.161. Voor verlieslatende projecten wordt jaarlijks bij de vaststelling van de jaarrekening een voorziening getroffen. Winst wordt verantwoord volgens de Percentage of completion (POC)-methode.

		Boekwaarde per 1-1-2026	Vermeer- deringen	Vermi- deringen	Boekwaarde per 31-12-2026	Voorziening verlieslatend complex	Winstneming	Balans- waarde 31-12-2026	Geraamde kosten	Geraamde opbrengsten	Geraamd resultaat * (eindwaarde)
	Woningbouw										
P.215	Rozenpas - Kilder	988.723	1.687.987	914.183	1.762.527	17.520		1.745.007	1.105.635	2.848.432	19.730
P.370	Kerlovijk - Didam	-756.926	301.249		-455.676		1.093.252	-455.676	289.405		-166.271
P.425	vm. voetbalveld - Stokkum	446.849	889.351	829.635	506.566			506.566	518.605	1.244.452	-219.281
P.615	VVL-terrein - 's-Heerenberg	231.271	593.425	557.668	267.029	325.123		-58.095	1.885.504	1.793.595	358.938
P.625	De Hoevert - Didam	815.198	253.549		1.068.747	1.112.991		-44.244	112.256		1.181.003
P.700	Heeghstraat - Didam	2.550.206	2.398.737	1.372.120	3.576.823			3.576.823	1.467.847	5.090.281	-45.611
P.705	vm. Brandweerkazerne - Didam	427.615	26.426		454.041	444.653		9.389	17.783		471.824
P.710	De Els - Didam	404.602	246.901	512.400	139.103	310.086		-170.984	196.527		335.630
P.955	Meikamerlaan - Nieuw-Dijk	-200.202	54.632	313.031	-458.601			-458.601			-458.601
P.960	Meikever - Nieuw-Dijk	27.481	195.061	655.180	-432.638			-432.638	182.418		-250.221
	Subtotaal woningbouw	4.934.817	6.647.319	5.154.217	6.427.919	2.210.374	1.093.252	4.217.545	5.775.980	10.976.760	1.227.139
	Bedrijventerreinen										
P.810	Euregionaal Bedrijventerrein	1.601.924	61.698	2.002.600	-338.978		5.148.901	-338.978			-338.978
	Subtotaal bedrijventerreinen	1.601.924	61.698	2.002.600	-338.978	0	5.148.901	-338.978	0	0	-338.978
	Totaal wonen en bedrijven	6.536.742	6.709.017	7.156.817	6.088.941	2.210.374	6.242.153	3.878.567	5.775.980	10.976.760	888.161

* een - bedrag betreft een positief resultaat.

Paragraaf G. Lokale heffingen

Beleid

Het beleid is beschreven in het Raadsprogramma 2022-2025.

Tarieven

De berekeningen van de belastingopbrengsten zijn gebaseerd op de tariefvoorstellen uit de belastingverordeningen 2026.

In de Kadernota 2026 zijn de uitgangspunten vastgelegd. Eén van de uitgangspunten is een 100% kostendekkend tarief voor de riool- en afvalstoffenheffing.

We behandelen de volgende lokale heffingen:

- Onroerende zaakbelasting;
- Afvalstoffenheffing;
- Rioolheffing;
- Verblijfsbelasting;
- Reclamebelasting;
- Rechten en leges;
- Marktgelden;
- Begraafrechten.

Onroerende zaakbelastingen

De tarieven voor 2026 worden berekend aan de hand van de nieuwe vastgestelde waarde naar peildatum 1 januari 2025. Deze nieuwe waarde zal in februari 2026 vermeld worden op het gecombineerde aanslagbiljet.

Naar huidige inzichten zal de gemiddelde vastgestelde waarde bij de woningen 13% hoger zijn dan op de vorige peildatum. Bij de niet-woningen is de gemiddelde stijging 2%.

De mutatie in de tarieven zal dus dienen ter compensatie van de gemiddelde waardevermindering en bevat een inflatiecorrectie van 2,1% volgens het uitgangspunt bij de Kadernota 2026.

Tarieven 2026		
Eigendom woningen	0,1031% van de WOZ-waarde	(was 0,1190% van de WOZ-waarde)
Eigendom niet-woningen	0,2514% van de WOZ-waarde	(was 0,2548% van de WOZ-waarde)
Gebruik niet-woningen	0,2293% van de WOZ-waarde	(was 0,2054% van de WOZ-waarde)

De totale opbrengst onroerende zaakbelastingen is geraamd op € 9.248.000 (was € 9.058.000 in de Begroting 2025). Dit is inclusief nieuwbouw van woningen en niet-woningen (areaal ontwikkelingen).

Afvalstoffenheffing

Vanaf 1 januari 2019 kunnen inwoners gratis hun groente-, fruit- en tuinafval (gft) tweewekelijks aanbieden in een aparte container (180 liter). Dit heeft geleid tot minder restafval en een verhoging van de hoeveelheid gft-afval. Naast het gratis maken van aanbieden van het gft-afval, gaat ook de aanbiedingsfrequentie van het restafval omlaag. Voor hoogbouwbewoners verandert er voorlopig niets.

Het restafval dat wordt ingezameld wordt doorberekend volgens het 'Diftar-principe'. Dat betekent dat naast een vast bedrag tevens een bedrag per lediging in rekening wordt gebracht. De tarieven voor hoogbouw worden voortsnog gebaseerd op de gezinsgrootte.

Onderstaande tabel schetst de situatie per 1 januari 2025:

	GFT-afval	Restafval	PMD	Oud papier
Ledigingsfrequentie	1x per 2 weken	1x per 4 weken	1x per 2 weken	Maandelijks
Containervolume	Container van 180 liter	Container	Geen container maar zakken	Papiercontainer 240 liter
Tarief per lediging	Gratis	Container 180 liter € 7,00 per lediging Container 280 liter € 9,00 per lediging	Gratis	Gratis

In de berekening van de tarieven voor 2026 is rekening gehouden met:

- (Gedeeltelijke) leegstand van 481 objecten;
- Een gemiddeld aantal ledigingen van 6 per jaar;
- Areaaluitbreiding volgens prognose toename aantal woningen;
- De inkomstenderving wegens kwijtschelding van € 125.000.

Tarieven 2026		
Vast bedrag 280 liter container	€ 230,00	(was € 236,00)
Bedrag per lediging per 280 liter container (restafval)	€ 9,00	(was € 9,00)
Vast bedrag per 180 liter container	€ 230,00	(was € 236,00)
Bedrag per lediging per 180 liter container (restafval)	€ 7,00	(was € 7,00)
Hoogbouw meerpersoonshuishouden	€ 312,00	(was € 320,00)
Hoogbouw éénpersoonshuishouden	€ 287,00	(was € 295,00)

De opbrengst afvalstoffenheffing wordt geraamd op € 4.491.000 (was € 4.538.000 in de Begroting 2025).

Bedragen x € 1.000

Afvalstoffenheffing		
Directe kosten taakveld		
Kosten	-3.907	
Inkomsten	440	
Netto directe kosten		-3.467
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-284	
BTW	-740	
Toe te rekenen kosten		-1.024
Totale netto kosten		-4.491
Opbrengst belastingen	4.491	
Totale opbrengsten		4.491

Dekking		100%

Rioolheffing

Voor de vaststelling van het tarief rioolheffing zijn de volgende elementen van belang:

- Stijging tarief met 4%;
- De verwachte hoeveelheid waterverbruik;
- Areaaluitbreiding;
- De inkomstenderving van kwijschelding (€ 125.000).

Het tariefvoorstel rioolheffing 2026 wordt als volgt:

Tarief 2026		
Bedrag per kubieke meter waterverbruik	€ 2,90 per m3	(was € 2,79 per m3)

De totale opbrengst rioolheffing wordt voor 2026 geraamd op € 5.152.000 (was € 4.840.000).

Bedragen x € 1.000

Rioolheffing		
Directe kosten taakveld		
Kosten	-6.008	
Onttrekking voorziening riolering (artikel 44 lid 2 BBV)	807	
Inkomsten	15	
Netto directe kosten		-5.186
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-198	
BTW	-575	
Toe te rekenen kosten		-773
Totale netto kosten		-5.959
Opbrengst belastingen	5.152	
Totale opbrengsten		5.152
Dekking		87%

Verblijfsbelasting

In de gemeente Montferland wordt verblijfsbelasting geheven voor het houden van verblijf met overnachten in onder andere recreatiebungalows in bungalowparken of campings, tegen een vergoeding in welke vorm dan ook, door personen die niet in het persoonsregister van de gemeente zijn opgenomen.

Het tariefvoorstel verblijfsbelasting 2026 wordt als volgt:

Tarief 2026		
Bedrag per overnachting	€ 1,25	(was € 1,25)

De totale opbrengst voor 2026 wordt geraamd op € 510.000 (was € 455.000). Dit is op te delen in:

- Toeristenbelasting (€ 400.000);
- Verblijfsbelasting (€ 110.000) vanuit het beleidskader huisvesting arbeidsmigranten met ingang van 2025.

Bij de behandeling van de Kadernota 2026 in de gemeenteraad is een motie aangenomen om met een voorstel te komen voor differentiatie van de verblijfsbelasting. Het voorstel vanuit het college is om differentiatie van de tarieven in te voeren vanaf 2027. Verdere toelichting en beantwoording van de motie staat in bijlage 4.8 Motie differentiatie verblijfsbelasting.

Reclamebelasting

Voor het centrum Didam is vanaf 2014 een reclamebelasting ingesteld. Alle ondernemers die een reclame-uiting hebben worden in de heffing betrokken. Dit zijn ongeveer 91 belastingplichtigen. Per ondernemer wordt een bedrag van € 479 (was € 470) in rekening gebracht. Het bedrag gaat, na aftrek van de gemeentelijke kosten, naar Stichting Ondernemersfonds Gastvrij Didam.

In 's-Heerenberg is het voornemen om in 2025 te starten met reclamebelasting. Uitgegaan wordt van 68 belastingplichtigen. Per ondernemer wordt een bedrag van € 255 (was € 250) in rekening gebracht. De opbrengst, na aftrek van de gemeentelijke kosten, gaat naar Ondernemersverbond Sint Martinus.

Rechten en leges

Titel	Hfdst.	Hfdst. Omsch.	Kosten	Opbrengsten	Saldo	Kosten-dekkendheid
1 Algemene dienstverlening						
	1	Burgerlijke stand	71	-85	-14	
	2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	906	-963	-57	
	3	Rijbewijzen	174	-140	34	
	4	Verstrekingen uit basisregistratie persoonsgegevens	16	-15	1	
	7	Overige publiekszaken	10	-5	5	
	8	Gemeentearchief	4	-5	-1	
	9	Bijzondere wetten	81	-39	42	
Totaal 1 Algemene dienstverlening			1.262	-1.252	10	99%
2 Dienstverlening vallend onder Wabo						
	3	Omgevingsvergunning	812	-984	-172	
	11	Overige tarieven	353	-159	194	
Totaal 2 Dienstverlening vallend onder Wabo			1.165	-1.143	22	98%
3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn						
	1	Horeca	31	-13	18	
	4	Organiseren evenement of markt	156	-3	153	
Totaal 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			187	-16	171	9%
Eindtotaal			2.614	-2.411	685	92%

Marktgelden

In het gebiedsdeel Bergh kennen we een wekelijkse markt. In Didam heeft de gemeente geen bemoeienis met de wekelijkse markt. In Didam worden uitsluitend leges geheven voor de jaarmarkt. De opbrengst marktgelden wordt voor 2026 geraamd op € 29.000 (was € 29.000).

	Bedragen x € 1.000	
Kosten taakveld		
Kosten	-40	
Inkomsten	N.v.t.	
Totale kosten		- 40
Opbrengst marktgelden	29	

Overige opbrengsten	N.v.t.	
Totale opbrengsten		-11
Dekking		73%

Rechten begraafplaats

De kostendekking rechten begraafplaats bedraagt 71%. De lagere kostendekkendheid na 2023 is een gevolg van het vastzetten van de tarieven tot en met 2028.

		<i>Bedragen x € 1.000</i>
Kosten taakveld		
Kosten	- 166	
Inkomsten	N.v.t.	
Totale kosten		- 166
Opbrengst begraafrechten	114	
Totale opbrengsten		114
Dekking		69%

Belastingen, rechten en leges

	Rekening 2024	Raming 2025	Raming 2026
a. Belastingen			
Onroerende zaakbelastingen	8.514	9.058	9.248
Hondenbelasting	165	90	0
Overige gemeentelijke belastingen	460	497	570
Totaal belastingen	9.140	9.645	9.818
b. Rechten en leges			
Afvalstoffenheffing	4.254	4.686	4.491
Rioolheffing	4.593	5.039	5.385
Rechten begraafplaats	116	127	114
Marktgelden	25	29	29
Leges	2.866	1.765	2.478
Totaal rechten en leges	11.855	11.646	12.497

Kwijtscheldingsbeleid

Voor het jaar 2026 wordt wederom voorgesteld om uit te gaan van het Rijksbeleid inclusief een kwijtscheldingsnorm van 100% van het sociaal minimum. Kwijtschelding voor de Diftar (ledigingen van afvalcontainers) is uitgesloten.

De inwoners van de gemeente Montferland met een periodieke uitkering op grond van de participatiewet krijgen tegelijk met de aanslag 2026 een brief waarin vermeld staat dat zij de aanslag niet hoeven te betalen maar dat zij kwijtschelding krijgen. Daarnaast krijgen de inwoners met een AOW, WIA of ANW-uitkering, die voorheen al in aanmerking kwamen voor kwijtschelding, eveneens automatisch kwijtschelding.

Paragraaf H. Subsidies

Overzicht subsidieregister

Programma	Subsidie 2026
Programma 1: Samenleving en bestuur	9.750
Subsidie Domein 2: Sociale Structuur	9.750
Wijk en dorpsraden	9.750
Programma 2: Ruimte	341.967
Subsidie Domein 1: Maatschappelijke Ondersteuning	85.000
Verbetering positieve naamsbekendheid gemeente	85.000
Subsidie Domein 3: Leefomgeving	256.966
Aanpassen particuliere buitenruimte	40.000
Instandhouding monumenten	40.000
Onderhoud en educatie in het landschap	28.475
Oprichting energiecorporaties / Isolatiemaatregelen	148.491
Programma 3: Sociaal	6.331.612
Subsidie Domein 1: Maatschappelijke Ondersteuning	5.772.552
Bibliotheekwerk	981.616
Huisvestingskosten Welcom	516.628
Jeugd en jongeren	2.193.717
Jeugd en jongeren / kwetsbare volwassen inwoners	41.450
Jeugd en jongeren / kwetsbare volwassen inwoners / mantelzorgers / senioren	737.714
Kwetsbare volwassen inwoners	300.510
Muziekonderwijs	360.079
Statushouders	23.241
Stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven	617.598
Subsidie Domein 2: Sociale Structuur	559.060
Dansante activiteiten	6.800
EHBO	5.500
Evenementen en vieringen	39.350
Historisch besef	10.200
Incidentele subsidie voor nieuwe activiteiten	50.000
Lokale media	57.241
Muziekbeoefening	68.300
Ondersteuning	65.799
Ontmoeting en ontplooiing voor vrouwen en senioren	30.880
Sportactiviteiten in verenigingsverband	165.675
Toneel	11.700
Vrijwillig jeugdwerk	32.315
Zangkunst	15.300
Eindtotaal	6.683.329

De in deze tabel gepresenteerde bedragen zijn een indicatie van de subsidiebedragen per programma. Het betreft geen exacte weergave. De oorzaken hiervan zijn:

- Voor de meeste budgetsubsidies is er sprake van een jaarlijkse indexering welke de komende periode bepaald wordt;
- Een groot aantal (budget) gesubsidieerde partijen* zijn betrokken bij cao-ontwikkelingen waardoor men te maken krijgt met een structurele kostentoeename boven de 1,9%. Voor deze meerkosten komt een (gebundeld) advies;
- Het energieloket verzorgt de gemeentelijke subsidies op het gebied van energietransitie;

- Bij individuele subsidies (instandhouding monumenten, natuur en landschap en klimaatadaptie) is niet aan te geven hoeveel subsidie er verstrekt gaat worden. Er is hierbij gekozen om de maximale subsidiehoogte aan te geven.

*Welcom, Stadskamer, st. Present, Halt, Yunio, Humanitas BOR, Graafschapcollege, Samenwerkingsverband VO Doetinchem, st. MEE en Zone College.

Toelichting subsidieregister

In 2024 heeft de gemeenteraad het subsidiebeleid geactualiseerd. De bovenstaande tabel bevat voor 2026 een overzicht van de door de gemeente verstrekte subsidies per programma. De daadwerkelijke omvang van de subsidie-uitgaven is per boekjaar (= structurele subsidies) afhankelijk van de te ontvangen subsidieaanvragen voor 2026 en de beoordeling daarvan. Voor het eerst per 2025 worden ook alle gemeentelijke subsidies in het programma Liber verwerkt. Positief gevolg hiervan is dat er een integraal overzicht ontstaat op welke wijze en met welk doel Montferland haar subsidies toekent.

Via bovenstaand overzicht en ook online geeft Montferland voor inwoners en instanties inzicht in de subsidies:

1. Via [Subsidies | Gemeente Montferland](#) kan iedereen 24/7 zien welke gemeentelijke mogelijkheden er zijn ten aanzien van de gemeentelijke subsidies.
2. Via [Subsidieregister | Gemeente Montferland](#) wordt een jaarlijks subsidieregister gepresenteerd. Dit betreft wel de uitgaven/subsidies in specifiek het Sociaal Domein.

Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)

Inleiding

De Wet open overheid (Woo) verplicht gemeenten om overheidsinformatie actief openbaar te maken en de informatiehuishouding op orde te brengen. Dit vraagt om een goed systeem voor beheer en archivering, zodat burgers en journalisten de overheid kunnen controleren.

Actieve openbaarmaking

De gemeente publiceert informatie uit eigen initiatief op de website. Dit zijn bijvoorbeeld raadsstukken en Woo-verzoeken. Op basis van een inventarisatie werken we aan een plan om stap voor stap ook andere informatiecategorieën openbaar te maken. Zo vergroten we de transparantie naar onze inwoners.

Passieve openbaarmaking

Bij passieve openbaarmaking verstrekt de gemeente informatie na een Woo-verzoek. We communiceren duidelijk met de verzoeker, houden hen op de hoogte van de voortgang en handelen verzoeken zorgvuldig en tijdig af. Hiermee willen we een open relatie bevorderen met inwoners, bedrijven en journalisten binnen de gemeente Montferland.

Samenhang tussen de Woo en Informatiebeheer/ Informatiehuishouding op orde

Goed informatiebeheer is nodig om de Woo na te kunnen leven. Door documenten systematisch te organiseren, kunnen we gegevens snel vinden en openbaar maken. Dit vergroot de transparantie en vermindert de kans op fouten. Investeren in informatiebeheer draagt bij aan een betrouwbare en toegankelijke overheid.

Lopende projecten

We werken aan digitalisering en archivering van verschillende documenten, zoals bouwvergunningen en aktes van de burgerlijke stand. Informatie wordt nu vaak verspreid opgeslagen. We verbeteren dit door documenten op een centrale plek op te slaan en het gebruik van systemen als Teams. Het project VIND-IM brengt daarnaast gemeentelijke processen in kaart en voegt autorisatie- en vertrouwelijkheidslabels toe.

3. Samenvatting voorstellen en vaststellingsbesluit

3. Samenvatting voorstellen en vaststellingsbesluit

De gemeenteraad van de gemeente Montferland;

Besluit:

1. De Programmabegroting 2026-2029 overeenkomstig het u aangeboden ontwerp vast te stellen voor wat betreft de jaarschijf 2026 en hiermee het college te autoriseren voor de baten en lasten 2026 conform het overzicht in hoofdstuk 1.1.4.

Met het vaststellen hiervan wordt tevens ingestemd met:

2. De financiële vertaling van het Nieuw beleid 2026-2029 zoals opgenomen in hoofdstuk 1.2 Financiële uitkomsten, 1.2.7 Nieuw beleid, en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde budget voor de jaarschijf 2026 voor een bedrag van € 79.000. De infrastructuur van het Drieheuvelenpark wordt apart in de gemeenteraad besloten;
3. Het overzicht investeringsplan 2026-2029 zoals opgenomen in bijlage 4.1 en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde krediet voor de jaarschijf 2029 voor een bedrag van € 21.069.000;
4. Het overzicht vervangingsinvesteringen 2026-2029 zoals opgenomen in bijlage 4.2 en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde krediet voor de jaarschijf 2026 voor een bedrag van € 4.974.000;
5. Het overzicht Reserves zoals opgenomen in bijlage 4.3.1 vast te stellen met voor de jaarschijf 2026 een totaal van € 3.046.000 aan toevoegingen en een totaal van € 4.210.000 aan onttrekkingen;
6. De Programmabegroting 2026-2029 voor de jaren 2027 t/m 2029 voor kennisgeving aan te nemen en te gebruiken als basis voor het toekomstige beleid;
7. Het verlengen van de afschrijvingstermijn voor nieuw aangelegde wegen en pleinen van 20 naar 30 jaar. De gewijzigde afschrijvingstermijn wordt in de Financiële Verordening aangepast bij de eerstvolgende actualisatie;
8. De verblijfsbelasting te differentiëren volgens het voorstel in bijlage 4.8 Motie differentiatie verblijfsbelasting. De tarieven worden vastgesteld in de belastingverordening 2027;
9. De door het college voorgestelde ombuigingen uit het overzicht in bijlage 4.9.1 met een totaal van afgerond € 160.000 te verwerken in de begroting voor 2026 en verder.

's-Heerenberg, 6 november 2025

De gemeenteraad van de gemeente Montferland

de griffier	de voorzitter
D.N. ter Horst	A.C.V. Fellingier

4. Bijlagen

4.1 Investeringsplan

Overzicht investeringen

In onderstaande tabel worden de uitbreidingsinvesteringen in meerjarenperspectief weergegeven. De kapitaallasten van de investeringen zijn in het begrotingssaldo verwerkt.

(bedrag x
€ 1.000)

	2026	2027	2028	2029
Renovatie drukriolering Montferland	202	750	750	750
Rehabilitaties en reconstructies wegenbeheerplan	1.050	1.050	1.050	1.050
Motie '2000 meer bomen'	834			
Combi bouw school/MFA Loil (nieuw beleid)	3.000			
Infrastructuur Drieheuvelenpark	1.700			
Integraal Huisvestingsplan 2025-2041: De Expeditie	1.645			
Integraal Huisvestingsplan 2025-2041: Laetareschool		3.031		
Integraal Huisvestingsplan 2025-2041: St. Jozefschool - Azewijn				419
Nieuw beleid Kadernota 2026: Maatregelen verkeersveiligheid Nevelhorst, Didam	150			
Nieuw beleid Kadernota 2026: Maatregelen verkeersveiligheid Camphuysenweg, Peeskesweg, Slotlaan en Kastanjelaan in 's-Heerenberg en Stokkum	400			
Nieuw beleid Kadernota 2026: Kapitaallasten voor maatregelen verkeersveiligheid. Lange Heg, Stokkum	50			
Nieuw beleid Kadernota 2026: Actualisatie Speelbeleidsplan	372	265	270	225
Artikel 5, lid 5 uit de Financiële verordening 2025: Burgemeester en wethouders zijn bevoegd tot het doen van proactieve en strategische grondaankopen, binnen het door de Raad beschikbaar gestelde investeringsplafond zoals opgenomen in de Nota Grondbeleid.	12.000			
Artikel 5, lid 6 uit de Financiële verordening 2025: Voor gronden niet in exploitatie zijn burgemeester en wethouders bevoegd tot een bedrag van jaarlijks € 500.000 in totaal budgetten beschikbaar te stellen voor het doen van voorbereidingskosten.	500	500	500	500
Totaal	21.069	5.596	2.570	2.944

4.2 (Vervangings)investeringen

Omschrijving	2026	2027	2028	2029	Techn. levensduur
Gemeentelijk Water- en Riolerings Plan (GWRP)					
<i>Verbeteringen</i>					
Wateroverlast, klimaatadaptatie	50	50	50	50	30
Afkoppelen, blauwe aders en meeliften	1.750	1.750	1.750	1.750	60
<i>Vervangingen</i>					
Renovatie (mini)gemalen en IBA's	279	279	279	279	15
Rioolvervanging en -relining	1.600	1.600	1.600	1.600	60
Totaal investeringen GRP 2022-2025	3.679	3.679	3.679	3.679	
Overige investeringen					
Aanschaf computerapparatuur raad/college	35				4
Vervangingen straatmateriaal	600	600	600	600	20

Overname leasebussen, vervanging bedrijfsbussen en aanschaf extra bussen en aanhangwagens BOR	550				10
Iveco Daily V-643-JG 2017		82			8
Iveco Daily V-833-JF 2017		82			8
Peugeot Partner		60			10
ROM500			42		5
Aanschaf Tekstkar			25		10
Vervanging Kipwagen en hefinrichting			38		8
Mc Connel Maaiarm	35				8
Vervanging iPhones		210			3
Vervanging iPads		48			3
Aanschaf 300 laptops 2022		314			5
Dockingstations		33			5
Netwerkserver		200			4
Vervanging Oracle server			50		5
Document-en recordmanagementsysteem	75				4
Totaal overige (vervangings)investeringen	1.295	1.629	755	600	
Totaal	4.974	5.308	4.434	4.279	

4.3 Reserves en voorzieningen

4.3.1 Reserves

Bedragen x € 1.000

Reserve	Saldo per 01-01-2026	Rente toevoeging	Overige vermeer- deringen	Vermin- deringen	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
Algemene reserves								
Algemene Reserve	12.532			-1.563	10.969	10.692	9.003	8.651
Verkoop aandelen NUON	14.312				14.312	14.312	14.312	14.312
Grondexploitatie	2.000		35	-35	2.000	2.000	2.000	2.000
Totaal Algemene reserves	28.844		35	-1.598	27.281	27.004	25.315	24.963
Bestemmingsreserves								
<i>Bestedingsfunctie</i>								
Klimaatmiddelen	261				261	261	261	261
<i>Dekkingsreserve kapitaallasten</i>								
Onderwijshuisvesting	6.243	154	2.219	-1.555	7.061	7.835	7.642	7.504
Kap.lasten Sportcompl. Montferland (SCM)	272	5		-127	150	25	0	0
Centrumplan Didam	886	22		-50	858	829	800	770
Zwemsportvoorziening Didam	1.640	40			1.680	1.723	1.766	1.810
Kap.lasten Steak'm	613			-25	588	564	539	515
<i>Egalisatiefunctie</i>								
Kwaliteitsimpuls gem.organisatie	769				769	769	769	769
Decentralisaties Sociaal Domein	4.040		571	-248	4.363	4.787	5.164	5.164
Onderhoud riolering en rioolrenovaties	491			-491	0	0	0	0
Kunstgrasvelden	0				0	0	0	0
Speellocaties	81				81	81	81	81
Openbaar groen	280			-20	260	240	220	220
Reserve Oekraïne	662			-96	566	470	470	470
Degeneratiekosten	52				52	52	52	52
Totaal bestemmingsreserves	16.290	221	2.790	-2.612	16.689	17.636	17.764	17.616
Eindtotaal	45.134	221	2.825	-4.210	43.970	44.640	43.079	42.579

4.3.2 Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Programma	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
2. Ruimte				
<i>Lasten</i>				
• Toevoeging rente Centrumplan Didam	-22	-21	-21	-20
<i>Baten</i>				
• Onttrekking reserve grondexploitatie (rente ruilgronden)	35	35	35	35
• Onttrekking aan de reserve centrumplan Didam (deel kapitaallasten centrumplan)	50	50	50	50
3. Sociaal				
<i>Lasten</i>				
• Toevoeging rente Sportcomplex Montferland	-5	-3	0	0
• Toevoeging rente Zwemsportvoorziening Didam	-41	-42	-43	-44
• Toevoeging aan reserve onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting)	-818	-774		
• Incidentele compensatie Jeugdhulp n.a.v. circulaire gemeentefonds	-571	-424	-377	0
<i>Baten</i>				
• Onttrekking reserve kapitaallasten Sport Complex Montferland (dekking kapitaallasten SCM)	127	127	25	0
• Onttrekking reserve onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting)			192	138
• Onttrekking afschrijvingslast Steak'm	25	25	25	25
40. Algemene dekkingsmiddelen				
<i>Baten</i>				
• Onttrekking Algemene Reserve ter dekking van structurele lasten	500	500	500	500
Totaal (saldo toevoegingen en onttrekkingen)	-720	-527	386	684

4.3.3 Voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Naam voorziening	Saldo per 01-01- 2025	Vermeerderingen	Verminderings	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026	Saldo per 31-12- 2027	Saldo per 31-12- 2028	Saldo per 31-12- 2029
<i>Risicovoorziening</i>								
Verplichtingen personeel	150	42	-	591	633	675	717	364
Voorziening verlofsparen	235	-	-	235	365	495	625	755
Voorziening Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)	137	-	-	137	110	83	36	21
Verplichtingen wethouders	3.038	118	-153	3.003	2.970	2.937	2.904	2.871
Voorziening juridische procedures	115	-	-	115	115	115	115	115
Totaal Risicovoorzieningen	3.675	160	-153	3.682	3.795	3.908	4.001	4.126
<i>Egalisatievoorzieningen</i>								
Openbare ruimte	1.112	1.075	-680	1,507	2.468	3.429	4.256	5.082
Onderhoud gebouwen en accommodaties	2.080	613	-749	1.944	2.215	2.416	2.109	2.720
Groot onderhoud sportcomplex	25	87	-	112	218	325	431	538
Totaal Egalisatievoorzieningen	3.217	1.775	-1.429	3.563	4.901	6.170	6.796	8.340
<i>Voorzieningen van derden verkregen middelen met specifieke besteding</i>								
Riolering (art. 44 lid 2)	358	-	-275	83	0	0	0	0
Totaal voorzieningen van derden verkregen middelen	358	-	-275	83	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven</i>								
Riolering (vervangingsinvesteringen) (art.44 lid 1)	422	1.740	-1.740	422	422	422	422	442
Totaal riolering (art 44 lid 1)	422	1.740	-1.740	422	422	422	422	442
Eindtotaal	7.672	3.675	-3.598	7.749	9.118	10.500	11.220	12.888

4.4 Financiële gegevens

(Geprognosticeerde) balans 2025-2029

Prognose meerjaren balans	Realisatie		Begroting			
	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa						
a. Kosten verbonden aan sluiten geldlening en saldo agio/disagio						
b. Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief						
c. bijdr. aan activa in eigendom van derden	149	99	90	82	73	64
Materiële vaste activa						
a. gronden en terreinen	28.930	29.723	30.515	31.266	31.141	31.016
b. investeringen met economisch nut	50.835	52.557	59.687	77.967	75.378	71.490
b. investeringen met economisch nut + heff.	26.395	27.064	30.668	32.212	33.672	34.738
c. Investerings met maatschappelijk nut	17.870	20.334	30.955	32.771	36.114	36.623
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekking aan:						
a. deelnemingen	147	147	147	447	447	447
b. gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0	0	0
Leningen aan:						
a. woningbouwcorporaties	1.198	933	659	555	448	339
b. Leningen aan deelnemingen	2.154	2.154	2.154	2.154	2.154	2.154
Overige langlopende leningen u/g	6.236	7.485	7.984	8.249	8.498	8.497
Totaal vaste activa	133.914	140.496	162.860	185.702	187.924	185.367
Vlottende activa						
Voorraden						
a. gronden in exploitatie	172	-1.675	3.879	-1.322	-1.271	-1.219
b. overige voorraden	10	10	10	10	10	10

Uitzettingen korter dan 1 jaar	11.321	11.321	8.392	8.392	8.392	8.392
Liquide middelen	463	100	100	100	100	100
Overlopende activa	5.096	5.096	5.096	5.096	5.096	5.096
Totaal vlottende activa	17.062	14.852	17.477	12.276	12.327	12.379
Totaal activa	150.976	155.349	180.336	197.978	200.251	197.746
Prognose meerjaren balans	Realisatie	Begroting				
	2024	2025	2026	2027	2028	2029
PASSIVA						
Vaste passiva						
Reserves						
a. algemene reserve	32.102	28.844	27.281	27.004	25.315	24.963
b. bestemmingsreserves	19.228	16.290	16.689	17.636	17.764	17.616
c. gerealiseerd resultaat	670	0	0	0	0	0
Voorzieningen						
a. verplichtingen, verliezen en risico's	4.426	3.682	3.795	3.908	4.001	4.126
b. onderhoudsegalisatievoorziening	3.217	3.563	4.901	6.170	6.796	8.340
c. toekomstige vervangingen	0	0	0	0	0	0
d. van derden verkregen middelen met specifieke besteding	781	505	422	422	422	422
Vaste schulden met een rente-typische looptijd van 1 jaar of langer						
b. Binnenlandse banken en overige financiële instellingen (bestaand)	49.955	68.185	61.493	54.621	47.448	40.222
b. Binnenlandse banken en overige financiële instellingen (nw. leningen)	0	0	25.000	50.000	60.000	63.000
c. door derden beklemden middelen	29	54	54	54	54	54
Totaal vaste passiva	110.408	121.122	139.636	159.815	161.800	158.743
Vlottende passiva						
Netto schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	20.537	14.196	20.670	18.132	18.420	18.972
Overlopende passiva	20.031	20.031	20.031	20.031	20.031	20.031

Totaal vlottende passiva	40.568	34.227	40.701	38.163	38.451	39.003
Totaal passiva	150.976	155.349	180.336	197.978	200.251	197.746

EMU-overzicht

bedragen x € 1.000

		2024	2025	2026	2027	2028	2029
	Omschrijving	Volgens jaarrekening 2024	Volgens begroting 2025	Volgens meerjarenraming in begroting 2026	Volgens meerjarenraming in begroting 2026	Volgens meerjarenraming in begroting 2026	Volgens meerjarenraming in begroting 2026
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.561	-7.340	-1.478	131	-2.104	-1.053
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	5.275	5.365	5.458	6.510	7.609	7.670
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	588	-676	1.369	1.382	720	1.669
4	Bruto investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	9.007	11.944	27.821	29.353	9.830	5.113
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie						
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:						
	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord						
7	Aankoop van grond en uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., alleen transacties met derden niet op de exploitatie verantwoord						

8	Baten bouwgrondexploitatie:						
	Baten voor zover niet al op de exploitatie verantwoord						
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties						
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht						
11	Verkoop van effecten:						
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?						
	Berekend EMU-saldo	-6.704	-14.594	-22.472	-21.330	-3.606	3.173

Renteschema Begroting

(Bedragen x € 1.000)

Renteschema		2025	2026	2027	2028	2029
a. De externe rentelasten over korte en lange financiering	+/+	2.013	2.023	2.362	2.632	2.612
b. De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-/-	10	10	10	10	10
Saldo externe rentelasten en rentebaten		2.003	2.013	2.352	2.622	2.602
c1. Doorberekende rente aan de grondexploitatie	-/-	0	0	0	0	0
c2. Doorberekende rente van projectfinanciering taakvelden	-/-	0	0	0	0	0
c3. Rentebaat van doorverstrekte specifieke leningen	-/-	62	100	97	63	62
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		-62	-100	-97	-63	-62
d0. Rente over reserv kap. Lasten	+/+	52	88	84	39	40
d1. Rente over eigen vermogen	+/+	0	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen	+/+	0	0	0	0	0
Aan taakvelden toe te rekenen interne rente		52	88	84	39	40
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		1.992	2.001	2.339	2.598	2.579

e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	-/-		2.035		2.111		2.451		2.795		2.830
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury			42		110		112		197		251

4.5 Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft een specificatie van de incidentele baten en lasten. Dit overzicht is voorgeschreven in de BBV en geeft inzicht in hoeverre ons begrotingsbeeld wordt beïnvloed door incidentele ontwikkelingen. Na invulling van het overzicht kan het structurele begrotingssaldo worden bepaald. Dit saldo treft u in de volgende tabel aan.

(Bedragen x €1.000)

Programma	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Programma 1. Samenleving en bestuur				
<i>Lasten</i>				
Nieuw beleid 2025-2028: Regiodeal	-91	-91	-91	
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2025-2028	91	91	91	
Programma 2. Ruimte				
<i>Lasten</i>				
Dekkingstekort riolering	-491			
Incidentele lasten uit het Raadsakkoord 2023-2026: Stimulering doorstroming ouderen	-50	-50		
Programmakosten 's-Heerenberg Oost (Kadernota 2025)	-154	-154		
Motie Kadernota 2025: CPO woningbouwaanjager	-50			
Nieuw beleid 2025-2028: Actualisatie IVVP	-100			
Startnotitie Omgevingsprogramma Buitengebied (Kadernota 2026)	-250			
Toevoeging aan de reserve Grondexploitatie vanwege overschrijding minimumsaldo van € 2.000.000	-35	-35	-35	-35
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve Onderhoud riolering en rioolrenovaties (dekkingstekort riolering)	491			
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor uitvoering Motie Kadernota 2025: CPO woningbouwaanjager	50			
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2025-2028	100			
Onttrekking aan de Algemene Reserve vanwege overschrijding minimumsaldo van € 2.000.000 op reserve Grondexploitatie	35	35	35	35
Programma 3. Sociaal				
<i>Lasten</i>				
Toevoeging kapitaallasten IKC aan reserve onderwijshuisvesting	-875	-875		
Incidentele lasten uit het Raadsakkoord 2023-2026: Beleid handhaving huisvesting arbeidsmigranten. Pilot voor 3 jaar (2024, 2025 en 2026).	-300			
Inhuur voor lokale inzet nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	-150			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering motie Kansen voor Kinderen	-75			
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve Sociaal Domein voor nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	150			
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2025-2028	98			
Programma 40. Algemene dekkingsmiddelen				

<i>Lasten</i>				
-				
<i>Baten</i>				
-				
Programma 50. Overhead en ondersteuning				
<i>Lasten</i>				
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in kunstmatige intelligentie (AI)	-100	-100		
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in talentvol personeel	-500			
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2025-2028	600	100		
Overig				
Overige mutaties (kleiner dan € 25.000)	-16	5	15	15
Totaal	-1.622	-1.074	15	15

Het saldo van incidentele lasten en baten fluctueert jaarlijks. Incidentele lasten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo negatief.

De positieve saldi in 2026 en 2027 worden vooral bepaald door de toevoeging van de kapitaallasten IKC aan de reserve onderwijshuisvesting en incidentele lasten uit het Raadsakkoord 2023-2026 en de Kadernota 2026.

(Bedragen x €1.000)

Presentatie van het structurele begrotingssaldo	2026	2027	2028	2029
Saldo baten en lasten	-1.163	670	-1.559	-500
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	976	-221	496	683
Begrotingssaldo na bestemming	-187	449	-1.063	183
Correctie incidentele baten en lasten	1.622	1.074	-15	-15
Structureel begrotingssaldo	1.435	1.523	-1.078	168

Geconcludeerd kan worden dat het structurele begrotingssaldo in de jaren 2026, 2027 en 2029 positief is. Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de inleiding van deze begroting.

Toelichting

De BBV stelt dat reservemutaties in principe incidenteel van aard zijn. Als uitzondering worden bestemmingsreserves ter dekking van kapitaallasten genoemd die structureel van aard kunnen zijn. Daarom zijn alle incidentele reservemutaties opgenomen in het overzicht van incidentele baten en lasten, ook wanneer reservemutaties per saldo geen invloed hebben op het begrotingssaldo.

Programma 1: Relatie inwoners en bestuur

De incidentele uitgaven uit het nieuw beleid 2025-2028 voor de Regiodeal worden onttrokken uit de Algemene Reserve.

Programma 2: Ruimte

In 2021 is het GWRP vastgesteld. De hieruit voortvloeiende tekorten worden verrekend met de voorziening riolering (artikel 44 lid 2 BBV) en deels ook met de reserve onderhoud riolering en rioolrenovaties. Het te verrekenen bedrag met deze reserve bedraagt € 491 in 2026.

In het Raadsakkoord 2023-2026 zijn incidentele uitgaven opgenomen om doorstroming van ouderen op de woningmarkt te stimuleren.

In de Kadernota 2025 is budget voor het programma 's-Heerenberg Oost en Lengel beschikbaar gesteld voor de jaren 2025, 2026 en 2027.

Bij de Kadernota 2025 is een motie aangenomen voor het inhuren van een CPO woningbouwaanjager voor een periode van twee jaar. Dekking komt uit de Algemene Reserve.

De incidentele uitgaven uit het nieuw beleid 2025-2028 voor actualisatie van het Integraal Verkeers- en Vervoersplan (IVVP) worden onttrokken uit de Algemene Reserve.

In de Kadernota 2026 is budget beschikbaar gesteld voor de Startnotitie Omgevingsprogramma Buitengebied.

De reserve Grondexploitatie kent een minimumsaldo van € 2.000.000 volgens de Nota Reserves en Voorzieningen 2022. Om te voorkomen dat de reserve onder dit minimumsaldo komt wordt de reserve Grondexploitatie aangevuld vanuit de Algemene Reserve.

Programma 3: Sociaal

In 2024 is besloten om de vrijval van de kapitaallasten van het IKC (Integraal Kind Centrum) van 2026 en 2027 toe te voegen aan de reserve, omdat de bouw van het IKC naar verwachting dan nog niet gereed is.

In het Raadsakkoord 2023-2026 zijn diverse incidentele uitgaven opgenomen. In programma 3 gaat dit om een pilot voor handhaving bij huisvesting van arbeidsmigranten.

De lasten voor lokale en regionale inzet voor de nieuwe inkoop Wmo/Jeugd worden onttrokken aan de reserve Sociaal Domein.

De incidentele uitgaven uit het nieuw beleid 2025-2028 voor de uitvoering van de motie Kansen voor Kinderen worden onttrokken uit de Algemene Reserve.

Programma 50: Overhead en ondersteuning

De incidentele uitgaven uit het nieuw beleid 2025-2028 worden onttrokken uit de Algemene Reserve.

4.6 Taakvelden IV3

Begrote inkomsten en uitgaven per taakveld

Baten / lasten	Raming 2026			Raming 2027			2028	2029
Hoofdtak - taakveld	Baten	Lasten	Saldo totaal	Baten	Lasten	Saldo totaal	Saldo totaal	Saldo totaal
0. Bestuur en ondersteuning								
Bestuur	0	-2.943	-2.943	0	-2.871	-2.871	-2.889	-2.797
Mutaties reserves	4.713	-3.737	976	2.697	-2.918	-221	496	683
Burgerzaken	1.249	-1.657	-408	1.304	-1.671	-367	-349	-619
Beheer overige gebouwen en gronden	173	-507	-334	173	-506	-333	-333	-333
Overhead	570	-17.833	-17.263	532	-17.485	-16.953	-16.902	-16.988
Treasury	2.541	-2.058	483	2.871	-2.397	475	546	581
OZB woningen	6.151	-360	5.791	6.151	-360	5.791	5.791	5.791
OZB niet-woningen	3.097	-185	2.912	3.097	-185	2.912	2.912	2.912
Belastingen overig	100	-100	0	100	-100	0	0	0
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	85.830	-500	85.330	86.145	-500	85.645	83.899	85.334
Overige baten en lasten	0	-10	-10	0	-10	-10	-10	-10
Totaal 0. Bestuur en ondersteuning	104.423	-29.891	74.533	103.070	-29.004	74.067	73.161	74.553
1. Veiligheid								
Crisisbeheersing en brandweer	0	-2.712	-2.712	0	-2.717	-2.717	-2.716	-2.744
Openbare orde en veiligheid	22	-1.125	-1.103	22	-1.015	-993	-993	-993
Totaal 1. Veiligheid	22	-3.837	-3.815	22	-3.732	-3.710	-3.709	-3.737
2. Vervoer								
Verkeer en vervoer	121	-6.610	-6.489	121	-7.259	-7.138	-7.223	-7.284
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal 2. Vervoer	121	-6.610	-6.489	121	-7.259	-7.138	-7.223	-7.284
3. Economie								
Economische ontwikkeling	0	-273	-273	0	-227	-227	-163	-163
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	29	-38	-9	29	-38	-9	-9	-9

Economische promotie	510	-317	193	611	-317	294	294	304
Totaal 3. Economie	539	-628	-89	640	-582	58	121	131
4. Onderwijs								
Onderwijshuisvesting	398	-1.806	-1.408	398	-1.968	-1.570	-2.690	-2.657
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	935	-2.492	-1.556	1.025	-2.483	-1.457	-1.461	-1.448
Totaal 4. Onderwijs	1.333	-4.298	-2.964	1.423	-4.450	-3.027	-4.151	-4.105
5. Sport, cultuur en recreatie								
Sportbeleid en activering	270	-909	-639	198	-835	-637	-637	-637
Sportaccommodaties	1.067	-3.166	-2.099	1.067	-3.166	-2.099	-2.100	-1.985
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	19	-633	-614	19	-633	-614	-597	-597
Musea	0	-211	-211	0	-211	-211	-211	-211
Cultureel erfgoed	20	-159	-139	20	-154	-134	-134	-134
Media	94	-1.117	-1.023	94	-1.008	-914	-914	-914
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	58	-4.216	-4.158	58	-4.252	-4.194	-4.186	-4.187
Totaal 5. Sport, cultuur en recreatie	1.528	-10.411	-8.883	1.457	-10.259	-8.802	-8.778	-8.664
6. Sociaal domein								
Samenkracht en burgerparticipatie	1.715	-5.516	-3.801	1.548	-5.427	-3.878	-3.967	-3.964
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	0	-1.505	-1.505	0	-1.355	-1.355	-1.355	-1.355
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	0	-2.351	-2.351	0	-2.351	-2.351	-2.351	-2.351
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	139	-870	-732	139	-870	-732	-732	-732
Inkomensregelingen	9.155	-11.240	-2.085	9.115	-11.393	-2.278	-2.380	-2.380
WSW en beschut werk	0	-4.707	-4.707	0	-4.428	-4.428	-4.293	-4.314
Arbeidsparticipatie	0	-3.553	-3.553	0	-3.553	-3.553	-3.552	-3.552
Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	74	-2.968	-2.893	74	-2.972	-2.897	-2.897	-2.897
Huishoudelijke hulp (Wmo)	350	-5.970	-5.620	1.014	-6.134	-5.120	-5.283	-5.283
Begeleiding (Wmo)	0	-4.523	-4.523	0	-4.523	-4.523	-4.523	-4.523
Dagbesteding (Wmo)	0	-214	-214	0	-214	-214	-214	-214
Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	0	-15	-15	0	-15	-15	-15	-15

Jeugdhulp ambulant regionaal	0	-9.291	-9.291	0	-9.291	-9.291	-8.639	-8.630
Jeugdhulp ambulant landelijk	0	-500	-500	0	-500	-500	-500	-500
Jeugdhulp met verblijf regionaal	0	-4.371	-4.371	0	-4.371	-4.371	-4.371	-4.371
PGB Wmo	0	-550	-550	0	-550	-550	-550	-550
PGB Jeugd	0	-60	-60	0	-60	-60	-60	-60
Maatschappelijke – en vrouwenopvang (Wmo)	0	-114	-114	0	-125	-125	-114	-114
Jeugdbescherming	0	-933	-933	0	-933	-933	-933	-933
Jeugdreclassering	0	-75	-75	0	-75	-75	-75	-75
Totaal 6. Sociaal domein	11.433	-59.327	-47.894	11.890	-59.139	-47.249	-46.805	-46.814
7. Volksgezondheid en milieu								
Volksgezondheid	168	-1.967	-1.799	3	-1.843	-1.841	-1.853	-1.853
Riolering	5.676	-4.899	776	5.971	-4.794	1.177	1.113	956
Afval	4.931	-3.635	1.296	4.931	-3.651	1.280	1.219	1.159
Milieubeheer	196	-2.022	-1.825	196	-2.022	-1.825	-1.826	-1.830
Begraafplaatsen en crematoria	114	-171	-57	124	-171	-46	-46	-46
Totaal 7. Volksgezondheid en milieu	11.085	-12.694	-1.609	11.225	-12.480	-1.255	-1.394	-1.615
8. Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing								
Ruimtelijke ordening	159	-889	-730	159	-639	-480	-480	-480
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	-703	-703	0	-653	-653	-653	-653
Wonen en bouwen	998	-2.543	-1.544	998	-2.360	-1.361	-1.153	-1.149
Totaal 8. Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing	1.157	-4.135	-2.978	1.157	-3.652	-2.494	-2.286	-2.283
Saldo totaal	131.642	-131.829	-187	131.007	-130.558	449	-1.063	183

4.7 Motie afschrijvingstermijn wegen

Bij de behandeling van de Kadernota 2026 in de gemeenteraad is een motie aangenomen om te onderzoeken wat de structurele besparing is als de afschrijvingstermijnen voor nieuwe investeringen van de bestrating en de wegen met tien jaar wordt verlengd.

Op dit moment wordt voor wegen een afschrijvingstermijn van 20 jaar gebruikt. De motie vraagt om de besparing te berekenen bij een verlenging van tien jaar. In dat geval wordt de nieuwe afschrijvingstermijn 30 jaar. Dit levert in 2026 vrijwel geen voordeel op, maar in 2029 een besparing van € 139.000.

De regisseur Wegen van de afdeling Beheer Openbare Ruimte is gevraagd naar realistische afschrijvingstermijnen. Aangegeven wordt dat een afschrijvingstermijn van 40 jaar verdedigbaar is bij nieuwe aanleg. Bij groot onderhoud is de bestaande afschrijvingstermijn van 20 jaar het maximum.

Omdat de gemeenteraad de nieuwe afschrijvingstermijn van 30 jaar noemt en de expert een termijn van 40 jaar, zijn beide varianten uitgewerkt. Hieronder is een overzicht weergegeven met de invloed van de langere afschrijvingstermijnen op de huidige begrotingsjaren 2026-2029.

Motie afschrijvingstermijn wegen	2026	2027	2028	2029
Impact afschrijven van 20 naar 30 jaar	2	124	131	139
Impact afschrijven van 30 naar 40 jaar	1	62	66	70
Impact afschrijven van 20 naar 40 jaar	3	186	197	209

In de begroting zijn de voordelen bij een afschrijvingstermijn van 30 jaar verwerkt. De mogelijke verlenging naar 40 jaar is opgenomen in de lijst met mogelijke ombuigingen. De gewijzigde afschrijvingstermijn wordt in de Financiële Verordening aangepast bij de eerstvolgende actualisatie.

4.8 Motie differentiatie verblijfsbelasting

Bij de behandeling van de Kadernota 2026 in de gemeenteraad is een motie aangenomen om met een voorstel te komen voor differentiatie van de verblijfsbelasting.

Het voorstel vanuit het college is om differentiatie van de tarieven in te voeren vanaf 2027, omdat ondernemers al in voorbereiding zijn op het seizoen 2026 en hun tarieven daarvoor vaak al hebben bepaald. De verblijfsbelasting heffen we vanaf 2027 op basis van het jaarlijks aantal overnachtingen bij een accommodatie.

Accommodatie klein

Een accommodatie valt in deze categorie bij een maximum van 1.000 overnachtingen per jaar. Het tarief voor deze categorie is € 1,25 per persoon per nacht.

Accommodatie groot

In deze categorie vallen de accommodaties met minimaal 1.001 overnachtingen per jaar. Deze categorie kent een tarief van € 1,50 per persoon per nacht.

De tarieven voor de kleinere accommodaties blijven gelijk. Voor de grotere accommodaties worden de tarieven verhoogd van € 1,25 naar € 1,50. Deze aanpassing is meegenomen in de begroting zoals te zien in de tabel in hoofdstuk 1.1.3 Begrotingssaldo 2026-2029. De tarieven worden vastgesteld in de belastingverordening 2027.

	2026	2027	2028	2029
Motie differentiatie verblijfsbelasting	0	101	101	101

4.9 Ombuigingen

Richting de Kadernota 2026 waren vanwege de financiële vooruitzichten ombuigingsmogelijkheden in kaart gebracht. Omdat de invloed vanuit de Voorjaarsnota vanuit het Rijk nog onbekend was, zijn bij de Kadernota nog geen ombuigingen ingezet. Wel is een lijst met ombuigingen met de gemeenteraad gedeeld.

Bij de besluitvormende raadsvergadering van de Kadernota 2026 is toegezegd dat een aantal ombuigingen uit de getoonde lijst al direct kunnen worden doorgevoerd. Voorwaarde was dat deze geen effect hebben op de dienstverlening aan onze inwoners en het voorzieningenniveau van onze gemeente. Deze ombuigingen zijn in de Programmabegroting 2026-2029 verwerkt.

Daarnaast is aan de organisatie gevraagd om de eerder opgegeven ombuigingen nogmaals te toetsen op implementatietijd, maatschappelijke impact, uitvoerbaarheid en of de ombuiging invloed of relatie heeft met een eerder aangenomen motie of besluit. Ook heeft overleg met de provinciaal toezichthouder plaatsgevonden. De ombuigingen zijn hierna heroverwogen en de lijst met mogelijke ombuigingen is daarop aangepast.

4.9.1 Voorgestelde ombuigingen

Het college stelt voor om de onderstaande ombuigingen in te zetten. Deze ombuigingen zijn verwerkt in het begrotingssaldo, te vinden in hoofdstuk 1.1.3 Begrotingssaldo 2026-2029. Daarnaast geeft het college gehoor aan de motie omtrent de afschrijvingstermijn van investeringen in nieuwe wegen en pleinen, volgens bijlage 4.7.

Ombuiging	Toelichting	Besparingsbedrag			
		2026	2027	2028	2029
Leges onderdeel milieu	Over het heffen van milieuleges is in 2023 door de gemeenteraad besloten op dat moment nog niet over te gaan tot invoering van milieuleges en om in 2024 eerst ervaring op te doen met de Omgevingswet en milieubelastende activiteiten. Deze aanvragen worden afgedaan door de Omgevingsdienst Achterhoek. Nu, in 2025 wordt voorgesteld om milieuleges per 2026 in te voeren.	30.000	30.000	30.000	30.000
Leges Alcoholwet vergunning	Voorgesteld wordt om de leges substantieel te verhogen (verdubbeling). Zo zijn we meer kostendekkend.	3.000	3.000	3.000	3.000
Leges Alcoholwet ontheffing	Voorgesteld wordt om de leges substantieel te verhogen (verdubbeling). Deze ontheffing is meestal in combinatie met een evenementenvergunning. Zo zijn we meer kostendekkend.	4.000	4.000	4.000	4.000
Leges opvragen bouw dossiers	Voorgesteld wordt om de leges substantieel te verhogen. Zo zijn we meer kostendekkend.	4.500	4.500	4.500	4.500
Leges vooroverleg (vergunningcheck)	De vergunningcheck (is een vergunning nodig) als onderdeel van het vooroverleg is een gratis service. Voorgesteld wordt om hiervoor een drempelbedrag te rekenen.	3.750	3.750	3.750	3.750
Leges nutsbedrijven verhogen	Leges nutsbedrijven voor het verlenen van een vergunning voor het leggen van kabels en leidingen in de openbare ruimte. Wordt meegenomen in de nieuwe legesverordening.	50.000	50.000	50.000	50.000
Verhogen opbrengsten particuliere ontwikkelingen (leges)	Maximale leges verhogen BOPA naar 7,5K, wijziging omgevingsplan naar 15K. Meer inzetten plankostenscan om werkelijke ambtelijke kosten te verhalen.	65.000	65.000	65.000	65.000
Totaal		160.250	160.250	160.250	160.250

Wij realiseren ons dat er bij de Kadernota 2026 een lijst met ombuigingsvoorstellen is toegevoegd. Naar aanleiding van de behandeling van de Kadernota zijn deze voorstellen ambtelijk nader uitgewerkt, uitvoerig door het college besproken en door de provincie getoetst. Na de werksessie met de raad van 28 augustus 2025 is de geactualiseerde lijst als aparte bijlage gedeeld, buiten deze begroting om.

Het college stelt op dit moment geen aanvullende ombuigingen voor naast bovengenoemde. Uiteraard kan de raad bij de bespreking van de begroting kiezen om, via moties en/of amendementen, alsnog (een deel van) de in de separate bijlage opgenomen ombuigingen door te voeren in de begroting 2026. Dit is ook besproken tijdens de werksessie met de raad op 28 augustus 2025.